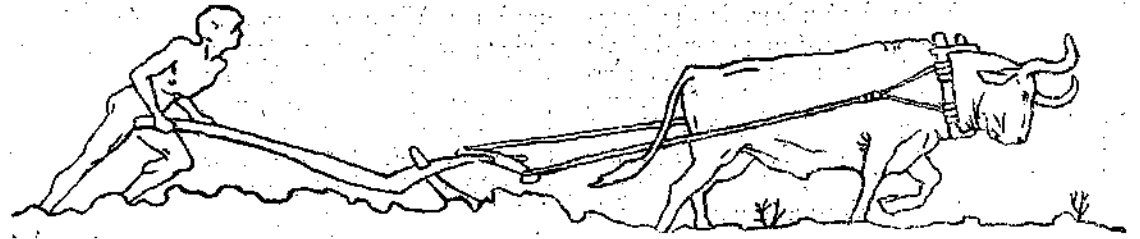


ΦΟΡΤΩΜΕΝΟΣ ΤΑ ΔΙΧΤΥΑ

ΥΠΟ Θ. ΓΚΕΡΦΚΗ — ΜΟΝΑΧΟΝ



## ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 81 Ο  
ΚΤΩΒΡΙΟΥ 1911

### “ΝΗΠΙΑΚΟΣ ΚΗΠΟΣ,”

Τὸ Σχολεῖον. Ἡ μεγάλη αὐτὴ σκαφίδα τῆς παιδικοῦ σπουδαίας ζώμης, ποὺ πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ κάθε ἄλλην σύμφωνα μὲ δὲτι ἔχει μέσα τῆς πνευματικόν, ψυχικόν καὶ δυναμικόν αὐτὴ ἡ ἴδια. Ἦλθε καιρὸς νὰ συζητηθῇ ἐδῶ, νὰ ἀναλυθῇ ἡ ἀξία του, νὰ παρατηρηθῇ ἡ ἐνεργεία του, τί εἶχε σὰν ἀφειρητὴν καὶ τί σὰν ἀποτέλεσμα ὡς τώρα.

Πρώτην ἀπὸ τῆς ἑσῆς αὐτῆς Πύλης — ἃς εἰπῶ ἔτσι τὰ σχολεῖα μὲ τὴν λέξιν τοῦ μέλλοντος — ἐκτύπησα τὴν πύλην τοῦ «Νηπιακοῦ Κήπου». Μοῦ ἀνοίχθηκε πρόθυμα καὶ ἀληθινά, εἶδα νὰ διδάσκεται ἐκεῖ μέσα ἡ φυσικωτέρα καὶ παιδὶ ἀληθινὴ ζωὴ. Εἶδα νόμους ξεχασμένους ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων νὰ ξαναγεννιῶνται καὶ νὰ ξαναεφαρμολογῶνται τέλεια στὸ σχολεῖον τῆς κ. Αἰκατερίνης Λασκαρίδης — νόμους γιὰ τὴν ὑγείαν, γιὰ τὴν πνευματικότητα, γιὰ τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος, συμπληρωμένους ἀπὸ κάθε σημερινὴ τελειότερα γνῶσι. Καὶ εὐαγγελικὰς νοουθεσίαις νὰ οὐριπώνται ἀπὸ ἡρεμίας καὶ γαληνεμέναις ψυχῆς — γεννήματα ἑνὸς μεγάλου πολιτισμοῦ ποὺ βασιλεύει ἐκεῖ μέσα — στὰ φυτώρια τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Κυριαρχεῖ σύστημα Φρόβελ ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἀκρῆς. Γιὰ νὰ ἐννοηθῇ τί θὰ εἰπῇ αὐτό, συμπληρώσω: Ἰδέες γενικῆς τοῦ Ρουσσῶ γιὰ τὴν καθολικὴν διάπλασιν τοῦ παιδιοῦ, ὀδηγημέναι, ἐμπνευσμέναι ἀπὸ τὸ ὀφρῆμφτον αὐτοῦ τοῦ ἴδιου

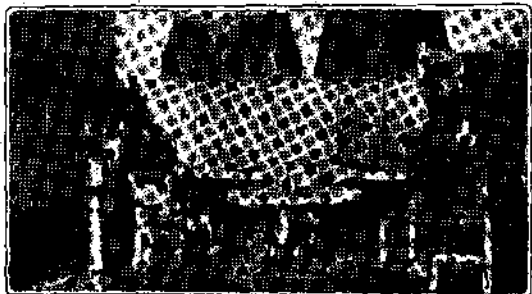
παιδιοῦ, ποὺ ἠμπόρουν ἐπιδέξια νὰ τὸ μελετήσῃ. Ὑστερα μιὰ σύνδεσις, μιὰ ταξινομησις καλὴ καὶ ψυχολογημένη τῶν ἀφηρημένων θεωριῶν τοῦ Ρουσσῶ καὶ ἀκόμα μιὰ ἀνάπτυξις καὶ μιὰ ἐφαρμογὴ — ὅχι ὅμως τέλεια ἱκανοποιητικὴ — αὐτῶν τῶν θεωριῶν ἀπὸ τὸν Πεσταλότσι. Ὁ ἥλιος τοῦ νοῦ τοῦ ἦταν δυνατώτερος καὶ παιδὶ κατάλληλος γιὰ παιδαγωγικὰ ἐδάφη. Ἡ κυρία Λασκαρίδης στὸ σχετικὸν βιβλίον τῆς, λέγει πῶς σήμερὰ τὸν θεωροῦν πατέρα τῆς Πραγματογνωσίας. Ἄς τοῦ μείνῃ ὁ τίτλος, — σὰν δίκαιον ἀντάλλαγμα τοῦ καλοσυνδέτου σχεδίου ποὺ ἀφήκε γιὰ τοὺς νεωτέρους ἐργάτας τῆς ἀνθρωπιστικῆς αὐτῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τελευταῖα, τοῦ Φρόβελ — ποὺ ἦταν ὁπαδὸς τοῦ Ρουσσῶ καὶ τοῦ Πεσταλότσι — τελειωτικὸς καταρτισμὸς τῶν θεωριῶν σὲ σύστημα ὁλόκληρον μὲ βαθμιαίαν ταξινομήσιν καὶ ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν κανόνων του. Ἐταῖ σ' αὐτὸν ἀπομένει τὸ συμπλήρωμα, ἡ φωτεινὴ τελεία τοῦ μεγάλου ἔργου. Κ' ἂν θελήσῃ τώρα κανεὶς νὰ ἰδῇ μακρύτερα εἴτε ψηλότερα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ στηριχθῇ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ σκαλοπάτια τῆς θεωρίας αὐτῆς σκάλας. Τὸ πρῶτον σκαλοπάτι κίττω στὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τελευταῖον ἐπάνω ἀπὸ τὸ τέλος. Κάθε σκέψις πιδανή, καὶ κάθε ὑπόθεσις, σχετικὴ μὲ τὸ σύστημα, ἐπάγει μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀκρῶν. Συμπλήρωμα εἰς τὸ σχέδιον δὲν



Αἰκατερίνη Λασκαρίδης

ήμπορεί πειά να γίνει, αλλά μόνον εις την εφαρμογήν του, που αυτή εξαρτάται μόνον από τις λεπτομέρειες να ειπή κανείς του κάθε παιδαγωγικού πνεύματος. Ο Φρόβελ εφήρμοσε τέλεια, απλούστατα, θαυμαστά. Και παντού σ' όλα τα παιδαγωγικά ιδρύματα της Ευρώπης, σε όλους τους «Νηπιακούς Κήπους» οι προτομές του τώρα λαμπρακοπούν στο ύψος πάντα κάποιου βάρους.



Έργα των μαθητριών του «Νηπιακού Κήπου» — Τραπεζιάρια

θρου. Μόνον στην Γερμανία, την αποκλειστική του πατρίδα, το σύστημά του δεν εφαρμόζεται τέλεια. Άθανάτων ίσα με σήμερα τέλος πάντων το πικρόν ρητόν του ευαγγελίου, «οὐδείς προφήτης ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ».

Εκεῖ υπάρχουν «Νηπιακοὶ Κήποι» που μόνον κατά τὸ ὄνομα μοιάζουν με τοὺς ἀληθινούς και που ἐργάζονται με μέθοδον ἐντελῶς κουργαστικήν και δυσανάλογον πρὸς τὴν ἐλαχίστην πνευματικὴν κίνησιν τοῦ παιδιοῦ. Τάχα παρεξήγησις τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ ἢ ἀδυναμία τοῦ πρακτικοῦ γερμανικοῦ νοῦ ν' ἀντιληφθῇ τὴν λεπτότητα και τὴν γενικότητα τοῦ ἀνδρὸς που ἐμίλησε με τὴν φύσιν;

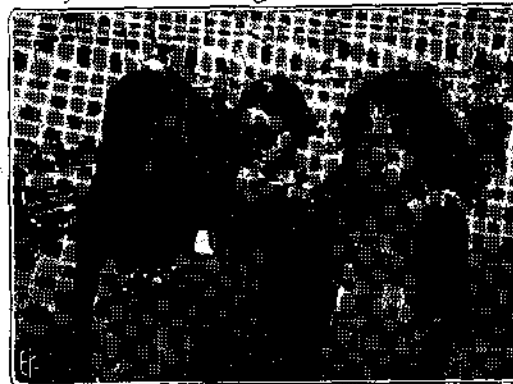
Οἱ πειὸ γνήσιοι «Νηπιακοὶ Κήποι», σήμερα εὐρίσκονται στὴν Δρέσδη καὶ ἐπιβλέπονται ἀπὸ τὸν «Φροβελιανὸν Σύλλογον». Τὸν διευθύνει ἡ λογία κόμισσα R. v. Margenholtz-Bülow ἀπὸ τις ἰκανότερες μαθήτριες τοῦ Φρόβελ, που με ὄλα τὰ ἑβδομήντα χρόνια της ἐργάζεται ἀκούραστη, σύμφωνα με τις πνευματικὲς παρακαταθήκες τοῦ πεθαμένου διδασκάλου της. Ὅμως, καθὼς φαίνεται, ὁ Φρόβελ, δὲν ὑπῆρξε μόνον ἓνας βαδὺς θεμελιωτὴς τῆς πραγματογνωσίας καὶ ἓνας μεγαλοφυὴς εφαρμοστής τοῦ συστήματος. Ἀλλὰ καὶ ἓνας ποιητὴς ἀκόμα, που ἀντι-

μετώπισε με ἔκτασιν τὴν γυναῖκα-μητέρα καὶ ἐστοχούργησεν ἐπιτήδες τραγουδάκια γιὰ τὸ παιδί της. Τραγουδάκια γλυκά, τρυφερά, καὶ ἓνας δημιουργὸς σὰν καὶ αὐτὸν, μάντις τοῦ μυστικοῦ μηχανισμοῦ ὄλης τῆς γύρω ζωῆς, ἐμάζεψε τὰ φτερά του σ' ἓνα ξεκουραστικὸ κλείσιμο καὶ ἀφήκε νὰ κυλήσῃ ὄλος ὁ ἑαυτὸς του ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς ἀπλούς αὐτοὺς στίχους, σὰν μεθύσμενος ἀπὸ τὴν ἰδέαν του και σὰν μαγευμένος ἀπὸ τὸ φῶς της. Τὰ τραγούδια του τὰ λέγει: «Mutter und Koseleder». Ὁ νοῦς του ὄλημερις δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ κλώθῃ και νέες ὄραιες σκέψεις γιὰ τὸ παιδί. Ἄν εἶνε πρῶγμα που ἐθελοποιήθηκε ἀπὸ φαντασίαν ἀνθρώπου, εἶνε τὸ παιδί ἀπὸ τὸν Φρόβελ. Θὰ ἔλεγε κανείς πως ἔξθαψε ἀπὸ τὴν γῆν τις ρίζες καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὰ ἐλάχιστα ὄστρακα γιὰ νὰ τὰ ρωτήσῃ με λαχάρα τὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς των. Γιὰ τὸ παιδί. Εἶχε πειά καταλάβῃ, εἶχε μελετήσῃ, εἶχε μαντεύσῃ, εἶχε διαισθανθῇ, καὶ ἔτσι, ὄστερα ἀπὸ αὐτὲς τις πηγὲς που ἀποκαλύφθηκαν ἐμπρὸς του, ἤμπόρεσε νὰ συνδέσῃ τὸ πρῶτον κίνημα τοῦ ἀνθρώπου με τὴν φύσιν, δείχνοντας τόσο στενὴ τὴν συγγένεια και τόσο ὄυποχρεωτικὴ τὴν φιλία αὐτῶν τῶν δυὸ. Με ὄλο τὸ σύστημά του εἶνε σὰν νὰ λέγῃ ὁ Φρόβελ στὸν νεογέννητον.



Έργα των μαθητριών του «Νηπιακού Κήπου» — Χωρικά σπιτάκια

ἀνθρωπον: «μόλις ἀνοίξῃς τὰ μάτια, δόσε πρῶτα πρῶτα τὸ χέρι σὴ φύσι γιὰ νὰ ἤμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς ὄστερα τὰ καλὰ τῆς ζωῆς. Καὶ ἀπὸ τὴν μάννα πρῶτα, καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ. Καὶ ὄστερα, σὰν ἀρχίσῃς νὰ νοιώθῃς τὴν κίνησι που γίνεται μέσα σου και τὸ τραγούδι τῆς Δυνάμεως που σκορπιέται ἀπὸ τὸ κάθε σου μέλος, τότε και τὸν Θεὸ και τὴν μάννα σου θὰ τὰ βρῆς στὴν ψυχὴ σου και τις μορφὲς των σκαλισμένες ἀσβυστα στὸν οὐρανὸ τοῦ ἡθικοῦ ἑαυτοῦ σου».



Μαθήτριά του «Νηπιακού Κήπου» παίζουν κατά τὸ διάλειμμα

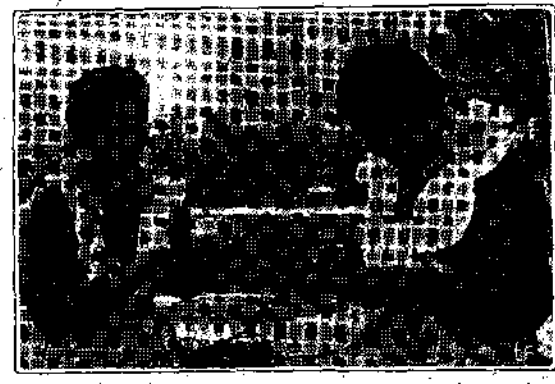
Ἔτσι εἶπεν ὁ Φρόβελ καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια. Καὶ ἔπεσε στὸν τάφο που ἡ Ἄθανασία ἔσκαψε με τὰ χέρια της. Καὶ ὄστερα ἐφάνηκεν ἀπὸ μακρὰ νῶρεται ἓνα πλῆθος και νὰ τοῦ βάζῃ ἐπάνω του πλάκα ἀπὸ πυκνὸ φῶς.

\*\*\*

Ἐδῶ και πέντε χρόνια ἡ κ. Λασκαρίδη ἔφερε τὴν σπίδα ἀπὸ τὸ μέγα φῶς τῆς παιδαγωγίας Φρόβελ και μ' αὐτὴν ἀναψε τὸν φάρον τοῦ «Νηπιακοῦ Κήπου». Ἐγύριζε τότε ἀπὸ μεγάλο ταξίδι ἐκπαιδευτικῆς μελέτης καὶ ἐβιάζετο νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα τοῦ μεγάλου σὸ εἶδος του Γερμανοῦ. Μὰ πρὶν τὸ ἐφαρμόσῃ τὸ ἐφαντάσθηκε πρῶτα, καὶ ἔτσι, καθὼς ἦταν ζωντανέμενο ἀπὸ τὴν ἀναπαραστατικὴν δυνάμιν της, τὸ αἰσθάνθηκε ἀκόμα πειὸ συμφωνο με τὴν φύσιν τοῦ ἑλληνος παιδιοῦ. Καὶ ἀλήθεια. Πλάσμα που σχηματίζεται, που γεννιέται, που ἀξάνει μέσα σὲ μίαν ἀβασίλευτην λάμψιν, μέσα σὲ μίαν ἀτελείωτην ἐρωτοτροπία τῶν στοιχείων, ἡμερωμένων καὶ αὐτῶν ἀπὸ τὴν ὄραν που ἐσυνδέθησαν γι' ν' ἀποτελέσουν τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, σὰν μέσα τους νὰ εἶχαν τὸν πειὸ φυσικόν, ἓναν δικόν τους πολιτισμόν.

Ἀρχισε νὰ μορφῶνῃ νηπιαγωγούς διδασκαλίσσας και ν' ἀπλοποιῇ κάθε μορφοποιητὴν μέθοδον σύμφωνα με τὴν θεωρίαν Φρόβελ. Καὶ σήμερα, στὸν πρῶτον που θὰ θελήσῃ νὰ μάθῃ, ἔχει νὰ τοῦ δείξῃ ἓνα μεγάλο ἔργον. Σήμερα ὁ «Νηπιακὸς Κήπος» ἤμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς πως συμβολίζει τὴν πειὸ φυσικὴν διδασκαλίαν και τὴν πειὸ φυσικὴν ἐφαρμογὴν τῆς γνώσεως.

Ἡ σιδερένια του ἰδρύτρια δὲν ἀφήκε καμιὰν ἀπὸ τὰς καλλιτεχνικὰς και τεχνικὰς ἐργασίας που



Μαθήτριά του «Νηπιακού Κήπου» ἐργάζονται εἰς τὴν ταράτσαν

νὰ, μὴ τὰς διδάξῃ σὶς παιδαγωγούς που ἐμόρφωσε και που μορφῶνῃ ὄλοένα.

Ὅγκοι: σφαῖρες, κύλινδροι, κύβοι.

Ἐπιφάνειες: πλίνθοι και πλινθίδες.

Γραμμὲς: Σχίδικες, ξυλάκια, δακτύλιοι.

Ἔργασίες και ραπιτὲς ἐργασίες.

Γραμμὲς πάλι: γραμμογραφία, ἰχνογραφία, ζωγραφικὴ.

Ἐπιφάνειες: Περαιστὴ και ὄφραντὴ, διπλωτὴ και κοπτὴ ἐργασία.

Στερεὰ σώματα: Ἔργασία με χαρτόνι ἐφαρμογὲς διάφορες, ψεκάτισμα, πριόνισμα.

Πλαστικὴ: δλόκληρες πόλεις, μῦλοι, βράνες, τσαγιέρες, πιατάκια, καλαθάκια πύλινα, πυραμίδες, κούκλες δλόκληρες, χίλια κομρὰ μικροπραγματάκια που ἐξαρτάται τὸ σχῆμα των ἀπὸ τὴν καλαισθησίαν των μικρῶν. Καὶ ὁ τάφος τοῦ Φρόβελ κάτασπρος φτιασμένος, ὄφωμένος με τῆς λυτὲς των γραμμὲς εἰς ἓνα λοφίσκον — ἀπὸ τὰ δακτυλῶα των μικρῶν. Τὶ συγκινητικὴ ἔκφρασις μίᾶς ἐγνωμοσύνης. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐργασίες — μορφοτικὲς των καλῶν τάσεων τοῦ παιδιοῦ, ἐνθαρρυντικὲς τῆς ἰδιοφυίας που θὰ τύχῃ νὰ ἔχῃ καθένα. Καὶ ἀκόμα μαθήματα στὸ ὄφραντρον, ὄρες δλόκληρες κάτω ἀπὸ τὴν χουσίαν βροχὴν τοῦ ἡλιου. Γυμναστικὲς, παιγνίδια ὄμοια με φτερουγίσματα, χοροὶ κυκλικοὶ, τραγούδια που νὰ τὰ ξαναφέρῃ ἡ ἡχὰ σὰ ἀέρινα κύματα της.

Ἀπὸ τὰ θαυμαστά ἔργα των μικρῶν δημοσιεύομεν λίγα σὰν ἀμυδρόν φανέρωμα τῆς σκέψους και τοῦ κόπου που θυσιάζονται γιὰ τὴν καλαισθητικὴ τόνωσι τοῦ παιδιοῦ.

Τέτοιος ὁ «Νηπιακὸς Κήπος» τῆς Ἑλλάδος που ἰδρύθη και ὄφωθη εἰς σημαντικὴν περιώπην ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνην Λασκαρίδη.

Και όμως η εφαρμογή του συστήματος Φρόβελ σταματά ως το νηπιαγωγείο. Απ' εκεί, πηγαίνοντας το παιδί εις το Δημοτικόν Σχολείον, αφήνει πίσω του κάθε καλήν άρχήν, ξεχνά κάθε ελεύθερον δίδαγμα κ' άρχίζει την σχολαστικήν, την στενήν, την αντιφυσικήν μόρφωσιν μέσα στο βαρύν κτίριο με το παμπάλαιο διδακτικόν σύστημα.

Έτσι ο μόχθος — ένας τόσο μεγάλος — της κ. Λασκαριδής πετιέται σαν μέσα στην θάλασσα και οι εμπνευσμένες της ομιλίες, ένθαρρυντικές του άνοιγματος των ψυχών, κατακαθίζου εις την ανάμνησιν των μικρών σαν όνειρον ώραιάς με περασμένης γιορτής. Ένα στόμα άπερίσπυτο — της κάθε νέας κυβερνήσεως — της λέγει: ως έδω. Μά γιατί; Γιατί να της περιορίζουν

την δράσιν; γιατί να της δένουν τα χέρια εις ώραν που πρόκειται να κάμη εκπληκτικές έμφανίσεις, ώριμών πειά έργων; Γιατί να μη της δίνουν όλο, μά όλο το σχολείον, μια που ξεύρει καλά τας ανάγκας του, να το ανακαινίση πραγματικά κ' όπως νομίζει αυτή; Τέχα μια τέτοια έμπιστοσύνη δέν επιβάλλεται από την Κυβέρνησιν εις την ίδρύτριαν του «Νηπιακού Κήπου»; Κι' όμως η κ. Λασκαριδής δέν ζητεί, παρά μόνον το Δημοτικόν Σχολείον. Οι διάφοροι ύπουργοί της Παιδείας διαβάθουν κάθε τόσο τας παιδαγωγικάς της εκθέσεις, τα συστήματά της, τας φαντασίας της δια μίαν νέαν διδασκαλίαν, τα παραδέχονται όλα και τα ξεχνούν. Που θα ειπή πως δέν είναι οι άληθινοί έπόλται των γραμμάτων, μά μόνον όμοιώματά των από καπνόν;

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

## ΣΤΟΝ ΦΙΛΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΦΥΓΕ

Στη φύσι έμέ θα με θυμάστε μόνο  
είπεσ κ' απ' το πλευρό μας ξέφυγες γοργός  
και τώρ' ακολουθεί τόν ύστερόν σου δρόμο  
θλιμμένος και βαρύν ο λογισμός.

Εδγενικέ μας φίλε, η ώραία μορφή σου  
ήταν για μάς γλυκειά παρηγοριά  
κ' ήξευρε ν' ανασταίν' η δυνατή ψυχή σου  
όλα τα νεκρωμένα μας Ίθανικά.

Και το κορμί σου ύψώνοταν σαν στήλη άρχαία  
και η φωνή σου μ' Απριλιάτικη έμοιαζε βροχή...  
ήσουν άδέρφι έσύ με όλα τ' άπαλά και ώραία  
και ήσουν το τρανό στολίδι μας έσύ.

Ήρθα να ιδώ την Άνοιξη—μάς έλεγες στερνά—  
γι' αυτήν μονάχα ήρθα στη ζωή.  
Την είδα, την κατάλαβα, της ρούφηξα τα μυ-  
τώρα, ξαναγυρίζω στη Σιγή. [στικιά]

## ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Με γλυκοδέχτη το χωριό, κ' οι χωριανές  
σαν άδελφές μου δώσανε το χέρι  
και δυό δλόγουρες γοηές έληξ  
τη θλίψη μου κοιμίζουν κάθε μεσημέρι.

Πρωί, πρωτόν να λούση ο Ήλιος τα βουνά  
γυρίζω σι' άερογιάλια, στις θαουόλες,  
με μάθανε τα μονοπάτια τα κρυφά  
και οι παληές έρειπωμένες εκκλησούλες.

Τις θύρες τους άνοιγω τις μανταλωτές,  
μέσα βαρύν τα βήματά μου ήχούνε...  
έκει με τις μισοσβυσμένες Παναγιές  
πόσους καύμους δέν έχουμε να πούμε...

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

## ΟΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

— Τι θέλει αυτός έδω; ειπε δυνατά μια φωνή  
και όλοι στραφήκανε να δούνε.

Στο μεγάλο τραπέζι και δίπλα σ' έναν φορτωμένο παράσημα, ένας μαυροντυμένος άνθρωπος είχε καθήσει, κίτρινος, κίτρινος, που θα φανότανε δίχως ζωή άν δυό μάτια, που λάμπανε σα δυνατά φωσάκια, δέν έδειχναν όχι μόνο το ένάντιο, αλλά και κάτι περισσότερο άκόμα.

Ο άνθρωπος έγειρε λίγο το κεφάλι σαν από το βάρος των τόσων ματιών, που στηλωθήκανε πάνω του.

— Τι θέλεις έδω έσύ; τόν ρώτησε ο οικοδεσπότης, άρχοντας μεγάλος.

Ο άγνωστος τόν κύταξε με τα λαμπερά του μάτια, έπειτα ειπε, κατεβάζοντας τα μάτια στο γεμάτο από άχνίζοντα φαγιά τραπέζι.

— Βρήκα την πόρτα άνοιχτή, τούς φύλακας να μιλούνε με ώραία κορίτσια και μπήκα!... Πεινούσα!...

— Όραία!...  
— Αυτός το πήρε για μοναστήρι!...

— Έτσι φαίνεται!...

Όπως πριν τα μάτια, τώρα τα λόγια φάνηκαν να τόν βαραινουν.

Ο πρόγκικας κάλι μίλησε.

— Ποιός είσαι; Πώς σε λένε; Τι κάνεις;

— Τραγουδώ και λέγω ιστορίες! Απάντησε αυτός με σιγαλή φωνή.

Όλοι γέλασανε.

— Σιωπή!... Φώναξε ο άρχοντας γυρίζοντας το βλέμμα στο τραπέζι. Έγινε σιωπή. Έξω ακούσθηκε η θύελλα να δυναμώνη. Τα παράθυρα ταραχθήκανε σ' ένα δυνατό χτύπημα του ανέμου και μια άστραπή έλαμψε έπειτα βροντή. Το χαλάζι χτύπησε τα γυαλιά των παραθύρων.

— Όραία!... ειπε ο άρχοντας φέροντας το βλέμμα στον άγνωστο απ' τα παράθυρα, που τα χτυπούσε το χαλάζι. Ύστερα, γυρίζοντας στις κερές.

— Όρίστε!... Σα να τόν είχατε παραγγελια για ιστορίες που σας άρέσουν!... Όχι τραγουδι!... Τώρα όμως, πρώτα πρώτα εμπρός στο φαί γιατί σχεδόν έκρύωσε!...

Για λίγο ώρα μέσα στη μεγάλη αήθουσα έγεινε ήσυχία από φωνές. Μόνον ο κρότος των πιάτων, περουνιδών και κάποια ρώτηση άκουγόταν.

Ο άνεμος έξω βογκούσε, η άστραπή έλαμπε και η βροχή και το χαλάζι χτυπούσανε κάθε τόσο τα παράθυρα σα να κυτάζανε μέσα.

— Τώρα θα μάς κάνης άρχή απ' τη δική σου ιστορία!... ειπε ο άρχοντας άμα τελείωσαν, σφογγίζοντας τα χείλια του. Ένα χαμόγελο μικρό με δυσκολία άνοιξε τα χείλια του άγνωστου.

— Την ιστορία μου; ειπε. Καλά!... Μά όχι, θα σάς πω την ιστορία ενός άλλου και μαζί είναι και η δική μου ιστορία.

Ο άρχοντας σήκωσε το ποτήρι.

— Είς ύγειαν!

— Είς ύγειαν!... άπήνησαν οι άλλοι και φέρανε τα ποτήρια στα χείλια. Μια άστραπή έλαμψε έξω δείχνοντας τη μαύρη κορυφή ενός κυκαρισσιού να σαλεύη έξω απ' το παράθυρο σαν τρελή.

Ο άγνωστος άρχισε άμα ειδε τα ποτήρια να έλθουνε στο τραπέζι και τα μάτια να στηλώνονται σ' αυτόν.

— Ήτανε ένας ξεπεσμένος άνθρωπος άλήτης, δυστυχισμένος. Έτσι τόν νόμιζα! Γύριζε και έπαιζε στα χωριά βιολι για να ζήση. Έπαιζε στα πανηγύρια, στους στενούς δρόμους του χωριού για να χορέψη η μάνα το παιδί της και να πηδήσουνε τρελά τα χωριατόπαιδα!... Τόν ήξερα, πολλές φορές τόν είδα να παίζη βιολι στη μικρή πλατεία του χωριού μου κάτω απ' τα μεγάλα πλατάνια.

Μια βραδεία τόν απάντησα, καθώς γύριζε έτοιμο άσκοπα. Και μόν γνωρίζοντας τι να κάνω τόν άκολούθησα. Αυτός προχωρούσε έξω, προς τις έρημιές, πολύ έξω. Έκει που η έρημιά τη φωνή του λύκου γυαρίζει μόνο, και η σιωπή έχει στήσει τη σκηνή της.

Έκει έβγαλε το βιολι του.

Ο ουρανός κείνη τη νύχτα είχε στολισθή σα να έόρταζε, και ο άέρας ήτανε γεμάτος από μυρουδιές αγριών λουλουδιών.

Έννόησα ότι ο Ατσιγγανος θα έπαιζε τώρα για τόν λαμπροστόλιστο ουρανό, για τη φύσι, που έόρταζε. Και άρχισε. Ο σκοπός που έπαιζε δέν ήταν όμοιος με κείνους, που χτυπούσε στα πανηγύρια, στις πόρτες, στις πλατείες. Ήτανε μια μελωδία, που δέν είχα ακούσει έως τότε και που ήτανε όμοια άλλοτε με τραγουδι νεράιδας έρωτευμένης άνθρωπο, και άλλοτε με θρηνο δαίμονος που θυμάται ότι ύπήρξε άγγελος!... Σε λίγο άρχισε και η φωνή του να συνοδεύη το βιολι, μια βαθεία, βαθεία φωνή και βραχνή σαν τούς στεναγμούς του ανέμου. Και έφελνε τα δάση, τα λαγκάδια, τις πεδιάδες, τη νύχτα με τη μαύρη καλλονή της και τη ζωή, τη ζωή την

ελεύθερη του 'Ατσιγγανου, που δεν έχει καταικία, παρά όλη τη γη με τον ελεύθερο σφρανό!... Και ψάλλει, ψάλλει, και το βιολί του τον συνοδεύει, κ' εγώ αισθανόμουννα μέσα μου τα λόγια εκείνα τα γεμάτα ελευθερία και μυρουδιά των άγριων δασών να παίρνουν ζωή! Και τότε χωρίς να μπορώ να σταματήσω κάτι, που με έσερνε να πλησιάζω κοντά του, βγήκα απ' το μέρος που ήμουν κρυμμένος, και τον πλησίασα.

Στό βήμα μου που τάρραξε την ήσυχία που μέσα κυνότανε το τραγούδι της ελεύθερης ζωής, ο 'Ατσιγγανος έπαψε και στράφηκε.

Είδα τότε το πρόσωπό του.

"Ήτανε όμοιο, ομοιότατο με το δικό μου πρόσωπο!... Και πριν προφθάσω να σκεφθώ, με μιάς, μ' αυτό που είδα, παρουσιάσθηκα εγώ στη θέσι του!... Ο 'Ατσιγγανος που έπαιζε, ήμουν εγώ ο περαστικός που τον είχα ακολουθήσει! Και απ' εκείνη-τη νύχτα δεν είμαι πιά εγώ εκείνος που ήμουν, είμαι ο 'Ατσιγγανος που δεν έχω ούτε σπίτι, ούτε πατρίδα!... Αύτη είναι η ιστορία μου!

— 'Η ιστορία σου;

— Είσαι βαγαπόντης!...

— Κανένας κατεργάρης θάνα!...

— "Όχι! είπε σιγά και με μελαγχολία ο άγνωστος σά να μιλούσε μόνος του, είμαι παιδί της τρικυμίας και αυτή με έρριξε εδώ!...

— Σ' έρριξε η τρικυμία!... Φώναξε κάποιος που τον άκουσε.

— Ναυαγός θάνα!... Μιά φωνή γυναικεία συμπαθητική άκούσθηκε μέσα στον θόρυβο του γέλιου.

— "Όχι, όχι! είναι, λέει, παιδί της!...

— Για πές μου πώς ήρθες; διέταξε ο άρχοντας.

— Πώς ήρθα; Νά, σ' ένα κλοάρι μπήκα φκιαγμένο από δένδρο που το είχε χτυπήσει ο κεραυνός, και το ρεύμα του ποταμού με έφερε δω!

— Μά τουτός είναι τρελλός!...

— "Άστε τον!... Φώναξε πάλι ο άρχοντας. Και έπειτα είπε στον άγνωστο.

— Για πές μας τώρα καμιά ιστορία!... Για τίς κυρίες!...

Ο άγνωστος άρχισε.

— Χθές είδα έναν άνθρωπο, που δικάζανε σ' ένα δικαστήριο για κάποιο λάθος, που είχε κάνει. Στο σπίτι τον περίμεναν γυναίκα, παιδιά για να πάη, και προσευχόντανε όλοι μαζί στον Πάσση για να βοηθήση τον προστάτη τους και να τον σώση απ' το στόμα του Νόμου!... "Απ' τα χέρια του ζούσαν!... "Έχετε δή, κυρίες, δικαστής; "Έχετε δή; Νά, κάθονται σέ έδρες ξαπλωμένοι και δικάζουνε. Κάποτε

είναι σοβαροί, συχνά όμως γελούνε και ο πονεμένος, που κάθεται κάτω, βλέπει το γέλιο τους και γελιέται! "Αλλοίμονο!... "Αλλοίμονο σέ κείνον που δεν έχει στον κόσμο τούτον έδω Θεό!... Λοιπόν! Οί δικασταί κείνη την ήμέρα γελούσαν περισσότερο και δικάζανε πιο αυστηρά τον δυστυχή, που καθότανε κάτω, και που για μιá στιγμή βλέποντας τα γελαστά πρόσωπα των δικαστών, έγεινε και αυτός γελαστός!... Τι θα γείνη τώρα η οικογένεια του φτωχού εκείνου;...

— Ούφ!...

— Μαρε ιστορία!...

— Που την βοήκεις!...

— Δέ σάς άρέσει; Δέν σάς ενδιαφέρει για τον φτωχό εκείνον, καλοί μου άρχοντες; Καλά! "Άλλη!...

— "Όχι σάν κι αυτή!...

Ο άγνωστος φάνηκε να άκροάζεται τη θύελλα, που πάλευε έξω και έπειτα είπε.

— Χθές καθώς περνούσα από ένα δρόμο παλιό, γεμάτο έρείπια, άκουσα μιá γρηά να μιλά με μιá νέα, που καθισμένη στο κατώφλι της κλειστής πόρτας του σπιτιού της, έκλειε σφογγίζοντας τα μάτια με την ποδιά της τη μάση.

Τής έλεγε η γρηά:

— Κλαίς ξου; με τα τόσα νιάτα και κάλλη!...

"Αχ, να τάχα!...

— Και τί θές να κάνω; Δέν υπάρχει μέσα ούτε ψωμί και η μάνα άρρωστη, κοντεύει να πάη απ' την πείνα! τής είπε η κόρη.

— Καλέ, τής λέγει η γρηά πάλι, έτσι να κάνης ξου και θα παρουσιασθούνε χιλιάδες να σου δώσουν, κι θέλεις!...

— Φεύγα! τής έκανε η κόρη και σηκώθηκε, καλύτερα το ποτάμι!...

— Τι κουτή! έλεγε η γρηά φεύγοντας. "Αχ νάμουν νέα!...

Και όμως, όταν ήτανε νέα η γρηά, ήτανε τίμια!...

— Τι θές να πής;

— Θα μάς πής τίποτι καλύτερο;...

Ο άγνωστος περιμενε να πάηη ο θόρυβος, χτυπώντας σιγά το τραπέζι με το δάχτυλο και έπειτα άρχισε πάλι.

— Σ' ένα χωριό άγριών... έχετε ιδή, κυρίες, άγριούς; είνε παντού! Φτάνει να προσέξη λίγο κανείς!... Λοιπόν! Σ' ένα χωριό άγριών είχανε έναν θεό μέσα σ' έναν μεγάλο ναό! Τον είχανε σκεπασμένο μ' ένα χρυσό πανί και κανείς δέν τον έβλεπε, εκτός απ' τους παπάδες και τους μεγάλους!

Μιά μέρα ένας περιεργος, γιατί υπάρχουνε και μέσα στους άγριούς περιεργοί, μπήκε κρυφά





μέσα στον ναό και πήγε να δει τον θεό. Αυτός ο θεός, καθώς φαίνεται, κοιμότανε γιατί τον άφησε να πλησιάσει!... Μην νομίζετε ότι δεν κοιμούνται και οι θεοί; Νά, απόδειξις και ο δικός μας, ο αληθινός, που κοιμάται απ' τον καιρό που έκανε τον κόσμο!... Λοιπόν!... Πήγε σιγά, σιγά, ο περίεργος, και πού σιγά σηκώσε το χρυσό πανί, που σκέπαζε τον θεό και είδε!... Μά και τί νομίζετε είδε;... Ο θεός που προσκυνούσαν όλοι, ήτανε ένα χονδρό, χονδρό κούτσουρο!

Φωνές άγριες διέκοψαν τον άγνωστο.

— Πάμε!

— Βλαστημής!

— Θεός ψευτικός ή αληθινός, σεβαστός είναι! φώναζε και ο άρχοντας.

Ο άγνωστος, μόλις έπαυσε ο θόρυβος, άρχισε πάλι, χωρίς να του πει κανείς.

— Σε μία έρημιά, κάτω από ψηλά δένδρα, στη σκιά των, κοιμόντανε πολλοί δυστυχισμένοι. Ζητούσαν στον ύπνο να βρουνε την ευτυχία. Από πάνω τους, στα δένδρα, τα πουλιά ψέλνανε την ελεύθερη ζωή. Αυτοί κοιμόντανε και δεν άκουγαν

τίποτα! Κάποιος περαστικός τους είδε, τους ξύπνησε και τους έβαλε στο χέρι ένα μαχαίρι.

— Στον ύπνο μη ζητάτε την ευτυχία, μ' αυτό θα την βρείτε!... τους είπε.

— Τι θές να πής; Φώναζε ο άρχοντας άγριος και σηκώθηκε. Μαζί του όλοι σηκώθηκαν και άρχισαν να φωνάζουνε.

Και ο άγνωστος είχε σηκωθεί.

— Φωνάζετε τους φύλακας!... φώναζε ο άρχοντας.

— Φύλακες! Φωνάζανε πολλές φωνές. Άλλ' ο άγνωστος άρμησε ξαφνικά γρήγορος έξω ρίχνοντας κάτω ένα φύλακα, που κείνη τη στιγμή έτρεχε να δει τί συνέβη.

Τον άκολουθήσαν, ενώ ο φύλακας φώναζε και άλλους να τρέξουν.

Έξω είδαν τη νύχτα τη μαύρη, την άστραπή να σκίσει γρήγορη το σκοτάδι, τον άνεμο, την βροχή, τον βόγκο του πελάγου άκουσαν.

Ο άνθρωπος είχε χαθεί!

Ίσως, είπε κάποιος, καθώς είπε, θα ήτανε κάποιιο στοιχείο της τρικυμίας, της θύελλας, που πάλευε και ενάθηκε μ' αυτή!...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

## ΜΩΡΙΣ ΜΑΤΕΡΛΙΓΚ

Το βραβείο «Νόμπελ» της φιλολογίας έγγραψε ότι δίδεται έφετος εις τον Βέλγον συγγραφέα Μ. Μάτερλιγκ. Δημοσιεύομεν το πορτραίτο του γραμμένο από τον Γάλλον λογογράφον Ρεμό ντε Γκουερμόν.

Ζωή πονεμένων όντων, που κινούνται μέσα εις το μυστήριο μιας νύχτας. Δεν ξέρουν παρά να υποφέρουν, να χαμογελούν και να αγαπούν όταν θέλουν να μπούν εις το νόημα ή προσπάθεια της άνησυχίας των γίνεται άγώνια και ή εξέγερσις των τελειώνει εις θρήνους. Άνεβαίνουν, ανεβαίνουν πάντα τις σιγαλές σιάλες του μαρτυρίου και χτυπούν το μέτωπο σε μία σιδερένια θύρα: έτσι ανεβαίνει ή αδελφή Υγκραίνη, έτσι ανεβαίνει και χτυπάει στη σκληρότητα της σιδερένιας πόρτας καθεμία από τις φτωχές ύπάρξεις, των όποιων ο Μ. Μάτερλιγκ μάς αποκαλύπτει τις άπλες και άγνες τραγωδίες.

Εις άλλους καιρούς το νόημα της ζωής υπήρξε γνωστόν τότε οι άνθρωποι δεν άγνοούσαν τίποτε ουσιώδες, άφου ήξεραν τον σκοπό του ταξιδιού των και σε ποιά τελεταίο πανδοχείο βρισκόταν ή κλίνη που θα αναπαυθούν. Όταν, με την Έπιστήμη μάλιστα, αυτή ή στοιχειώδης έπιστήμη τους αφαιρέθη, άλλοι έχαρηκαν, νομί-

ζοντας πως ελάφρυναν από ένα βάρος άλλοι έθρήνησαν, αίσθανόμενοι καλά, ότι επάνω από όλα τα βάρη των όμων των, τους έχουν φορτώσει ένα, το όποιον μόνον του έβάραινε περισσότερο από όλα τα άλλα: το βάρος της Άμφιβολίας.

Από αυτό το συναίσθημα εγεννήθη μία δολόκληρη λογοτεχνία, λογοτεχνία πόνου, εξέγερσεως εναντίον του φορτίου, βλαστημιών εναντίον του αφώνου Θεού! Άλλά, μετά τη manía των κραυγών και των ερωτήσεων, ήλθεν ή ανάπαυλα, και ήταν ή λογοτεχνία της θλίψεως, της άνησυχίας και της άγωνίας: ή αντίστασις έκριθη άνωφελής και ή κατάρα παιδαριώδης: Διδαγμένη από τους μάταιους πολέμους, ή άνθρωπότης πολυ άργά το παίρνει άπόφασι να



ΜΩΡΙΣ ΜΑΤΕΡΛΙΓΚ

μην ξέρη τίποτε, να μην καταλαβαίγη τίποτε, να μη φοβήται τίποτε, να μην έλλιξη τίποτε πορά κάτι πολυ μακρυνό.

Είναι κάπου ένα νησί μέσα στην όμίχλη, και στο νησί είναι ένας πύργος, και μέσα στον πύργο μεγάλη σάλα φωτισμένη από μια μικρή λάμπα, και στη μεγάλη σάλα είναι άνθρωποι που περιμένουν. Τι περιμένουν; Δεν ξέρουν. Περιμένουν να χτυπήση κάποιος στη πόρτα, περιμένουν τον Φόβο, περιμένουν τον Θάνατο. Μιλούν ναι, λένε λόγια που ταραζουν για μια στιγμή τη σιωπή, έπειτα άκουν άκόμη, άφροντας τις φράσεις των μισοτέλειωτες και τις χειρονομίες των μισοκοιμένες. Άκουν, περιμένουν. Δε θάρθη τάχα; Ω, θάρθη. Έρχεται πάντα. Είναι άργά, ίσως θάρθη αύριο. Και οι άνθρωποι οι μαζεμένοι μέσα στη μεγάλη σάλα κάτω από τη μικρή λάμπα άρχίζουν να χαμογελούν και να έλλιζουν. Κάποιος χτυπάει. Κι αυτό είναι όλο: είναι μία δολόκληρη ζωή, είναι όλη ή ζωή.

Υπό αυτήν την έννοια, τα μικρά δράματα του Μ. Μάτερλιγκ, τόσο θελκτικά έξω από την πραγματικότητα, είναι βαθιά ζωντανά και αληθινά αυτά τα πρόσωπα, τα όποια έχουν τον άερα φαντασμάτων, είναι έξογκωμένα από ζωή, όπως αυτές οι σφαίρες, οι όποιες φαίνονται χωρίς ένεργεια και οι όποιες, φορτωμένες ήλεκτρισμόν, κινδυνεύουν να έκραγούν, στο άγγιγμα μιας αλμής δεν είναι αναλύσεις, αλλά συνθέσεις: είναι ψυχικές καταστάσεις ή, περισσότερο άκόμη, κατάστάσεις της άνησυχίας, στιγμές, δευτερόλεπτα που θέναι αλώνια εν συνόλω είναι πραγματικά έξ αιτίας της δλίγης των πραγματικότητας.

Ένα τέτοιο είδος τέχνης έκαλλιεργήθη άλλοτε, εις την εποχήν του «Ρομάντσου του Ρόδου», από εύλαβείς τραγουδιστάς, οι όποιοι σε φυλλάδες με μίαν άλαζονικήν άδεξιότητα ξετύλιξαν άφηρημένες έννοιες και σύμβολα. «Το ταξίδι του Προσκυνητού» του Μπουρνάν, «το Πνευματικό Ταξίδι» του Ισπανού Παλαφός, το «Παλάτι του θείου Έρωτος» ενός άγνωστου, δεν είναι έργα έντελώς άξια περιφρονήσεως, αλλά τα πράγματα είναι σ' αυτά πολυ έξηγημένα και τα πρόσωπα έχουν πράγματι όνόματα πολυ φανερά. Βλέπει κανείς, σε θέατρα ελεύθερα, δράματα που παίζονται από πρόσωπα, το όποια όνομάζονται Καρδία, Μίσος, Χαρά, Σιωπή, Φροντίδα, Στεναγμός, Φόβος, Όργη και Αιδώς. Ο καιρός τέτοιων διασκιδάσεων έπέρασε ή δεν ξανάρθε: μη ξαναδιαβάσετε το «Παλάτι του θείου Έρωτος» διαβάστε τον «Θάνατο του Τιταγιάλ», γιατί σε νέο έργο πρέπει να ζητήσετε αυτές τις αισθη-

τικές χαρές, αν τις θέλετε πλήρεις, όξείες και συναρπαχτικές. Ο Μ. Μάτερλιγκ, αληθινά, μάς συναρπάζει, μάς πληγώνει και μάς δένει, με δεσμά κανωμένα από τα γλυκά μαλλιά νέων πριγκιπισσών, που κοιμούνται, που ανάμεσα των είναι ο ταραγμένος ύπνος ενός μικρού παιδιού «θλιμμένου σαν μικρός βασιλέας».

Μάς δένει και μάς φέρνει όπου του άρέσει, έως εις το βάθος των άβύσσων όπου στριφογυρίζει «το άποσυνθεμένο πτώμα του άρνιου της Άλλαδίν», — και πού μακρυνά, έως εις τις σκοτεινές και άγνες χώρες, όπου οι έρωτευμένοι λέγουν: «Πόσο βαρυνά μ' άγκαλιάζεις... — Μην κλείνης τα μάτια, όταν σ' άγκαλιάζω έτσι... Θέλω να ιδώ τα φιλά που τρέμουν μέσα στην καρδιά σου» κι' όλη τη δροσιά που ανεβαίνει από την ψυχή σου... δε θα βρούμε πλέον φιλήματα σαν αυτά... — Πάντα, πάντα!... — Όχι, όχι: δεν άγκαλιάζονται δύο φορές άπάνω στο στήθος του θανάτου...» Εις τόσον άραία άναστενάγματα κάθε παρατήρησης καταντῶ βουβή σιωπή κανείς, διότι έννοιασε ένα νέον τρόπον άγάπης και νέα λόγια έρωτος. Νέα, αληθινά ο Μ. Μάτερλιγκ είναι πολυ ο έαυτός του, και δια να μείνη έντελώς προσωπικός ξέρει να είναι μονόχορδος: αλλά αυτής της μοναχής χορδής έσπειρε, έβρεξε και έστρωσε το κανάβι, και τραγουδάει γλυκειά, λυπητερή και μοναδική κάτω από τα λιγόνψυχα χέρια του. Έπέτυχε ένα έργο αληθινό: ήρθε μια φωνή ύπόκοψη πρωτόκρουστη, ένα είδος στεναγμού διγυλά μυστικού.

Η λέξις μυστικισμός έπληθρον αυτά τα τελευταία χρόνια τόσες διαφορετικές σημασίες και μάλιστα αντιφατικές, ώστε θα έπρεπε να την καθορίση κανείς εκ νέου και καθαρά κάθε φορά που θα την γράψη. Μερικοί της δίνουν μια σημασία, ή όποια θα την έλλησιαζε στη λέξι υποκειμενισμός που φαίνεται εύκολονόγη και είναι βέβαιον ότι συγγενεί, άφου μυστικισμός ήμπορεί να ειπωθή ή κατάσταση μέσα εις την όποια μια ψυχή, μη προσέχοντας τον φυσικό κόσμο και περιφρονώντας τας συγκρούσεις και τα παθήματα, δίνεται σε σχέσεις και οικειότητες κατ' εϋθειάν με το άπειρον: γι' αυτό, εάν το άπειρον είναι άμετάβλητον και ένιαιον οι ψυχές αλλάζουν και είναι πολλές: μία ψυχή δεν έχει με τον Θεόν τις ίδιες συνομιλίες που έχουν οι αδελφές της, και ο Θεός, αν και άμετάβλητος και ένιαιος, μεταμορφώνεται σύμφωνα με την επιθυμίαν καθενός, από τα πλάσματά του και δεν λέγει στο ένα δ,πι ειπε στο άλλο. Το προνόμιον της ψυχής της έξυφωμένης στον μυστικισμό είναι ή ελευθερία: το σώμα μάλιστα γι' αυτήν είναι ένας γείτονας, εις τον όποιον μόλις δίνει τη

φιλική συμβουλή της σιωπής· αλλά εάν αυτό μιλή, δεν το ακούει παρά ανάμεσα από έναν τοίχο, και εάν κινήται δεν το βλέπει παρά ανάμεσα από ένα σκέπασμα. Ένα άλλο όνομα έδόθη, ιστορικά, σε μια τέτοια κατάσταση της ζωής: ησυχασμός· αυτή η φράσις του Μάτερλιγκ είναι έντελώς ένας ησυχαστού, ο οποίος μās δείχνει τον Θεόν να χαμογελά «στα πιο βαθιά σφάλματά μας, όπως χαμογελοῦν στο παιχνίδι μικρῶν σκύλων απάνω σ' έναν τάπητα».

Ο Μ. Μάτερλιγκ βλέπει έναν καιρό, όπου οι άνθρωποι θα συνεννοούνται ψυχή με ψυχή, όπως οι μουσικοί συνεννοούνται δια της ψυχῆς με τον Θεόν. Αλλά βλέπει αυτήν την αὐγή γιατί κυττάει μέσα στον εαυτό του και γιατί είναι ο ίδιος μια αὐγή· εάν όμως έβλεπε την έξωτερική ανθρωπότητα, δεν θα έβλεπε παρά τις ζωάδες κοινωνικές δρεξεις. Οι ταπεινοί, για τους οποίους έγραψε θεία, δεν θα διαβάσουν το βιβλίον του, και εάν το διάβαζαν δεν θα έβλεπαν παρά κάτι γελοῖον, γιατί έμαθαν ότι το Ιδεώδες είναι ένα παχνί και ξέρουν ότι, εάν εσήκωναν τα μάτια τους στο Θεό, οι κήριοί τους θα τους έμαστιγώναν.

Έτσι ο «Θησαυρός των Ταπεινῶν», αυτό το βιβλίον της αγάπης και της απελευθερώσεως, με κάμνει να σκέπτομαι με πίκρα την άθλια κατάσταση των ανθρώπων της σημερινῆς και χωρίς άλλο και όλων των δυνατῶν καιρῶν και ότι η ώρα της απελευθερώσεως θα περάση και μόνον μερικοί θα την ακούσουν να σημαίνη.

Όσο ποσα μέσα σωτηρίας σ' αυτές τις σελίδες, όπου ο Μάτερλιγκ, μαθητής του Ρύσμπροκ, του Νοβάλις, του Έμμερσον και του Έλλο, δεν ζητεί σ' αυτά τα ανώτερα πνεύματα (των οποίων τα δύο νεώτερα είχαν μεγαλοφύεις διαισθησεις) παρά την χειρονομίαν, η οποία δίνει το θάρρος για τα σκοτεινά ταξίδια. Οι κόνιοι άνθρωποι και οι πλέον ένσυνειδητοι, οι οποίοι έχουν τόσες ώρες θερμότητος, θάβρισκαν μέσα σ' αυτές ένθαυρύνσεις να γευθούν την απλότητα των ημερῶν και τα υπόκοφα ψιθυρίσματα της βαθιάς ζωῆς. Θα έμάθαιναν τη σημασία των πλέον ταπεινῶν χειρονομιῶν και των πλέον ασημάντων λέξεων, και ότι το γέλιο ενός παιδιού η η φλυαρία μιας γυναίκος Ισοδυναμοῦν, για την ψυχή και το μυστήριο που περιέχουν, με τα πλέον λαμπερά λόγια των Σοφῶν. Διότι ο Μάτερλιγκ, με το ύφος του Σόφοῦ που έχει, του πολῦ σοφοῦ μάλιστα, μās εκμυστηρεῖται σκέψεις άσυνείθιστες, μās απλό-

τητος πολῦ άσεβοῦς δια την ψυχολογικήν παράδοσιν, και μās τόλμης πολῦ περιφρονητικῆς δια τις διανοητικῆς συνήθειες και ἀναλαμβάνει με γενναιοῦτητα να μη δώση στα πράγματα παρά το ενδιαφέρον που θα είχαν εις ένα κόσμο τελειωτικό. Έτσι ο ηδονισμῶς λείπει έντελώς από τη σκέψιν του· ξέρει το ενδιαφέρον αλλά και το άσημαντον των κινήσεων του αίματος και των νεύρων, θυελλῶν που προηγούνται η ακολουθοῦν αλλά ποτε δεν συνοδεῦουν τη σκέψιν και εάν μιλή για γυναίκες, που είναι άλλο πράγμα παρά ψυχή, το κάνει για να πληροφορηθῆ «για το μυστηριώδες άλλας που διατηρεῖ πάντα την ένδύμησιν της συναντήσεως δύο στομάτων».

Ποιήματα η φιλοσοφία, η φιλολογία του Μάτερλιγκ έρχεται σε μια ώρα, όπου έχουμε τη μεγαλύτερη ανάγκη να έξυψωθούμε και να γίνωμεν Ισχυροί, σε ώρα όπου δεν είναι αδιάφορον να μās πούν ότι ο υπέρτατος σκοπός της ζωῆς είναι «να κρατήσουμε ανοιχτούς τους μεγάλους δρόμους που οδηγούν απ' αυτό που βλέπουμε σ' αυτό που δεν βλέπουμε». Ο Μ. Μάτερλιγκ δεν εκράτησε μόνον ανοιχτούς τους μεγάλους δρόμους τους περιφραγμένους από τόσες καλόβουλες ψυχῆς και όπου μεγάλα πνεύματα εδῶ κ' εκεί ανοίγουν τις άγκυλιές τους σαν δάσεις— αλλά φαίνεται μάλιστα ότι ηβήτησε προς το άπειρον το βάθος αυτών των μεγάλων δρόμων: ειπε «λέξεις ειδικῆς πολῦ χαμηλά» ὥστε τα βράτα ξεμάκρυναν μονάχα τους, τα δέντρα κλαδεύτηκαν αυτομάτως και ένα βήμα περισσότερο είναι δυνατόν και το βλέμμα πάει σήμερα μικρότερα από χθές.

Άλλοι έχουν χωρίς άλλο η είχαν γλώσσα πλέον πλούσια, φαντασία πλέον γόνιμη, χάρισμα παρατηρήσεως πλέον διαυγές, περισσότερη φαντασία, εύκολιες πλέον επιδέξιες για να σαρκίσουν τη μουσική του λόγου— έστω· αλλά με γλώσσα δειλή και φτωχή, με παιδικούς δραματικούς συνδυασμούς, με σύστημα σχεδόν έννευριστικῶν φραστικῶν επαναλήψεων, μ' αυτές τις άδεξιότητες, μ' όλες τις άδεξιότητες ο Μ. Μάτερλιγκ δουλεύει βιβλία μικρά και μεγάλα με βέβαιη πρωτοτυπία, με νεότητα τόσον άληθινά νέα, ὥστε θα στενοχωρηση πολὺν καιρὸν ακόμη το άξιοδάκρυτο κοπάδι των μισονείστον, του λαοῦ εκείνων, οι οποίοι συγχωροῦν μια τόλμη εάν υπάρχει προηγούμενον— όπως εις το πρωτόκωλον— αλλά οι οποίοι βλέπουν με περιφρόνησιν το πνεῦμα που είναι η αδιάκοπη τόλμη.

Μετάφρασις ΑΒΓ.

Άπό το «Πορτραίτο» του REMY DE GOURMONT

## ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Η έφτά θυγατέρες της Όρλαμόνδης  
δταν η νεράιδα πέθανε,  
η έφτά θυγατέρες της Όρλαμόνδης  
πήγαν να βροῦν τις πόρτες.

Άναψαν τους έφτά των λύχνους,  
άνοιξαν τους πύργους  
άνοιξαν τετρακόσιες σάλλες  
χωρίς να βροῦν την ήμερα.

Έφθασαν στα ήχηρά σπήλαια,  
τότε κατέβηκαν  
και σε μια πόρτα κλεισμένη  
βρήκαν ένα χρυσό κλειδί.

Βλέπουν απ' τις χαραμάδες τον Ωκεανό  
τις πιάνει φόβος θανάτου·  
χιτυοῦν στην κλειστή πόρτα,  
ὅμως ν' ανοίξουν δεν τολμοῦν...

## ΤΡΕΙΣ ΚΑΡΔΙΕΣ

Έσφαξαν τρεις παιδοῦλες  
να ιδοῦν τί εἶχεν η καρδιά των.

Η πρώτη καρδιά ήταν γεμάτη εὔτυχια  
και παντοῦ όπου χύθηκε το αίμα της  
τρία φιδία σφύριζαν τρία χρόνια.

Η δεύτερη ήταν γεμάτη καλωσύνη  
και παντοῦ όπου χύθηκε το αίμα της  
τρία άρνάκια βόσκησαν τρία χρόνια.

Η τρίτη ήταν γεμάτη δυστυχία  
και παντοῦ όπου χύθηκε το αίμα της  
τρεις άρχάγγελιοι άγρυπνησαν τρία χρόνια.

M. ΜΑΤΕΡΛΙΓΚ

Μετάφρασις Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ  
δημοσιευθείσα εις το «Έμπερς»

## Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ

Με τον τίτλον αυτόν ο κ. Paul Schellhas δημοσιεύει εις το περιοδικόν «Das Neue Blatt» άρθρον επί της άποστολής του σχολείων και της ανάγκης της μεταρρυθμίσεως εις την ανωτέραν εκπαίδευσιν. Ο συγγραφεὺς λέγει ότι η εκπαίδευσιν αυτή, όπως γίνεται σημερινον, παρουσιάζει ανθρώπους ανικάνους δια την πρακτικὴν ζωὴν, ἀποδίδει εις την κοινωνίαν μηχανάς και όχι ανθρώπους. Και τούτο, διότι παρημέλησεν έντελώς σπουδαιότατον παράγοντα δια την άληθινήν εκπαίδευσιν: την μόρφωσιν του αισθήματος. Εις τα εκπαιδευτήρια όλα, εις αυτό το γυμνάσιον παρημελήθη καθ' ολοκληρίαν η αισθηματικὴ μόρφωσις και ὡς εκ τούτου η φύσις της εκπαίδεῦσεως κατέστη μόνον μηχανική.

Κανεις δεν θ' άρνηθῆ, ότι οι άγῶνες της ανωτέρας εκπαίδεῦσεως δεν διευθύνονται με τρόπον κατάλληλον προς μόρφωσιν του πνεύματος. Όλα τα άλλα είναι έπουσιώδη. Και όμως ποῖον το κέρδος από πνεῦμα μορφωμένον τόσον αποκλειστικῶς; Είναι σφαιερὸν το να πιστεύωμεν, ότι αἱ γνώσεις και η σχολαστικὴ μόρφωσις άρκοῦν δια να κάμουν ένα άνθρωπον τέλειον. Ημπορεῖ κανεις να είναι πολῦ πεπαιδευμένος και ταυτοχρόνως ήθικῶς υπερβολικῶς αδύνατον· ήμπορεῖ κανεις να κατέχη πλήθος γνώσεων και να παραμένῃ άνθρωπος χωρίς καλαισθησίαν.

Η ψυχή δεν μορφώνεται παρά εις το σχολεῖον του αισθητικῶν αισθήματος.

«Η εποχή μας διέπεται από τας υλικὰς προνοτίας μέχρι και αυτής της τέχνης· τάσεις καθ' υπερβολὴν ρεαλιστικαί εκδηλώνονται Ισχυρῶς. Ένας ἐπὶ πλέον λόγος, όπως το σχολεῖον ἔχη ὡς άποστολήν το να παρέχη εις την νεολαίαν την καλύτερον αὐτήν εκπαίδευσιν του αισθήματος, η οποία θα την καταστήση Ικανήν να διατηρήση την αἴσθησιν του ωραίου και του καλοῦ ἐν τῷ μέσω των καθημερινῶν χυδαιοτήτων και της σκληρότητος της ζωῆς. Τούτο δε δεν θα το κατορθώσουν οὔτε η τελειότερα σχολαστικὴ εκπαίδευσιν, οὔτε αἱ μάλλον εὔρεια γνώσεις.

Το σχολεῖον σημερινον, το οποίον άδιαφορεῖ δια πᾶσαν σοβαρὰν εκπαίδευσιν του αισθήματος, συμβάλλει εις το να μη εκδηλώνουν οι έξερχόμενοι αὐτοῦ κανεν σχεδόν ενδιαφέρον προς πάν ὅτι εὔγενές και ὡραῖον.

Σοβαρά μόρφωσις του αισθήματος θα προελάμβανεν ακόμη τους κινδύνους της άπογορευσεως και της άβουλίας, οι οποίοι είναι τόσον συνηθιστοι εις τας ανεπτυγμένας τάξεις. Η δύναμις να εὐχαριστήται τις από μικρά πράγματα, να δοκιμάζη ήσυχά το θέλητρον του καθετι που είναι φυσικόν, άπλοῦν, έξαρτάται οὐσιωδῶς από την μόρφωσιν του αισθήματος αὐτοῦ. Έπρεπε το σχολεῖον ν' αναλάβη υποχρεωτικῶς την ἀνά-

πτυξιν και καλλιέργειαν τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν, ἀντισταθμίζον οὕτω τὰς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν μελλόντων πολιτῶν ἢ νεωτέρα ζωῆ. Ἐκπλήσσειται κανεὶς νὰ εὐρίσκη τόσους ἀνθρώπους — συμπεριλαμβανομένων και ἐκείνων ποὺ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας σχολὰς και τὰ πανεπιστήμια — ἀδιαφόρους, ἀκαλαισθήτους, καθαντὸ ἀστούς. Λείπει ἀπ' αὐτοὺς κάθε ὁρμὴ πρὸς οἰονδήποτε ἰδεῶδες και παρὰ τὴν νεότητά των, ἀδιαφοροῦν δια καθετὴ, ποὺ δὲν εἶναι τὸ ἐπάγγελμα των, και δὲν ἔχουν καμίαν αἰσθησιν τοῦ ἀπλοῦ και τοῦ φυσικοῦ. Τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τούτου πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὴν φύσιν της και τὰ ἀποτελέσματα της. Εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, αἱ ὁποῖαι δὲν διεστρεβλώθησαν ἀπὸ καμίαν ἐκπαίδευσιν ἀποκλειστικῶς σχολαστικὴν, εὐρίσκει κανεὶς συχνότερα ἢ εἰς τοὺς πνευματικῶς ἀνεπτυγμένους τὴν ἄδολον αὐτὴν χαρὰν, ποὺ αἰσθάνονται ἐνώπιον τῆς φύσεως και τῶν ἀπλῶν ἐκδηλώσεών της. Καὶ ὁμοῦς ὁ λαὸς εἶναι περισσότερο ἐκτεθειμένος εἰς τὰς σκληρότητας τῆς ζωῆς. Ἄρκει ἐπὶ παραδείγματι νὰ παρατηρήσωμεν μὲ ποίαν εὐχαριστήσιν οἱ πτωχότεροι ἀνατρέφουν κατοικίδια ζῶα, καλλιερгоῦν δένδρα ἢ ἀνθη, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνάγκην ἐπιμελείας και στοιχίζου εἰς αὐτοὺς σχετικῶς περισσότερο παρ' ὅσον θὰ ἐστοιχίζον εἰς τοὺς πλουσίους. Εὐρίσκει κανεὶς τὸ αἰσθημα τοῦτο τῆς φύσεως εἰς τοὺς νεωτέρους τῶν μαθητῶν· βραδύτερον ὁμοῦς λιγοστεύει,

καθ' ὅσον προχωρεῖ ἡ σχολαστικὴ μόρφωσις.

«Διὰ νὰ θεραπευθῇ ἡ λυπηρὰ αὐτὴ κατάστασις, διὰ νὰ ἐξέρχονται πλέον ἀπὸ τὰ σχολεῖα ἀνθρωποὶ ἱκανοὶ νὰ ἐννοοῦν τὰς ὠραιότητας τῆς φύσεως και τῆς ζωῆς και νὰ παλαίουν νικηφόρος κατὰ τῶν βιωτικῶν σκληροτήτων, πρέπει ἡ ἐκπαίδευσις νὰ ἐπαδιώκη ὄχι κουραστικά, ἀλλὰ μὲ δημιουργίαν ἀληθινῆς εὐχαριστήσεως και τὴν μόρφωσιν τοῦ αἰσθήματος. Ἡ ψυχρὰ λογικὴ, ἡ ὁποία ἕως τώρα εἶχε τὴν προτίμησιν τῶν παιδαγωγῶν, και τὸ αἰσθημα τοῦ ὠραίου, ποὺ τόσον πολὺ παρημελήθη, ἔχουν ἴσα δικαιώματα. Ὀλιγότερα λογικὴ και περισσότερα διανόησις. Καὶ ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη νὰ διαδραματίσῃ τόσον ἐνδιαφέρον μέρος εἰς τὴν διάπλασιν τῆς νεολαίας, πρέπει νὰ κατέχη ὅτι ὀφείλει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του: ψυχὴν και πολὺ αἰσθημα.

«Τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχη ὡς ἀποστολὴν τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἰδεῶδες, ἡ ὁποία εἶναι προνόμιον τῆς νεότητος, νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν αὐξάνουσαν γενεάν ἀντὶ τῆς σχολαστικῆς μορφώσεως τὸν πολύτιμον αὐτὸν θησαυρὸν τοῦ αἰσθήματος, τὸ ἐφρόδιον τὸ ὁποῖον εἰς τὸν σκληρὸν τοῦτον βίον, ὅπου καθένας ὀφείλει νὰ παλαίσῃ, θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ διαφυλάξῃ τὴν μεγαλόψυχίαν του. Εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτὴν τοῦ αἰσθήματος θὰ εἴρωμεν κάποιο ἀντίροπον διὰ τὰς ὕλιστικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς μας, τῶν ὁποίων ἡ ἐξακολουθητικὴ ἐπιδρομὴ θὰ φέρῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἡθικὴν κατάπτωσιν».

Μετάφρασις ΗΛ. Π. Β.

## ΜΥΣΤΗΡΙΑ\*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

### IX

Τὸ μεσημέρι τῆς ἄλλης μέρας. Ὁ Νάγκελ εἶχε μόλις σηκωθῆ και χωρὶς νὰ πᾶρῃ πρόγευμα εἶχε βγῆ ἔξω. Ἦτον κι' ὄλας μακρὰ κάτω στὴν πόλι· ὁ καιρὸς ἦτον τόσο λαμπρὸς και ἡ κίνησις τόσο ζωηρὴ στοὺς μῶλους! Διὰ μιάς γύρισε κι' ἀρώτησε ἕναν ἄνθρωπο, ποὺ ἦτον τὸ γραφεῖο τοῦ Ράινερ, τοῦ δικαστῆ. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐξήγησε κι' ὁ Νάγκελ διευθύνθηκε ἀμέσως ἐκεῖ.

Χτύπησε και μπῆκε μέσα· πέρασε μπρὸς ἀπὸ μερικὸς κυρίους ποὺ κάθονταν κ' ἐγραφαν και

πῆγε πρὸς τὸν δικαστὴ και τὸν παρακάλεσε νὰ μιλήσουν μαζί για κάτι ἰδιαίτερο — οἱ δύο τους μονάχοι, δὲν θὰ διαρκούσε πολὺ. Ὁ δικαστὴς σηκώθηκε σὰν λίγο δυσσασθημένος και πῆγαν μαζί σ' ἕνα πλαῖνὸ δωμάτιο.

Τότε τοῦ εἶπε ὁ Νάγκελ:

— Συγγνώμη, ποὺ πάλι ξαναέρχομαι στὸ ἴδιο ζήτημα. Πρόκειται για ἐκείνην τὴν ἱστορία μὲ τὸν Μινούττα, καθὼς ξέρετε. Ἔρχομαι για νὰ ζητήσω συγγνώμη.

— Αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι τὴν θεωρῶ τελεωμένη, ἀπήντησε ὁ δικαστὴς. Τὸ βράδυ τοῦ Ἀϊ-Γιαννισοῦ μπρὸς σὲ ὀλόκληρη συντροφιά εἶπατε πὼς μοῦ ζητᾶτε συγγνώμη αὐτὴ ἢ ἱκανοποίησις μὲ ἀρκεῖ· δὲν ζητῶ τίποτ' ἄλλο.



\* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

— Μεγάλη σας καλοσύνη, είπε ο Νάγκελ, αλήθεια, μεγάλη σας καλοσύνη, και χάριν ευχαριστίας τὸ ξαναλέω και τρίτη φορά, είναι μεγάλη σας καλοσύνη. Χί, χί. Μὰ δὲν εἶμαι πολὺ ευχαριστημένος διὰς τέλειωσε ἡ ὑπόθεσις. Δηλαδή για τὸν ἑαυτὸ μου εἶμαι ευχαριστημένος, μὰ δὲν εἶμαι ευχαριστημένος για τὸν Μινούττα. Θὰ ἤθελα νὰ ἀναγνωρίζετε πὼς κι' ὁ Μινούττας θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἱκανοποίησίν του και πὼς ἔσεis εἶστε ὁ ἄνθρωπος ποὺ τοῦ τὴν χροσωστάτε.

— Ἐννοεῖτε νὰ πάω ἐγὼ και νὰ ζητήσω συγγνώμη αὐτοῦ τοῦ βλάκα για ἐκεῖνες τὶς ἀνοησίες — αὐτὸ θέλετε νὰ πῆτε; Σὰς παρακαλῶ, καλύτερα θὰ κάνετε νὰ κυτᾶτε τὶς δικές σας δουλειές και νὰ μὴ...

— Ναί, ναί, ναί, ναί, αὐτὸ καλὰ τὸ λέτε! Μὰ για νὰ ἐπαλέθωμε στὸ ζήτημα: ἔσχεῖστε τὸ σακκάκι τοῦ Μινούττα και τοῦ ὑποσχεθήκατε ἔν' ἄλλο. Τὸ ξέρετε;

— Ἀκοῦτε νὰ σᾶς πῶ: εἶστε ἐδῶ σ' ἓνα δημόσιο γραφεῖο και μιλάτε για μιὰ ἰδιωτικὴ ὑπόθεσι, ποὺ οὔτε εἶναι καθόλου δουλειά σας. Ἐδῶ εἶμαι ἐγὼ ὁ κύριος. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσετε ἀπὸ τὸ γραφεῖο για νὰ φύγετε κι' ἀπὸ δῶ βγαίνετε στὸν δρόμο.

Και ὁ δικαστὴς ἀνοῖξε μιὰ μικρὴ πόρτα.

Ὁ Νάγκελ γέλασε και εἶπε:

— Ἔνοια σας — δὲν με φοβίζετε. Ἀλήθεια, σᾶς τὸ, λέω σοβαρὰ, πρέπει στὴν στιγμή νὰ στελλεῖτε τὸ σακκάκι ποὺ ὑποσχεθήκατε τοῦ Μινούττα. Τὸ χρειάζεται, ξέρετε, και σᾶς πιστεῖτε στὸν λόγο σας.

Ὁ δικαστὴς ἀνοῖξε τὴν πόρτα δρθάνουχτη και εἶπε:

— Ἐχετε τὴν καλοσύνη!

— Μὰ ὁ Μινούττας βασίσθηκε πὼς εἶστε τίμιος ἄνθρωπος, ἐξακολούθησε ὁ Νάγκελ, και δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν γελάσετε ἔτσι ἄτιμα.

Μὰ τότε ὁ δικαστὴς ἀνοῖξε τὴν πόρτα τοῦ γραφείου και φάναξε τοὺς δύο κυρίους. Ὁ Νάγκελ ἔβαλε τὸ χέρι στὸν σκουφὸ του και κίνησε. Δὲν εἶπε λέξι πιά.

Τὸ κακὸ τέλος ποὺ εἶχε πάρει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις. Καλύτερα θὰ ἦτον ἂν δὲν εἶχε πάει νὰ τὸν βρῇ τὸν δικαστὴ. Γύρισε στὸ ξενοδοχεῖο, ἤπια τὸν καφέ του, διάβασε τὴν ἐφημερίδα κι' ἔπαιξε μὲ τὸν Γιακόπσεν τὸν σκύλλο.

Τὸ ἀπόγευμα εἶδε ἀπὸ τὸ παράθυρό του τὸν Μινούττα ν' ἀνεβαῖν τὸν δρόμο τῆς προκυμαίας, ποὺ ἦτον χαλασμένος κι' ὄλο πέτρες, φορτωμένος ἓναν σάκκο. Ἦτον σάκκος μὲ κάρβουνα. Πήγαινε πολὺ σκυμμένος, μόλις μποροῦσε νὰ δῆ μπροστὰ του, γιατί τὸ φορτίο του

τὸν πλάκωνε σχεδὸν ὡς στὴν γῆ. Δὲν ἦτον και τόσο σταθερὸς στὰ πόδια του και περπατοῦσε τόσο στραβὰ, ποὺ τὸ πανταλόνι του ἀπ' τὸ μέσα μέρος ἦτον ἐντελῶς κουρελιασμένο. Ὁ Νάγκελ πῆγε νὰ τὸν ἀνταμώσῃ και τὸν βρῆκε κάτω ἐμπρὸς στὸ ταχυδρομεῖο, ὅπου εἶχε ἀκουμπήσει μιὰ στιγμή τὸ σακκάκι του.

Χαιρετίσθηκαν κι' οἱ δύο πολὺ βαθεῖα. Ὅταν ὁ Μινούττας σήκωσε τὸ κεφάλι του, ὁ Νάγκελ τὸν ἔπιασε ἀπ' τὸν ὤμο και τοῦ εἶπε: Μὴ πῆγες κι' εἶπες τίποτα για τὰ χρήματα ποὺ σου δῶσα; Εἶπες τίποτα κανενός; ἔ;

Ὁ Μινούττας τρομαγμένος ἀποκριθῆκε:

— Ὁχι, δὲν εἶπα τίποτα.

— Κύταξε μὴν πᾶς και πῆς τίποτα, ἐξακολούθησε ὁ Νάγκελ ἐρεθισμένος, γιατί σὲ σκοτώνω! Μὰ τὸν θεοῦ! Ἀκοῦς ποὺ σου λέω; κι' ὁ θεὸς σου ταμπούδια.

Ὁ Μινούττας στεκότανε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα και ποὺ και ποὺ ἀρθρωνε μιὰ λέξι: δὲν θάλεγε τίποτα, οὔτε μιὰ λέξι, τὸ ὑπόσχεται — ὀρκίζεται...

Και ὁ Νάγκελ, σὰν νὰ ἤθελε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ταραχὴν του ἐπρόσθεσε ἀμέσως:

— Μιὰ τρύπα εἶναι αὐτὴ ἡ πόλις, ναί, μιὰ φωλιά, ἓνας σταῦλος! Ὅλοι με κυτᾶζουν ὅπου κι' ἂν πάω, δὲν μπορῶ νὰ κουνήσω. Τὶ τοὺς μέλει; ὁ διάβολος νὰ τοὺς πάρῃ ὅλους. Ἄκου νὰ σοῦ πῶ ἀκόμα, εἶμαι βέβαιος πὼς αὐτὴ ἡ Κιέλλανδ π. χ. εἶναι μιὰ τετραπερασμένη: και μπορεῖ νὰ σὲ κἀνῃ νὰ τῆς πῆς ὅ,τι θέλει: μὰ ἐγὼ δὲν ἀνέχομαι αὐτὴν τὴν περιέργεια, ἀκοῦς; Ἡμοῖν χθὲς τὸ βράδυ μαζί της. Εἶναι μιὰ φοβερὴ φιλάρεσκος. Ἄς εἶναι, αὐτὸ δὲν εἶναι τώρα δουλειά μας ἐδῶ. Μόνο σὲ παρακαλῶ ἀκόμα μιὰ φορὰ νὰ μὴ πῆς τίποτα γι' αὐτὴν τὴν μικροδουλειά. Κι' ἂν ὁ θεὸς σου πῆ τίποτα, τὸν πνίγω, θεὸς σχωρῶσῃ με. Πήγαινε τώρα ἀμέσως σπῆτι και πᾶς του το αὐτὸ. Μὲ κατάλαβες;

— Κατάλαβα.

— Εἶναι καλὰ ποὺ σὲ βρῆκα τώρα, ἐξακολούθησε ὁ Νάγκελ, ἔχω και κάτι ἄλλο νὰ σοῦ πῶ: προχθὲς τὸ μεσημέρι δὲν καθόμαστε μαζί ἀπάνω σ' ἓνα μνήμα στὸ νεκροταφεῖο;

— Ναί.

— Εἶχα γράψῃ ἓναν στίχο ἀπάνω στὸ μνήμα. Ἄς εἶναι, παραδέχομαι πὼς ἦταν ἀσχημὸς και ἀπρεπής, μὰ αὐτὸ δὲν ἀλλάζει τίποτα. Τὸν ἔγραψα. Ὅταν ἔφυγα, ἦτον ἀκόμα γραμμένος και ὅταν ξαναπῆγα μετὰ μερικὰ λεπτά, ἦταν σβησμένος — εἰς τὸν ἔσβησες;

Ὁ Μινούττας σκύβει τὸ πρόσωπο και ὁμολογεῖ. Μὰ τρομαγμένος ποὺ τὸν ἔπιασαν σ' αὐτὸ τὸ τόλμημα, προσπαθεῖ νὰ ἐξηγηθῇ:

— Ξέρετε, ἤθελα... Ἐσεῖς δὲν τὴν γεωρίζετε

τὴν Μίνα Μεέκ, αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, εἶδεμὴ δὲν θὰ τὸ κάνετε, δὲν θὰ τὸ γράφατε. Ἀμέσως εἶπα μέσα μου: δὲν φταίει, εἶναι ξένος ἐδῶ, μὰ ἐγὼ ποὺ εἶμαι ἀπὸ ἐδῶ, ἐντόπιος, μπορῶ γὰ διορθώσω τὸ κακὸ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ διορθώσω; Τὸν ἔσβησα τὸν στίχο. Κανείς δὲν τὸν διάβασε.

— Ποῦ ξέρεis πὼς κανεῖς δὲν τὸν εἶχε διαβάσει;

— Ψυχὴ δὲν τὸν διάβασε! Ὅταν σᾶς εἶχα συνοδεύσει ἔσας και τὸν γιαιτὸ ὡς τὴν πόρτα, γύρισα πάλι και τὸν ἔσβησα. Ἦτον μόνο δύο-τρία λεπτά ποὺ εἶχα φύγει.

Ὁ Νάγκελ τὸν κύταξε, τοῦ πῆρε τὸ χέρι και τοῦ τῶσιψε χωρὶς νὰ πῆ λέξι. Κυτάχθηκαν κι' οἱ δύο: τοῦ Νάγκελ τὸ στόμα ἔτρεμε λίγο.

— Στὸ καλὸ, εἶπε. Ἄ, αλήθεια: ἔλαβες τὸ σακκάκι;

— Χμ! Μὰ βέβαια θὰ τὸ λάβω ὡς στὴν μέρα ποὺ τὸ χρειάζομαι. Σὲ τρεῖς ἑβδομάδες...

Ἐκείνην τὴν στιγμή περνᾷ ἡ ἀγγουλοῦ μὲ τᾶσπρα μαλλιά, ἡ Μάρθα Γούδε κρατᾷ τὸ πανέρι τῆς κάτω ἀπ' τὴν ποδιά και χαμηλώνει τὰ μαῦρα τῆς μάτια. Ὁ Μινούττας χαϊρέτησε: χαϊρέτησε κι' ὁ Νάγκελ: ἐκείνη μόλις ἀπήντησε: στὸν χαϊρετισμὸ πέρασε γλήγορα, πῆγε στὴν ἀγορά, πούλησε τὰ δύο τρία τῆς ἀγᾶ και ἔπειτα ἔφυγε πάλι μὲ τὰ χρήματά της. Φοροῦσε ἓνα ψιλὸ πράσινο φόρεμα. Ὁ Νάγκελ δὲν ἔβγαζε τὰ μάτια του πάνω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πράσινο φόρεμα. Εἶπε:

— Τί εἶναι σὲ τρεῖς ἑβδομάδες;

— Μιὰ ἀγορά, ἀποκριθῆκε ὁ Μινούττας, μιὰ μεγάλη διασκέδασις βραδυνή. Δὲν τὸ ἀκούσατε καθόλου; Κ' ἐγὼ θὰ λάβω μέρος στὶς πλαστικές εἰκόνας. Ἡ κυρία Κιέλλανδ τῶχει ὀρίσει κι' ὄλας.

— Ἔτσι; εἶπε ὁ Νάγκελ συλλογισμένος. Ναί, ἐξακολούθησε ἔπειτα, προσεχῶς θὰ τὸ λάβῃς τὸ σακκάκι, ἓνα καινούριο σακκάκι μάλιστα, ἀντὶ τὸ παλὸ ποὺ σοῦ ὑποσχεθήκα. Μούλεγε σήμερα ὁ δικαστὴς πὼς τὸ εἶχε ξεχάσει, μὰ θὰ φροντίσῃ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς μέρες. Ὁ δικαστὴς κατὰ βᾶθος δὲν εἶναι τόσο κακός. Μὰ ἄκουσε, οὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχάσης: Δὲν πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς ποτέ! Οὔτε κἀν νὰ τὸ κἀνῃς λόγο ποτὲ μπροστὰ του: δὲν θέλει νὰ τὸν εὐχαριστήσουν. Καταλαβαίνεις; Θὰ τοῦ ἦτον δυσάρεστο, εἶπε, ἂν πῆγαινες και τὸν εὐχαριστοῦσες γι' αὐτὴν τὴν μικρὴ χάρη. Βέβαια καταλαβαίνεις κι' ὁ ἴδιος πὼς θὰ ἦτον πολὺ ἀσχημὸ ἐκ μέρους σου νὰ πᾶς νὰ τοῦ θυμίσῃς ἐκείνην τὴν μέρα ποὺ ἦτον μεθυσμένος κι' ἔφυγε ἀπ' τὸ καφενεῖο μὲ βουλιαγμένο καπέλο. Δὲν εἶναι ἔτσι;

— Βέβαια.

— Ἐπειδὴ τὸν ἐταπεινώσα οἰκτρά, καθὼς

θυμᾶσαι, κι' ἐμπρὸς σ' ἓνα σωρὸ ἀνθρώπων τὸν εἶπα σκύλλο. Ναί μὲν πῆγα και τοῦ ζήτησα συγγνώμη γι' αὐτὸ, μὰ πάντα... Λοιπὸν εἰς θὰ δεχθῆς τὸ σακκάκι, μὰ δὲν θὰ πῆς τίποτα, οὔτε στὸν θεὸ σου δὲν θὰ πῆς λέξι, ἀπὸ ποῦ τῶχεις δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθῃ κανεῖς ἔτσι θέλει ὁ δικαστὴς. Ἐπειδὴ βέβαια, καταλαβαίνεις, πὼς θὰ τοῦ ἦτον δυσάρεστο ἂν ἐγίνετο γνωστὸ στὴν πόλι πὼς πρῶτα τσακώνεται μ' ὅποιον τύχη κι' ἔπειτα ἀναγκάζεται νὰ χαρῆξῃ σακκάκια για νὰ τὰ φτιάξῃ πάλι. Δὲν εἶναι ἔτσι;

— Βέβαια τὸ καταλαβαίνω.

— Λοιπὸν σύμφωνοι;

— Ναί, δὲν θὰ πῶ τίποτα.

— Καλὰ... Για ὅχιου, μὰ στιγμή, γιατί δὲν παίρνεis ἓνα καροτσάκι για νὰ πηγαίνῃς τὰ κάρβουνα στὰ σπῆτια;

— Δὲν μπορῶ γι' ἐκείνην τὴν βλάβη ποὺ ἔχω πάθει: δὲν μπορῶ νὰ τραβῶ. Μπορῶ νὰ κουβαλῶ ἀρκετὰ βαρῦνὰ φορτία, ὅταν προσέχω νὰ τὰ φορτωθῶ καλὰ, μὰ δὲν μπορῶ νὰ τραβῶ και νὰ κάνω τέτοιου εἶδους προσπάθεια: εἶδεμὴ κινδυνεύω νὰ πέσω κάτω μπροῦντα και τότε πονᾷ πολὺ. Ἐνῶ με τὸν σάκκο κἀει πολὺ καλὰ.

— Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ.

Μικρὴ σιγὴ.

— Λοιπὸν δὲν θὰ ξανάρθῃς πάλι νὰ μ' ἐπισκεφθῆς, ρώτησε ὁ Νάγκελ. Νᾶρθῃς, καλέ μου φίλε! Δὲν εἶναι ὥραῖο ἐκ μέρους σου νὰ μὴν ἔρχεσαι καθόλου. Δὲν εἶναι οὔτε ἀνάγκη νὰ πῆς ὅταν ἔρθῃς. Μὴ ξεχάσης, ἀριθμὸς ἑπτὰ μπαίνεις κατ' εὐθείαν μέσα.

Λέγοντας αὐτὰ τοῦχωσε ἓνα χαρτονόμισμα στὸ χέρι και κίνησε βιαστικὰ τὸν δρόμο πρὸς τὴν προκυμαία: ὁ Μινούττας τοῦ φώναξε μὰ δὲν τὸν ἄκουσε. Ὅλην τὴν ὥρα ποὺ μιλοῦσε παρακολουθοῦσε μὲ τὰ μάτια του τὸ πράσινο φόρεμα.

Ὅταν ἔφθασε στὸ σπιτάκι τῆς Μάρθας Γούδε, στάθηκε μιὰ στιγμή και κύταξε γύρω του. Κανείς δὲν τὸν ἔβλεπε. Δὲν ἔλαβε ἀπάντησι ὅταν χτύπησε στὴν πόρτα. Καὶ δύο ἄλλες φορὲς εἶχε ἔρθῃ και δὲν εἶχε λάβῃ ἀπάντησι οὔτε τότε, μὰ τώρα τὴν εἶχε δῆ ποὺ γύριζε σπῆτι της, και δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ πάλι, χωρὶς νᾶμῃ μέσα. Χωρὶς διαταγμὸ ἀνοῖξε τὴν πόρτα και μπῆκε.

Ἐστῆκετο στὴν μέση τῆς κἀμαρας και τὸν ἐκύταξε. Τὸ πρόσωπό της διὰ μιᾶς εἶχε γίνῃ κατακόκκινο και ἦτον τόσο φοβισμένη, ποὺ για πολλὴ ὥρα βαστοῦσε τὰ χέρια της τεντωμένα μπροστὰ της και δὲν ἤξερε τί νὰ κἀνῃ.

— Παρακαλῶ, κυρία μου, συγχωρήστε τὴν ἀδιακρισία μου ποὺ μπαίνω ἔτσι μέσα, εἶπε ὁ Νάγκελ και χαϊρέτησε μὲ ξεχωριστὴ εὐγένεια.



Θά σάς ήμουν πάρα πολύ ευγνώμων αν μπορούσα να μιλήσω μαζί σας ένα λεπτό. Μη φοβάστε η δουλειά μου θα τελειώσει γρήγορα. Γύρισα να σας ιδώ κι άλλες φορές, μα δεν το κατώρθωσα, κ' επί τέλους σήμερα έχω την ευτυχία να σας βρω σπίτι σας. Ονομάζομαι Νάγκελ, είμαι ξένος εδώ και κάθομαι τώρα στο Κεντρικόν. Πάλι σας παρακαλώ πολύ να με συγχωρήτε που ήρθα έτσι μέσα δια της βίας.

Εκείνη ακόμα δεν έλεγε τίποτα, μα του προσέφερε μιὰ καρέκλα και πήγε εκείνη και στάθηκε κοντά στην πόρτα του μαγειρικού. Ήτον πολύ φοβισμένη και έπαιξε με την ποδιά της ενώ τον κύταζε.

Η κάμαρα ήτον όπως την είχε φαντασθή ένα τραπέζι, μερικές καρέκλες κ' ένα κρεβάτι και σχεδόν τίποτ' άλλο. Στα παράθυρα ήταν μερικές γλάστρες με άσπρα λουλούδια, μα δεν είχε κουρτίνες το πάτωμα δεν ήτον καθαρό. Ο Νάγκελ είδε και την παληά καρέκλα με την ψηλή ράχη στην γωνία πίσω από το κρεβάτι είχε μόνο δύο πόδια κ' άκουμπουσε σπασμένη και μισοσαπισμένη άπλωτα στον τοίχο. Το κάθισμα ήτο ντυμένο με κόκκινο βελούδο.

— Άχ, να μπορούσα μόνο να σας καθουχάσω, κυρία μου! είπε πάλι ο Νάγκελ. Δεν με φοβούνται πάντα τόσο πολύ όταν πηγαίνω πουθενά; χι χι χι. Δεν είναι η πρώτη φορά που πηγαίνω να δώ ανθρώπους εδώ στην πόλη; δεν είστε η μόνη που ήρθα να σας επισκεφθώ. Πηγαίνω από σπίτι σε σπίτι, πάντοτε δοκιμάζω— ίσως ν' ακούσατε κι εσάς. Όχι; Και όμως έτσι είναι. Το έχει το επαγγελματί μου, εγώ μαζεύω όλων των ειδών παληά πράματα, αγοράζω παληά πράματα και πληρώνω δεκάδες φορές περισσότερο. Μα μη φοβάστε, κυρία μου, δεν θα σας πάρω τίποτα; χι χι χι, δεν την έχω αφήσει την κακή συνήθεια να ελπίσει ήσυχη όσο γι' αυτό. Όταν δεν βρω ν' αγοράσω τίποτα, τότε δεν παίρνω τίποτα και ποτέ δεν κλέβω τίποτα.

— Μα εγώ δεν έχω τίποτα παληά πράματα, πού... είπε επί τέλους και έφαινετο έντελώς απελπισμένη.

— Έτσι λέν όλοι πάντα! είπε ο Νάγκελ. Άς είναι, παραδέχομαι πως είναι πράματα που τάχα κανείς και που λυπάται να τ' αποχωρίζεται πράματα, που τόχη συνειδησί κανείς όλην του την ζωή, κληρονομιά από γονείς ή προγόνους. Μα πάλι, αυτά τα άχρηστα πράματα μένουν έτσι και δεν χρησιμεύουν σε τίποτα πιά γιατί λοιπόν να πιάνουν τόπο και να μένουν έτσι ανεμετάλλευτα; Γιατί αυτά τα άχρηστα οικογενειακά έπιπλα ή κειμήλια πολλές φορές αξίζουν και μιὰ καλή δραχμούλα, και τ' αφήνουμε

και καταστρέφονται ως που γίνονται σαράβαλα. Δεν είναι τότε καλύτερα να τα πουλούμε; ένόσω αξίζουν ακόμα κάτι; Μερικοί άνθρωποι, όταν πηγαίνω, θυμώνουν και λέγουν, δεν έχουν παληά πράματα — καλά, ο καθένας όπως του άρήσει, κάνω μιὰ υπόκλησι και φεύγω. Άλλοι πάλι ντρέπονται και φοβούνται να μου δείξουν ένα τηγάνι χωρίς πάτο. Τι να κάνουν, τόσο ξέρουν αυτοί είναι οι άπλοϊκοί άνθρωποι που δεν ξέρουν πόσο ανεπτυγμένη είναι η μανία εκείνων που κάνουν συλλογές. Επιμένω και το λέγω μανία όμολογώ πως έμένα με κατέχει πέρα πέρα αυτή η μανία και γι' αυτό κάθε πράμα το λέω με τόνο του και γιατί όχι; Μα ως είναι, αυτό μ' ενδιαφέρει μόνο έμένα, είναι δική μου δουλειά και το λέω μόνο έτσι περαστικά. Μα ήθελα να πώ: είναι αλήθεια γελοίο και άνόητο αυτοί οι άνθρωποι να μη τολμούν να δείξουν τις αρχαιότητες που έχουν. Μα μήπως και τα δαχτυλίδια και τα όπλα που βγάζουν απ' τους τάφους των γιγάντων δεν είναι σ' έλεεινή κατάσταση; και γι' αυτό μήπως έχουν ολιγώτερη αξία; Τι λέτε κ' εσείς, κυρία μου; Έπρεπε να βλέπατε την συλλογή που έχω από κουδούνια αγελάδων! Έχω ένα κουδούνι από ένα παληομέταλλο μόνο, που ένα γένος Ινδιάνων το έλάτρευε σαν θεό. Για φαντασθήτε, άμέτρητα χρόνια ήτον κρεμασμένο σ' ένα κοντάρι μέσ' στο στρατόπεδο κ' οι άνθρωποι τούκαμνον προσευχές και θυσίες! Φαντασθήτε! Μα απομακρύνομαι απ' τον σκοπό της επισκέψεώς μου. Όταν άρχιζα να μιλώ για τα κουδούνια μου, ξεχνιούμαι και λέω πολλά!

— Μα, αλήθεια, δεν έχω τέτοια παληά πράματα, είπε πάλι η Μάρθα. Δυστυχώς, ξαναείπε και σιώπησε πάλι.

— Μπορώ, είπε ο Νάγκελ σιγά και με σκεπτικό ύφος, μπορώ π. χ. να κυτάξω εκείνη την καρέκλα εκεί; Έδειξε την γωνία κοντά στο κρεβάτι. Βέβαια, ρωτώ μόνο, δεν κουνώ απ' την ήσση μου, αν δεν μου δώσετε την άδεια; μα για τ' όνομα του Θεού, πήτε το καθαρά αν δεν θέλετε να την κυτάξω! Μα εγώ την έχω στο μάτι από την στιγμή που μπήκα εδώ μέσα.

Η Μάρθα σασίζει, άπαντά:

— Αυτή... Κύριε, παρακαλώ... τα πόδια είναι σπασμένα...

— Τα πόδια είναι σπασμένα, ακριβώς! Και τί μ' αυτό; Ίσως μάλιστα ακριβώς γι' αυτό, ναί, ακριβώς γι' αυτό! Μπορώ να μάθω από πού την έχετε;

Τώρα ο Νάγκελ την είχε την καρέκλα στα χέρια του, την κύταζε και την γύριζε και την εξέταζε προσεκτικά απ' όλα τα μέρη. Δεν ήτον

επιχρυσωμένη, στην ράχη είχε κάτι στολίσματα σαν μιὰ κορόνα σκαλισμένη. Στο κάθισμα είχε κάτι κοψίματα από μαχαίρι, σαν να είχαν κόψει καινού εκεί άπάνω.

— Την έχω από κάπου από το έξωτερικό, δεν ξέρω από πού ο παπούς μου μιὰ φορά είχε φέρει πολλές τέτοιες καρέκλες; μα μόνο αυτή έμεινε. Ο παπούς μου ήτον θαλασσινός.

— Έτσι; και ο πατέρας σας; ήτον κι' αυτός θαλασσινός;

— Ναί.

— Τότε κ' εσείς θα ταξιδεύατε μερικές φορές μαζί; Συγγνώμη που ρωτώ.

— Ναί, πολλά χρόνια ταξίδευα κ' εγώ μαζί.

— Αλήθεια; τί ενδιαφέρον! Και λοιπόν βέβαια θα είδατε πολλές χώρες... Περάσατε βουνα και θάλασσες. Ναί, και έπειτα ήρθατε κ' εγκατασταθήκατε εδώ; Άχ, ναί στην πατρίδα είναι πάντα πιό άφρατα, ναί, στην πατρίδα... Μα δεν ξέρετε καθόλου πού την ξετύπωσε ο παπούς σας; Γιατί, ξέρετε, βάζω πολλή σημασία να ξέρω την ιστορία των πραγμάτων, την ζωή των να πούμε.

— Όχι, δεν ξέρω πού την ξετύπωσε είναι πολλές καιρός από τότε. Ίσως στην Ολλανδία; Όχι, δεν ξέρω.

Ο Νάγκελ καταήρησε πως όλο έγινε το πιό ζωηρό κ' ευχαριστήθηκε. Έίχε έρθει πιό κοντά στην μέση της κάμαρας, έστέκετο σχεδόν κοντά του ενώ αυτός γύριζε την καρέκλα απ' όλες τις μεριές κ' ήτον σαν να μη την χορταίνη. Μιλούσε αδιάκοπα, όλην την ώρα, έλεγε τις παρατηρήσεις του για την εργασία, ένθουσιάζομαι, όταν στο πίσω μέρος της ράχης είδε ένα κομάτι ξύλο βαλμένο μέσα στην καρέκλα σαν μπαλάκι, μα μέσα σ' αυτό το κομάτι ξύλο πάλι έν άλλο μπαλματάκι πιό μικρό — έντελώς πρόστυχη δουλειά — άνοστη, και πού ούτε δεν ήτον καλά καμωμένη. Η καρέκλα ήτον μισοσαπισμένη και την κύταζε με πολλή προσοχή.

— Ναί, είπε η Μάρθα Γούδε έπειτα, αν αλήθεια θέλετε... Έννοώ, αν μπορέ να σας κάνη καθόλου ευχαρίστησι νάχετε αυτήν την καρέκλα, μπορείτε να την πάρετε. Σας την δίνω μ' ευχαρίστησι. Σας την φέρνω μόνη μου στο ξενοδοχείο, αν επιθυμήτε. Δεν την χρειάζομαι. Και δια μιὰς την έπιασαν τα γέλια πού τον έβλεπε να επιμένει με τόσο ζήλο γι' αυτήν την σαροκοφαγωμένη καρέκλα. Μα αλήθεια, έχει μόνο ένα ποδάρι γερό, είπε.

Την κύταζε. Τα μαλλιά της ήτον άσπρα, μα το μειδιάμα της ήτον όλο νεάτα και φωτιά και τα δόντια της ήταν άφρατα. Όταν γελούσε τα

μάτια της λαμποκοπούσαν. Τι μαυρομάτα γεροντοκόρη! Ο Νάγκελ δεν άλλαξε όψη.

— Χαίρομαι, είτε με ξερό τόνο φωνής, πού αποφασίζετε να μου την άρήσετε. Τώρα να μιλήσωμε για την τιμή. Συγγνώμη, σταθήτε, αφήστε με να τελειώσω, δεν θέλω να ζητήσετε εσείς την τιμή; εγώ θα την όρίσω μόνος μου. Έτσι, εγώ πάντα εκτιμώ ένα πράμα, προσφέρω τόσο και τόσο και τελειώνει η δουλειά. Ειδεμή θα μπορούσατε να ζητήσετε ένα άδιάκριτο ποσόν, να θέλετε να βγίτε πιό κερδοσιμένη από μένα, γιατί όχι; Τώρα, μπορείτε να πήτε πως δεν πιστεύετε να κάνετε την έντύπωσι τόσο άπληστη — καλά, αυτό το παραδέχομαι. Και όμως βλέπετε έχω να κάνω πάντα με λογής λογής ανθρώπους και γι' αυτό μ' άρήσει να όρίσω μόνος μου την τιμή, για να ξέρω τί κάνω. Το έχω άρχη. Τι σας έμποδίζει π. χ. να ζητήσετε τρακόσιες κορόνες για την καρέκλα, αν πρόκειται εσείς να όρίσετε την τιμή; Μα μου είναι έντελώς άδύνατο να πληρώσω τέτοια μυθώδη τιμή το λέγω καθαρά, για να μη βρεθήτε έπειτα γελασμένη. Δεν θέλω βέβαια να καταστρέψω τον έαντό μου, θα έπρεπε να ήμουν τρελλός για να πληρώσω τρακόσιες κορόνες για την καρέκλα για να μη τα πολυλογώ, σας δίνω διακόσιες κορόνες, ούτε ένα λεπτό περισσότερο. Την αξία ενός πράματος θέλω να την πληρώνω, μα όχι περισσότερο.

Εκείνη δεν έλεγε λέξι, τον κύταζε κι' άνοιγε τα μάτια της. Επί τέλους νόμισε πως άστεινεται κι' άρχισε να γελά.

Ο Νάγκελ ήσυχα ήσυχα έβγαλε τα δυο κόκκινα χαρτονομίσματα απ' την τσέπη του και τα βαστούσε στο χέρι. Δεν έβγαζε τα μάτια του απ' την καρέκλα, είπε:

— Δεν λέω πως δεν μπορεί ίσως άλλος να σας προσφέρει περισσότερο; είμαι τίμιος και θέλω να πώ το δίκαιο. Ίσως να μπορούσατε να καταφέρετε λίγο μεγαλύτερη τιμή. Μα εγώ τώρα έβαλα στον νού μου διακόσιες κορόνες, στρογγυλό άριθμό, γι' αυτό το πράμα και δεν μου φαίνεται να μπορώ εύκολα να δώσω περισσότερο. Εσείς πάλι κρίνετε πως θέλετε, μα σκεφθήτε το πριν. Διακόσιες κορόνες πάντα κάτι είναι.

— Όχι, είπε ακόμα γελώντας, κρατήστε τα χρήματά σας.

— Να κρατήσω τα χρήματά μου; την διέκοψε και κύταζε τα χαρτονομίσματα. Τι έννοείτε; δεν καταλαβαίνω, τί έχουν αυτά τα χρήματα; Μη νομίζετε πως τα κατασκευάσα μόνος μου; Έ; Η — δεν πιστεύω να με ύποπτευεθε πως μπορεί να τάκλεψα; έ;

Ἡ Μάρθα δὲν γελοῦσε πιά. Τὸν ἔβλεπε τόσο σοβαρὸ πὸν ἄρχισε νὰ συλλογίζεται. Μὴν εἶχε τίποτ' ἄλλους σκοποὺς στὸν νοῦ του, ὁ τρολλός; Νὰ κρίνῃ ἀπὸ τὰ μάτια του, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ ὅλα ἀπὸ αὐτόν. Ποῖος ξέρεῖ ἂν δὲν εἶχε κάτι στὸν νοῦ του, ἂν δὲν ἤθελε νὰ τῆς στήσῃ καγίδα; Γιατί ἤρχετο μὲ τὰ χρήματά του Ἰσα Ἰσα σ' αὐτήν; Στὸ τέλος φάνηκε σὰν νὰ πῆρε τὴν ἀπόφασί της καὶ εἶπε:

— Ἄν θέλετε καὶ καλὰ νὰ μοῦ δώσετε μιὰ ἢ δύο κορόνες γιὰ τὴν καρέκλα, σὰς εἶμαι εὐγνώμων· μὰ κι' αὐτὸ θὰ εἶναι μεγάλη σας καλοσύνη. Ὅμως περισσότερο δὲν θέλω.

Ὁ Νάγκελ ἔδειξε μεγάλη ἀπορία, τὴν ἐπλησίασε λίγο καὶ τὴν κῆραξε στὰ μάτια. Ἐπειτα ἔξωπασε σὲ δυνατὰ γέλια.

— Μά, . . . σκεφθήκατε τί . . . Πρῶτῃ φορὰ στὴν ζωὴ μου μοῦτυχε αὐτό! Μὰ ἔννοια σας καταλαβαίνω ἀπὸ χωρατὰ . . .

— Δὲν εἶναι χωρατό. Θεέ μου τί εἶναι πάλι τοῦτο! Δὲν θέλω περισσότερο, δὲν θέλω τίποτα· πάρτε τὴν καρέκλα ἂν τὴν θέλετε!

Ὁ Νάγκελ γελοῦσε πὸν ξεκαρδιζότανε.

— Ἐννοια σας καταλαβαίνω ἀκόμα ἀπὸ χωρατὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐκτιμῶ, ναί, μ' ἐνθουσιάζει, νὰ πάρ' ὁ διάβολος, μ' ἐνθουσιάζει. Χαίρομαι δὲν ἀκούω ἕνα καλὸ χωρατὸ πὸν πάω νὰ σκάσω ἀπ' τὰ γέλια. Μὰ τώρα πρόκει νὰ δοῦμε νὰ συμφωνήσωμε δὲν εἶναι ἔτσι; Δὲν εἶναι καλύτερα νὰ τελειώσωμε τώρα τὴν ὑπόθεσι, πρὶν νὰ μᾶς περάσῃ τὸ κέφι καὶ θυμώσωμε; Μπορεῖ ἐπὶ τέλος νὰ πάρτε πάλι τὴν καρέκλα καὶ νὰ τὴν βάλετε πίσω στὴν γωνία καὶ νὰ πῆτε πὸς θέλετε πεντακόσια ἔ;

— Ὅχι πάρτε τὴν τὴν καρέκλα. Ἐγώ . . . Τί συλλογίζεστε;

Κυτάχθηναν. Ἐκείνη εἶχε γλωμισί.

— Ἄν νομίζετε πὸς συλλογίζομαι τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ πάρω τὴν καρέκλα γιὰ μιὰ λογικὴ τιμὴ, ἀπατάσθε εἶπε. Γιατί μ' ἔχετε, γιὰ κανέναν παληάνθρωπο, γιὰ κανέναν λαποδύτη; Ναί ἢ ὄχι; Ἡ μήπως μὲ παίρνετε γιὰ κανέναν καραγκιόζη γιὰ νὰ περνᾶτε τὴν ὥρα σας καὶ νὰ διασκεδάσετε; Ἐγὼ ξέρω τί ἀξίζει μιὰ ἀρχαίωτης· δὲν εἶναι ἢ πρῶτῃ πὸν ἀγοράζω.

Ἡ Μάρθα ὅλο ἐπέμενε:

— Μά, Θεέ μου, ἢ καρέκλα εἶναι δική σας — δική σας!

— Θὰ ἔπρεπε βέβαια νὰ σὰς εἶμαι πολὺ εὐγνώμων γιὰ τὴν μεγάλη σας γενναιοδωρία θὰ ἔπρεπε νὰ γονατίσω μπροστὰ σας καὶ νὰ σὰς εὐχαριστήσω, κυρία μου. Μὰ ἐμεῖς πὸν μαζεύομε πράματα, ἔχομε κι' ἐμεῖς λίγο φιλότιμο μέσα μας, ὅσο λίγο κι' ἂν εἶναι μερικὲς φορές, κι' αὐτὸ τὸ

φιλότιμο μ' ἐμποδίζει, μὲ κάνει νὰ μὴ ἐπιτρέπω στὸν ἑαυτὸ μου ἕνα ἀκριβὸ ἀντικείμενο νὰ προσπαθῶ νὰ τὸ πάρω γιὰ τίποτα. Ἐγώ, ὁ ἰδιοκτήτης, θὰ ἔχανα τὴν ὑπόληψι γιὰ ὅλην μου τὴν συλλογὴ ἂν ἔβαζα μαζί μὲ ἄλλα μου πράματα ἕνα ἀντικείμενο πὸν τὸ ἀπέκτησα ἔτσι λαθρεμπορικῶς. Δὲν μπορεῖτε νὰ καταλάβετε πὸς κι' ἢ τιμὴ παῖξει ῥόλο, πὸς πολὺ σὺνὰ ἕνα ἀντικείμενο ἀποκτᾶ μεγαλύτερη ἀξία μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔτοιχισε τόσες καὶ τόσες προσπάθειες καὶ τόσα καὶ τόσα ἔξοδα ὡς πὸν νὰ τὸ προμηθευθῇ κανεὶς; Χί χί χί! Πρέπει νὰ γελάσω, εἶναι μὰ τὴν ἀλήθεια, πολὺ ἀστεῖο νὰ κάθωμαι ἐδῶ νὰ μιλῶ, γιὰ τὴν δική σας ὀφέλεια ἂν νὰ κυτᾶω τὸ δικό μου συμφέρον. Μὰ ἔσεῖς μὲ ἀναγκάζετε.

Ἐκείνη δὲν ἐνέδιδε λοιπὸν κι' ὁ Νάγκελ δὲν μπορούσε τίποτα νὰ κατορθώσῃ. Δοκίμασε μὲ κάθε τρόπο μὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἐκείνη ἐπέμενε ἢ νὰ δώσῃ λίγα πράματα, μιὰ ἢ δύο κορόνες γιὰ τὴν καρέκλα, ἢ νὰ τὴν ἀφήσῃ. Καθὼς μὲ κανέναν τρόπο δὲν μπορούσε νὰ νικήσῃ αὐτὴν τὴν ἐπιμονή της, ὁ Νάγκελ ἐπὶ τέλος εἶπε:

— Καλὰ, ἔς τὸ ἀφήσωμε σήμερα. Μὰ νὰ μοῦ ὑποσχεθῆτε πὸς δὲν θὰ τὴν πουλήσετε σὲ κανέναν ἄλλο χωρὶς τὰ μοῦ τὸ πῆτε πρὶν θέλετε; Δὲν τὴν ἀφήνω, ἔατω κι' ἂν ὑπωθῆ λίγο ἢ τιμὴ της. Εἶμαι πάντα ἔτοιμος νὰ πληρώσω ὅσο καὶ κάθε ἄλλος, κι' ἄλλως τε ἐγὼ ἤμουν ὁ πρῶτος πὸν ἤρθα.

Ὅταν βγῆκε στὸν δρόμο ὁ Νάγκελ ἄρχισε νὰ περπατᾷ μὲ μεγάλα παραγμένα βήματα. Τί ἐπιμονή πὸν εἶχε αὐτὴ ἢ γυναίκα· τί φτώχη πὸν ἦτον καὶ τί δύσπιστη! Καλὲ εἶδες τὸ κρεβάτι; ρώτησε τὸν ἑαυτὸ του οὔτε ἕνα σακκὶ ἄχυρο, οὔτε ἕνα σεντόνι, μόνο δύο φούστες, πὸν ἴσως καὶ νὰ τὶς χρειαζέται νὰ τὶς βάζῃ καὶ τὴ μέρα δταν κἀνῃ κρῦο. Καὶ μολαταῦτα τόσο φοβισμένη μὴ τυχὸν καὶ μπλέξῃ σὲ κάτι πὸν δὲν καταλαβαίνει, πὸν προτιμᾷ ν' ἀποκρούσῃ τὴν πρότασί μου πὸν μὲ τόση πονηριὰ τὴν ἐσχεδίασα! Μὰ τί διάβολο τὸν μέλει; ὄχι, βέβαια δὲν τὸν μέλει τίποτα· μὰ ἀλήθεια ἦτον ἕνα διαβολοκόριτσο, ἔ; Ἄν τῆς ἔστειλε τώρα κανέναν γιὰ νὰ τῆς προσφέρῃ περισσότερο γιὰ τὴν καρέκλα, γιὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν τιμὴ, καὶ τότε θὰ δυσπιστοῦσε πάλι; Τὴν ἀνόητη! Τὴν ἀνόητη! Μὰ τί ἤθελε κι' αὐτὸς νὰ πᾶν ἐκεῖ γιὰ νὰ πᾶθῃ αὐτὰ πὸν ἔπαθε!

Μέσ' στὸν θυμὸ του εἶχε φθάσει στὸ ξενοδοχεῖο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ κι' ὁ ἴδιος. Στάθηκε, γύρισε βιαστικὰ, καὶ πῆρε πάλι τὸν δρόμο κάτω, πρὸς τὸ ραφεῖο τοῦ I. Χάνσεν· ἐκεῖ μπῆκε μέσα. Μίλησε τοῦ ῥάφτη, σιγὰ σιγὰ καὶ κρυφὰ καὶ τοῦ παρηγγεῖλε ἕνα σακκάκι, ἕνα

σακκάκι τέτοιο εἶδος καὶ τέτοιο ὕφασμα καὶ τοῦ σύστησε κι' ὅλας νὰ τὴν κρατήσῃ κρυφῇ αὐτὴν τὴν παραγγελία. Ὅταν θὰ τέλειανε τὸ σακκάκι, νὰ τὸ ἔστειλε παρυσθὺς, χωρὶς ἀργοπορία, στὸν Μινούττα, τὸν Γρέγκαρδ, τὸν σακάτη τὸν καρβουνιάρη, πὸν . . .

Τί, γιὰ τὸν Μινούττα θὰ εἶναι;

Ναί, καὶ τί μ' αὐτό; ὄχι περιέργειες, παρακαλῶ.

Μόνο γιὰ νὰ ξέρῃ γιὰ τὰ μέτρα, λέει.

Καλὰ — λοιπὸν ναί, εἶναι γιὰ τὸν Μινούττα ἐπὶ τέλος καλὰ, ἴσως εἶναι καλύτερα νὰ ἔρθῃ ὁ ἴδιος ὁ Μινούττας γιὰ νὰ τοῦ πᾶρῃ τὰ μέτρα· γιατί ὄχι; Μὰ ὄχι περιέργειες, ὄχι περιττὲς κουβέντες. Σύμφωνοι; Καὶ πότε θὰ εἶναι ἔτοιμο; σὲ μερικὲς μέρες; καλὰ!

Ὁ Νάγκελ πλήρως ἀμέσως τὰ χρήματα, χαίρησε κι' ἔφυγε. Ἐτριβε τὰ χέρια του ἀπ' τὴν χαρὰ του, ὁ θυμὸς του εἶχε περάσει καὶ τραγουδοῦσε. Ἐτσι βέβαια — τί; — Ἐννοια σου θὰ ἦς! Ὅταν ἔφθασε στὸ ξενοδοχεῖο, ἔτρεξε στὴν κάμαρά του καὶ χτύπησε τὸ κουδούνι· τὰ χέρια του ἔτρεμαν ἀπὸ ἀνυπομονησία, καὶ μόλις ἀνοῖξε ἢ πόρτα φώναξε ἀμέσως:

— Χαρτί γιὰ τηλεγραφήματα, Σάρα!

Εἶχε ἴσα ἴσα ἀνοῖξει τὸ κουτὶ τοῦ βιολιῦ δταν μπῆκε ἢ Σάρα· μὲ μεγάλη της ἀπορία εἶδε πὸς αὐτὸ τὸ κουτὶ πὸν τὸ πρόσεχε πάντα τόσο πολὺ εἶχε μέσα μόνο ἄπλυτα ρούχα καὶ μερικὰ χαρτιά, μὰ ὄχι βιολί. Δὲν ἔφυγε ἀμέσως, μόνο στάθηκε ἐκεῖ πὸν ἦτον καὶ κῆραξε τὸ κουτὶ.

— Χαρτί γιὰ τηλεγραφήματα! φώναξε ὁ Νάγκελ πάλι πὸν δυνατὰ. Ζήτησα χαρτί γιὰ τηλεγραφήματα!

Ὅταν ἐπὶ τέλος τοῦ τᾶφρασαν, κάθισε κι' ἔγραψε μιὰ παραγγελία σ' ἕναν γνωστὸ στὴν Χριστιανία νὰ στείλῃ κρυφὰ καὶ ἀνόητα διακόσιες κορόνες σὲ μιὰ κυρία Μάρθα Γούδε, ἐδῶ σ' αὐτὴν τὴν πόλι, χωρὶς νὰ γράψῃ τίποτα ἄλλο. Ἀπαιτεῖται πλήρης ἐχεμύθεια, λέει. Ἰωάννης Νάγκελ.

Μὰ, ὄχι, δὲν ἦτον ἔτσι καλὰ. Ὅταν τὸ σκέφθηκε πάλι προτίμησε ν' ἀλλάξῃ τὸ σχέδιο. ἴσως θὰ ἦτον καλύτερα νὰ δώσῃ σ' αὐτὸν τὸν γνωστὸ του περισσότερες λεπτομέρειες καὶ νὰ στείλῃ ἀπὸ πρὶν τὰ χρήματα γιὰ νὰ εἶναι βέβαιος πὸς θὰ τὰ ἔστειλε. Ζέσχισε τὸ τηλεγράφημα, τὸ ἔκασε μάλιστα καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα. Βέβαια, ἔτσι ἦτον καλύτερα, μὲ τὸ γράμμα ἔγγειται κανεὶς καλύτερα· τώρα ὀρισμένως θὰ ἐγίνετο καλὰ ἢ δουλειά.

Μὰ κι' ἀφοῦ ἔβαλε τὰ χρήματα κι' ἔκλεισε τὸν φάκελλο, πάλι κάθισε καὶ ἐσκέπτετο. Πάλι

μποροῦν νὰ τῆς γεννηθοῦν ὑποψίες, ἐσκέπτετο διακόσιες κορόνες εἶναι πολὺ στογγυλὸ ποσόν· διακόσιες κορόνες τῆς τίς εἶχε προσφέρει τώρα δᾶ. Οὔτε ἔτσι δὲν ἦταν καλὰ! Πῆρε ἄλλες δέκα κορόνες, ἀνοῖξε τὸν φάκελλο καὶ διάρθωσε κι' ἔγραψε διακόσιες δέκα κορόνες. Ἐπειτα σφράγισε τὸ γράμμα καὶ τᾶστελε.

Ἀκόμα μιὰ ὀλόκληρη ὥρα ἀργότερα τὸ ἐσκέπτετο κι' ἔχαιρετο. Σὰν θαῦμα θὰ τῆς ἤρχετο αὐτὸ τὸ γράμμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀπὸ τὰ ψηλά, ἀπὸ ἄγνωστα χέρια. Καὶ τί θᾶλεγε δταν θὰ λάμβανε ὅλα αὐτὰ τὰ χρήματα; Μὰ δταν τὸ καλοσκέφθηκε τί θᾶλεγε δταν θὰ λάμβανε ὅλα αὐτὰ τὰ χρήματα, δὲν τοῦ φάνηκε πάλι καλὸ τὸ σχέδιο, ἦτον πολὺ τολμηρὸ ἦτον ἀνόητη κι' ἀνοστή ἰδέα. Προπάντων αὐτὸ ἦτον πὸν τὸν ἐθύμωνε, πὸς δταν θὰ τὰ λάμβανε δὲν θὰ ἐσκέπτετο, δὲν θὰ ἐχαιρετο σὰν ἄνθρωπος, σὰν ζῶο θὰ ἔκανε.

Ὅταν θᾶφθανε τὸ γράμμα οὔτε θὰ τὸ καταλάβαινε, θὰ τᾶδινε σ' ἄλλους νὰ τῆς τὸ ἐξηγήσουν. Θὰ τὸ ἀνοίγει φαρδὺ πλατὺ μέσ' στὸ ταχυδρομεῖο, ἀπάνω σ' ἕνα τραπέζι, γιὰ νᾶρχετα ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὸ βλέπῃ· θὰ παρακαλοῦσε τὸν ὑπάλληλο τοῦ ταχυδρομεῖου νὰ κἀνῃ αὐτὸς ὅ,τι νομίζει καλὸ, θᾶκανε νᾶζια καὶ θᾶλεγε: Ὅχι, ὄχι, κρατήστε τὰ χρήματά σας. Ὁ ὑπάλληλος σκεπτικὸς θ' ἀνομιποῦσε τὸ δάχτυλό του στὴν μύτη καὶ θὰ φώναζε: Στάσου μιὰ στιγμὴ, κάτι μοῦ μυρίζεται! Καὶ τότε θ' ἀνοίγει τὰ βιβλία καὶ θᾶβλεπε πὸς μερικὲς μέρες πρὶν κάποιος εἶχε στείλει ἀπὸ δᾶ αὐτὸ τὸ ποσόν, ἀκριβὸς τὸ ἴδιο ποσόν, μάλιστα ἴσως τὰ ἴδια χαρτονομίσματα, διακόσιες δέκα κορόνες στὴν ταδε διεύθυνσι στὴν Χριστιανία· τότε θᾶβρισκαν καὶ τὸνομα ἐκείνοῦ πὸν τᾶστελε, κάποιος Ἰωάννης Νάγκελ, ἕνας ξένος, πὸν κάθεται στὸ Κεντρικὸ ξενοδοχεῖο . . . Ἐχουν μιὰ μύτη αὐτοὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ταχυδρομεῖου, πὸν ὅλα τὰ μυρίζονται . . .

Ὁ Νάγκελ χτύπησε τὸ κουδούνι καὶ διάταξε τὸν ὑπηρέτη νὰ πᾶν ἀμέσως νὰ φέρῃ τὸ γράμμα πίσω.

Μὰ τόσο εἶχε ταραχθῆ ὅλην τὴν μέρα ὅπου ἐπὶ τέλος βαριέστησε. Νὰ τὰ πᾶρῃ ὁ διάβολος ὅλα!

Τὸν ἔμελε ἂν στὰ ἐνδότερα τῆς Ἀμερικῆς γινόντανε μιὰ σιδηροδρομικὴ σύγκρουσις καὶ χάνονταν χιλιάδες ἀνθρώπων; Ὅχι. Λοιπὸν ἀκόμα ὀλιγώτερο τὸν ἔμελε ἢ τιμημένη παρθένος Μάρθα Γούδε!

Δυὸ μέρες δὲν βγῆκε ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο.

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀκολουθεῖ]

KNOYΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

# ΑΙ ΕΝΝΕΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑΙ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ\*

Ένας από τους μεγάλους ρομαντικούς ο Berlioz, έγεννήθη εις την Κότ-Σαιντ-Αντρέ, πολίτην της Γαλλίας, τῆ 18ος και απέθανεν εις Παρισίους τῆ 1869. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἔδειξεν ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν, ἀλλ' ἔδρε φοβερὸν πόλεμον ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας του. Ὁ πατὴρ του, ἱατρός, ἐπέθυμε νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν του ἀκολουθοῦντα τὴν ἰδίαν με αὐτὸν ἐπιστήμην, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων. Ὁ Μπερλιὸς δὴμος ἀντὶ τ' ἀκολουθήσῃ τὰ εἰς τὴν σχολὴν ταύτην μαθήματά του, ἐνεγράφη εἰς τὸ Ῥδεῖον καὶ ἤρχισεν νὰ παρακολουθῇ τὴν τάξιν τοῦ Lesueur διὰ τὴν σύνθεσιν. Τότε ὁ πατὴρ του οὐρανοῦν ἠρηγήθη ἀπὸ τὴν μη-νικαίαν ἐπιχορήγησιν καὶ οὕτω ὁ νέος Μπερλιὸς εὐρέθη ἄνευ ὀβολοῦ μόνος καὶ ἀπροσάλευτος εἰς τὴν μεγάλην πρωτεύουσαν.

Ἐν τούτοις ἐπέμενεν εἰς τὴν ἰδέαν του. Ἔδρε μερικὰ μαθήματα solfège καὶ ἐνεγράφη ὡς κορίστας εἰς τὸ θέατρον τῶν «Nouveau» διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἄλλ' ὡς νὰ ἦτο ἀρετὴ ἡ ἀγωνία αὐτῆ, οἱ ἴδιοι καθηγηταί, φίλοι του καὶ δημοσιογράφοι ἤρχισαν νὰ τὸν πολεμοῦν. Εἰς τρεῖς διαγωνισμοὺς ἔλαβε μέρος διὰ τὸ βραβεῖον τῆς Ρώμης, καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἀπέτυχε. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἠκολούθει τὴν μουσικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς του, εἶδεν νέον δρόμον εἰς τὴν ἐνορχήστρωσιν, καὶ ἡ μουσικὴ του ἰδιοφυία καὶ ἀντίληψις δὲν οὐρανοῦν ἠρηγήθη πρὸς τὴν τῶν ἄλλων. Τὸ τέταρτον δὴμος ἔτος ἐπέτυχε διὰ τῆς Ouverture de Sardanapale καὶ μετέβη εἰς Ρώμην ὅπου ἔμεινε δύο μόνον ἔτη, μὴ δυναθεὶς νὰ ὑπομείνῃ περισσώτερον τὴν σχολαστικότητα καὶ τοὺς μικροὺς χαρακτήρας τῶν συντρόφων του εἰς τὴν Villa Médicis.

Ὁ Μπερλιὸς διακρίνεται ὄχι μόνον ὡς δαιμόνιος συνθέτης, ἀλλὰ καὶ ὡς πρώτης τάξεως κριτικός. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἔγραφε τὰς μουσικὰς κριτικὰς εἰς τὸ «Journal des Débats» καὶ ἔκτοτε, νομίζω, ἡ μουσικὴ δὲν εὗρεν ἀνώτερον καὶ ἀσθερότερον κριτικόν. Τὸ σατανικὸν πνεῦμα του ὄμως, ὁ πολεμικὸς χαρακτήρ του, καὶ ἡ περιφρόνησις τὴν ὅποιαν ἔδεικνυε πάντοτε διὰ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, καθίσταν αὐτὸν ἀντιπαθὴ καὶ ἐπροξένησαν μέγα ἄδικον εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν του στάδιον ἐνόσω ἔζη. Σήμερον δὴμος ὁ Μπερλιὸς θεωρεῖται ὡς εἰς ἐκ τῶν μεγάλων ρομαντικῶν καὶ ἡ «Damnation de Faust» ἀριστούργημα. Ἔδωκεν εἰς τὴν ἐνορχήστρωσιν νέον δρόμον καὶ ἔγραψε σπουδαίαν μελέτην ἣτις ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ Ῥδεῖα τῆς Ἑυρώπης (Traité d'orchestration, Hector Berlioz). Ὡς φιλόλογος εἶνε ἐπίσης ἐξαιρετικῆς δυνάμεως: «Les mémoires», «A travers chants», «Lettres intimes» εἶνε τὰ γνωστότερα φιλολογικὰ ἔργα του.

Ὁ Μπερλιὸς εἰργάσθη πολὺ. Ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ἱστορίαν καὶ ἐλάτρευε τὸν Gluck διότι ἔγραψε μόνον ἐπὶ θεμάτων ἑλληνικῶν καὶ κατάρθωσε διὰ τῆς μουσικῆς νὰ φθάσῃ τὸ μεγαλειῶν των. Ἡγάπα καὶ ἐμελέτα ἀκαταπαύτως τὸν Σαίξπηρ καὶ τὸν Γκαίτε. Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ζωὴν του ὑπέφερε δυστυχέστατος. Νυμφευθεὶς ἐξ ἔρατος μεγάλην Ἀγγλίδα τραγουδῶν, ἔχε τὸ ἀτύχημα νὰ χάσῃ τὴν σύζυγον του καὶ ἔπειτα τὸν μονογενῆ υἱὸν του ὁποῖον ἐλάτρευε. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ μέχρι τέλους τοῦ σταδίου του ἡ ζωηρικὴ ἀνάγκη ἐβασάνισεν αὐτὸν.

E. K.

\* Hector Berlioz: «A travers les chants».

## ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ EN UT MAJEUR

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ τῆς κατασκευῆς του (forme), τοῦ μελωδικοῦ χαρακτήρος του, τῆς αὐστηρᾶς ἁρμονίας καὶ δοχρησιωσῆς του διακρίνεται τῶν προηγουμένων συνθέσεων τοῦ Μπετόβεν. Ὁ συνθέτης φαίνεται ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ὄφος τοῦ Μότσαρτ. Εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον μέρος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφαίνονται μερικοὶ ρυθμοὶ τοὺς ὁποίους μετεχειρίζετο ὁ Μότσαρτ (καὶ ἰδίως εἰς τὸν «Δὸν Ζουάν»). Τὸ θέμα τοῦ πρώτου allegro ἀποτελεῖται ἀπὸ φράσιν ἐξ ἑξῆς, ἡ ὅποια χωρὶς νὰ ἔχη τι τὸ χαρακτηριστικόν, ἐνδιαφέρει ἕνεκεν τῆς τέχνης διὰ τῆς ὁποίας ἀναπτύσσεται.



Τὸ andante ἐγκλείει ἐν accompagnement κυμβάλων (ρίανιο), τὸ ὁποῖον σήμερον μᾶς φαίνεται ὅλος διόλου κοινόν, ἀλλ' ἐντούτοις προαναγγέλλει τὰς κολοσσιαίας ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ὁ Μπετόβεν μᾶς ἐπροξένησε τῆ βοήθειά τοῦ ὄργανου τοῦτου. Τὸ andante αὐτὸ εἶνε ὀρειώτατον καὶ ἀναπτύσσεται ἐν εἴδει fugue.



Τὸ scherzo εἶνε μία μορφή τὴν ὁποῖαν πρῶτος ὁ Μπετόβεν ἐπενόησε καὶ πρῶτον παρενέβαλεν εἰς τὴν συμφωνίαν en ut majeur. Ὁ ρυθμὸς τοῦ scherzo εἶνε ὀλίγον τι βραχύτερος τοῦ διπλασίου τοῦ ρυθμοῦ τοῦ menuetto τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ Μότσαρτ καὶ Χάυδν. Ἐν ἡ πρώτη συμφωνία μᾶς φέρη ὡς νεωτερισμὸν τὸ scherzo, ἐν τούτοις ἐν αὐτῇ ἐλλείπει ἡ μεγάλη καὶ πλουσία ποιητικὴ ἰδέα ἡ ὅποια εὐρίσκειται

εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας συμφωνίας. Μουσικὴ θαυμασίως γραμμένη, ζωηρὰ, καθαρὰ, ἀλλὰ ψυχρὰ καὶ με ὀλίγον χαρακτήρα, ἐνίοτε δὲ πτωχὴ ὅπως π.χ. τὸ Rondo finale τὸ ὁποῖον θεωρεῖται παιδαριῶδες. Ἐν γένει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὸν μέγαν Μπετόβεν τὸν ὁποῖον δὲ εὐρωμεν κατωτέρω.

## ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ EN RÉ

Τὸ ἄλλο τῆς συμφωνίας ταύτης εἶνε εὐγενές, ἐνεργητικὸν καὶ ὑπερήφανον. Ἡ εἰσαγωγή ἀληθινὸν ἀριστούργημα. Αἱ ὀρειώτερά τῶν ἐντυπώσεων διαδέχονται ἀλλήλας χωρὶς νὰ προετοιμάζεται δι' αὐτὰς ὁ ἀκροατής. Τὸ ἄσμα μεγαλοπρεπέστατον ἐμπνέει σεβασμὸν καὶ συγκίνησιν. Ἡδὴ ὁ ρυθμὸς παρουσιάζεται τολμηρότερος, ἡ δοχρησιωσις πλουσιωτέρα, ἐντονωτέρα καὶ ποιικιλωτέρα, τὸ δὲ περίφημον adagio συνδέεται μετὰ τοῦ allegro con brío με τρόπον χαριέστατον. Τὸ gruppetto τῶν altos καὶ τῶν violoncelles τοῦ πρώτου μέρους, ἐπαναλαμβάνεται κατωτέρω, μόνον διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ καλύτερον τὸ crescendo, ἡ μελωδία δὲ ἡ ὅποια εὐρίσκειται εἰς τὸ μέσον ἐκτελεῖται κατὰ τὸ πρῶτον ἦμισον ἀπὸ clarinettes, cors καὶ bassons, καὶ τελειώνει δι' ὄλων αὐτῶν τῶν ὄργάνων ὁμοῦ. Ἡ ἐνεργητικότης τοῦ τεμαχίου τοῦτου αὐξάνει περισσώτερον ἐκ τῶν ἐπιτυχημένων συγχορδιῶν, αἱ ὁποῖαι συνωδεύουν τὴν μελωδίαν.



Τὸ andante τῆς συμφωνίας en ré διαφέρει τοῦ τῆς πρώτης. Δὲν εἶνε συνθετικὸν ἐκ θέματος ἐν εἴδει fugue, ἀλλ' ἐξ ἄσματος ἀγνοῦ παρουσιαζομένου ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ quatuor. Τὸ

ἄσμα δὲ τοῦτο οὐδέποτε ἀπομακρύνεται τοῦ αἰσθηματος τῆς ἀγάπης, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τῆς κυρίας ἰδέας. Εἶνε μάγος εἰκὼν ἀθάνας εὐτυχίας, τὴν ὁποῖαν μόλις ἐπισκιάζουν στιγμιαί τινες μελαγχολίας.



Ὅσον τὸ andante εἶνε ἡσυχον, τόσον τὸ scherzo εἶνε εὐθυμον καὶ φαντασιώδες. Ἐν γένει δὲ ὅλη ἡ συμφωνία εἶνε γελαστή. Αἰσθάνεται τις τὸ νεανικὸν σφρίγος εὐγενοῦς καρδίας ἐν τῇ ὁποῖα ἔμειναν ἀνέπαφα τὰ ὀρειώτερα ἰδανικά τῆς ζωῆς. Ὁ συνθέτης πιστεύει ἀκόμη εἰς τὴν ἀθάνατον δόξαν, εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ ὀλόκληρος ἀφίεται εἰς τὴν ψυχικὴν του ἀγαλλίασιν. Τὰ διάφορα ὄργανα ἀλληλοδιαδόχως ἀποδίδουσιν ἔκαστον ἰδιαιτέραν χροιάν εἰς τὰ τμήματα τοῦ θέματος, καὶ οὕτω ὁ ἀκροατής νομίζει ὅτι παρευρίσκει εἰς τὰ μαγικά παίγνια τῶν πνευμάτων τοῦ Oberon. Τὸ φινάλε εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως. Ὁμοιάζει τὸ scherzo καὶ εἶνε ἴσως λεπτότερον καὶ εἰρωνικώτερον.



ΕΚΤΩΡ ΜΠΕΡΛΙΟΖ

[Μετῶφ. ΕΛΠΙΔΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ]



# ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

## ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Άγαπητέ μου φίλε, 23 Οκτωβρίου 1911

ΟΤΑΝ πολεμούμε σοφοί, όσοι βρίσκονται γύρω τους, πρέπει να γίνονται σοφότεροι. Έτσι δεν είναι; Δεν πιστεύω όμως οι Αθηναίοι να γίνανε σοφότεροι απ' τον μεγάλο αγώνα που γίνεται ανάμεσα σοφών αιτών τις ημέρες. Έγώ τούλάχιστον απ' όσα διαβάσω στις εφημερίδες, που έχεις πάντα τη φροντίδα να μου στέλνεις, έβλεπα ο' ένα μελαγχολικό συμπέρασμα: Πώς τα κοψία κεφάλια δηλαδή είναι πολύ περισσότερα στην Ελλάδα, απ' όσα νόμιμα. Έννοεις πως ούτε καιρό, ούτε διάθεσι έχω να διαβάσω όλες τις κριτικές που τυπώνονται αυτές τις ημέρες στις εφημερίδες. Μά κι' από τα λίγα που διαβάσω, ένα πράγμα καταλαβαίνα: Πώς η Έλληνική σοφία είναι για την ώρα από πολύ πρόστυχο ύψος. Παντού γίνονται αγώνες επιστημονικοί, παντού η αντίλογοι, η αντιγνωμία, ο έλεγχος, το γκρέμισμα και το χρισίμο, το αντίκρουσμα των ιδεών, η κριτική κ' η πολεμική, ανατινάξουν ακατάκαυτα την πνευματική ζωή των τόπων. Μά πόσο διαφορετικά είναι αυτά που γίνονται εδωπέρα! Ένας σοφός βγαίνει να χτυπήσει έναν άλλον σοφό. Και βέβαια σοφούς πρέπει να τους παραδεχθούμε, αφού ο ένας κατέχει μίαν ακαδημαϊκή καθέδρα κι' ο άλλος την διεκδικεί. Βγαίνουν λοιπόν οι σοφοί να παλαίψουν «στα μαρμαρένια αλώνια» της Γνώσεως. Καθένας θα περιμένε πως ο πόλεμος θα γινότανε σε μία σφαίρα ανώτερη και πως η ιδέα θα χτυπούσε την ιδέα, η σκέψις τη σκέψις, η μία αντίληψη την άλλη αντίληψη, τώρα για να δείχθι ή πλέον απ' τη μία μεριά, τώρα για να λάμψη η αλήθεια απ' την άλλη. Πόλεμος δηλαδή σχολών, συστημάτων, αρχών, σύγκρουσις παλιών και νέων, μονομαχία Προσόντων και Βένετων της σκέψις, προσπάθεια για να δείχθι μία υπεροχή ή να χτυπηθι μία μετριότητα, πάντα όμως μέσα σε κάποια σύνορα ξεχωριστά και σεβαστά.

Δεν εξετάζω τις άφορμες που γεννούνε τους αγώνες. Δεν με μέλει αν ο πόλεμος γίνεται για μία καθέδρα πανεπιστημιακή ή για την 'Ιδέα μονάχα, έξω από κάθε ιδιοτέλεια και υπολογισμό. Επιστέλους κάθε φιλοδοξία είναι σεβαστή, όταν έχη που να στηριχθι και κάθε δίψα επικρατήσεως, δικαιολογημένη, όταν πηγάζη από μία συναίσθησι αξίας και υπεροχής. Όλοι οι πόλεμοι είναι αγώνες επικρατήσεως φυλών, ανθρώπων, ιδεών. Να πέσει εσύ, να σηκωθώ εγώ. Όταν όμως ένας πόλεμος αντί να ξεσκεπάση ήρωες, να αναδείξη δυνάμεις, να φανερώση ήρωαίους — σε νικητές ή νικημένους αδιάφορο — ξεσκεπάζει, δείχνει, φανερόνει σακάτηδες, σημειωμένους και παρλιακούς, το θέαμα δεν μοιάζει βέβαια καθόλου μ' εποποιεία.

Κι' αυτό γίνεται τώρα τελευταία στην Αθήνα. Ένας σοφός βγαίνει να χτυπήση έναν άλλον σοφό. Και τι βρίσκει να του χτυπήση; Ότι βρίσκει ένας δάσκαλος στα τετράδια ενός μικρού παιδιού. Αδιάδηλαδη αλφαβηταρίου. Ένας σοφός που τον προσκυνάμε δείχνεται πως είναι άνισανος να καταλάβη και τα στοιχεία της επιστήμης του, πως λαθείνει στα πιο τιποτένια, πως δεν μπορεί καλά-καλά να εκφράση εκείνο που θέλει, πως πέφτει δώω στους πιο άλούτερους όρισμούς των πραγμάτων, πως μεταφράζει χωρίς να

καταλαβαίνη κι' ο ίδιος τι μεταφράζει, πως μιλεί για πράγματα που δεν τα νοιώθει, πως είναι άμοιρος από κάθε γενική γνώσι, κάθε επιστημονική εγκυκλοπαιδεία, κάθε εξουκείωσι με τις ιδέες του καιρού του, κάθε μέθοδο, καθέτι που δείχνει τον άνθρωπο τον εγκλιματισμένο μέσα στην ατμόσφαιρα της σκέψις, που έχει την αξίωσι να ζή και να κινείται. Βάζω κατά μέρος τις κακοποιήσις, τις πλαστογραφίας, τις θεληματικές διαστρεφές των κειμένων, που ξεσκεπάζονται αυτές τις ημέρες. Μά και με' ότι να παραμερίσω, μένουν πράγματα, που σε κάνουν να φριχίσι για την αβλιότητα που βασιλεύει στην επιστημονική μας ζωή. Τάχα αυτοί που ξεσκεπάζουν είναι καλύτεροι; Πολύ άμφισβάλω. Οι περισσότεροι κρίνοντας τους άλλους, δείχνονται χειρότεροι απ' αυτούς και ξεσκεπάζουν με την κριτική τους την δική τους αδυναμία. Κι' αυτό είναι το άπειλιστικότερο!

Δεν μπορώ ν' αρνηθώ τις λιγοστές εξαιρέσεις. Μέσα στο σιρό του επιστημονικού όχλου ξεπροβάλλουν που και που κάποιες ανώτερες μορφές, που θαύμα είναι πως μερικές απ' αυτές, με το μέτρο που μεταχειρίζεται ή ακαδημαϊκή έκλογη, έφθασαν κάτω από τους Πανεπιστημιακούς θόλους. Αλλά κι' αυτές πόσο λιγοστές και πόσο άγρια και πρόστυχα πολεμημένες και πόσο άβέβαιες για το μέλλον τους!

Τί να πώ τώρα; Να πώ πως επιστήμη δεν υπάρχει στην Ελλάδα. Θα' είναι ίσως παραπολύ. Αλλά δε θάνα υπερβολή. Επιστημονικό πνεύμα, επιστημονική σκέψις, επιστημονική ευγένεια πούθενά δε φαίνεται. Γνώσεις μονάχα, γνώσεις κακοχωνεμένες, ασύνδετες, ακατάρτιστες, ακριλοσόφητες, άπρόσωπες, ψυχρές και στείρες και τίποτε περισσότερο. Και το Πανεπιστήμιο ψάχνει γυρεύοντας τους ανθρώπους του. Αν βρη μέσα στους στραβούς βρόν μονόφθαλμο, πάλι καλά, πάλι εύχρηστομένο πρέπει να είναι. Αλλά κι' αυτή η εύχρηστία δεν είναι βέβαιος αν θα του δοθι. Οι αξίω κι' οι τίμιοι στέκονται μακριά του. Οι επιτήδειοι, οι άγνήτες, οι τυποτένιοι το τριγυρίζουν από καιρό κι' αυτοί βρίσκονται κοντά του κάθε φορά που άνοιγουν οι πόρτες του, έτοιμοι να ψηθίσουν μέσα.

Τί σημαίνει όμως; Η επιστήμη και ή σοφία μπορεί να δουλέψη ελεύθερα και μακριά του. Και κοντά στο έπιστημο Πανεπιστήμιο, μπορεί να δουλέψη ελεύθερα το μεγάλο, ανεπίσημο Πανεπιστήμιο, που θα τηρήση μία ημέρα την Έλληνική σκέψις και θα δημιουργήση την Έλληνικήν Επιστήμη και την Έλληνική Φιλοσοφία. Η ανεπίσημη Έλλάς είναι γραφτό να είναι πάντα ή καλύτερη Έλλάς κ' ή αληθινή Έλλάς.

Για σου ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΑΣΟΦΟΣ

### ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Πλάτ. Ροδοκανάκη, «Τό Φλογισμένο Ράσο»

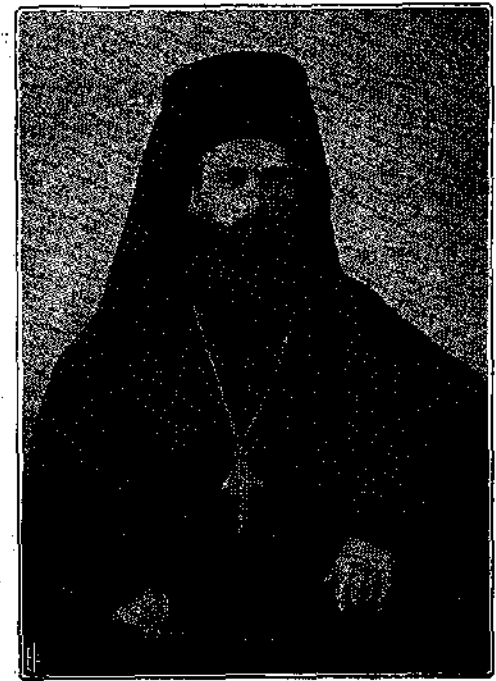
ΤΟΝ κ. Ροδοκανάκη τον έγνωραμεν ως ένα άριστοκράτην του ύψους και της σκέψις. Ότι μας έδωκεν έως τώρα μας τον παρουσίαζεν ως ξεχωριστήν φημισμένην μέσα εις την πολιτείαν τών γραφόντων. Το νέον του βιβλίον, «Τό Φλογισμένο Ράσο», τον δείχνει ακόμη περισσότερον λεπτόν της φράσεως τεχνίτην. Αλλά όχι και ξέσιον πλούσιον εις σκέψιν. Ίσως

εις τούτο να πταιη τό θέμα του βιβλίου του. Και βέβαια: όταν επιχειρή κανείς να ιστορήση τα χρονικά της εφηβικής του ηλικίας — και αν ακόμη την ηλικίαν αυτήν την επέγρασεν ή καλύτερα την εκκλίβασε μέσα εις τό Ιερατικό Σχολείον της Χάλκης — δεν έχει και πολλά πράγματα να ειπή. Η βαθεία παρατήρησις και ή γενναία σκέψις δεν έχουν έδαφος να στηριχθούν και να ύψασθουν έως εις τόν κόσμον, όπου αι αυθιμαί λέξεις υποχωρούν εις την δύναμιν της διανοήσεως. Και διά τούτο υπερτερεί ή ζωγραφιά, ή μικρολόγος περιγραφή. Και όμως, και μέσα εις αυτόν τόν στενόν κύκλον της δράσεως του νοῦ του και της τέχνης του, ο κ. Ροδοκανάκης ήμπορεί και εδρίσκει σημεία διά να δώση άφορμήν εις την σκέψιν του να δημιουργήση άριστά γενναία. Οι στοχασμοί του ξηρανα που γίνονται από τās ακολουθίας της Έβδομάδος τών Παθών, φθάνουν τα σύνορα της φιλοσοφίας. Και όταν εις τό τέλος του βιβλίου του αφηγηταί και τό τέλος της καλογηραίας — άς είπωμεν έτσι — ζωής του, μάς μεταδίδει οίγη αληθινής συγκινήσεως, τα ίδια εκείνα οίγη, που εδοκίμαζε και αυτός από την δύναμιν της μαγικής φράσεως «Πρέπει να γυρίστε όπισω στη Ζωή» και μάς γεννά ακόμη την ευχαρίστησιν, διότι τό ράσο δεν εκράτησε δεσμόν του ένα τόσον έρρόν τεχνίτην, που μ' όλον τόν ήμπεριστοιισμόν του — τον έχθρόν αυτόν του αισθηματος — μάς περιγράφει έτσι άφρατα και μελαγχολικά την γλυκύτητα της ζωής της ελεύθερης και χαρούμενης, την όποιαν τόσον ένσταλγούσεν εις τό θεολογικό σχολείον του.

«Δελτίο του Έκπαιδευτικού Όμίλου» αρθ. 4. Αί γλωσσικά ιδέαί του κ. Σ. Ραμά.

ΤΟ γλωσσικόν ζήτημα έννομένο με τό παιδαγωγικόν ή διδακτικόν πρόβλημα. Αυτό είναι τό θέμα τό όποιον άπασχολεί τόν κ. Σ. Ραμάν διά μακρόν εις τό 4ον τεύχος του «Δελτίου του Έκπαιδευτικού Όμίλου». Αφορμή εις την εξέτασιν του θέματος αυτού έδωκεν έν άρθρον του κ. Ε. Μπουντάνα, που έδημοσιεύθη εις τόν 2ον και 3ον αριθμόν του ίδιου «Δελτίου» με τόν τίτλον «Ο Έκπαιδευτικός όμιλος και οι κίνδυνοι της καθαρουόσεως». Χωρίς ν' ανατρέξω εις την άφορμήν του άρθρου του κ. Ραμά, περιορίζομαι εις την εξέτασιν των συμπερασμάτων του μόνον. Ο κ. Ραμάς — με όλίγα λόγια — νομίζει ότι η κατάλληλη διά να διδαχθι εις τό δημοτικόν σχολείον γλώσσα δεν είναι ή δημοτική, ή γλώσσα δηλαδή την όποιαν γράφουν «ομοίμορφη και αποκοσταλλομένη» σημερον άρκετοι λόγιοι, άλλ' ή άλλη νεοελληνική, εκείνη δηλαδή την όποιαν μεταχειρίζονται εις τόν προφορικόν των λόγον αι μορφωμένα τάξεις, (περι καθαρουόσεως ούδδ λόγος να γίνεται) διότι ο προφορικός αυτός λόγος «επαρκεί για όλες τις πνευματικές ανάγκες, κατανοείται άμέσως και μαθαίνεται από τόν κάθε Έλληνα όπου γής, γιατί έχει βάση τό λεκτικό και τυπικό του κοινού προφορικού πανελληνίου λόγου, του άπληθλαγμένου από διαλεκτικές ή ιδιωματικές διαφορές».

Ο κ. Ραμάς αφού δικαιολογήση θεωρητικώς την πρότασιν του αυτήν καταλήγει εις τό συμπέρασμα: «Αν αυτός ο λόγος (ο προφορικός των μορφωμένων) θυμωθι σε γραπτό (καλονισθεί δηλαδή συνειδητά σύμφωνα με τούς κανόνας που θα έχη μέσα του, οά γλώσσα λαλομένη) ή γραπτή αυτή γλώσσα θα διαφέρει ελάχιστα από τόν προφορικό λόγο των μορφωμένων τάξεων. Επυτρέπεται μάλιστα να ελλείψομε ότι έπειδή θα είναι γλώσσα λαλομένη από τούς μορφωμένους, με την εκπαίδευση θα περάσει στο άσυνείδητο (στον



Ο δαλοφωνηθείς Μητροπολίτης Γεσφενών Αιμελιανός

προφορικό λόγο του λαού), ή κάθε διαφορά του κατά τό λεκτικό και ακόμη κατά τό τυπικό. Έτσι ο λαός προφορικός θα γνωρίσει και θα μεταχειρίζεται την Έθνική του Γλώσσα».

Μέ όσον και αν λέγη παρακάτω ο κ. Ραμάς, ότι ή τέτοια γλώσσα — όπως την έννοει αυτός — δεν έγράφη ακόμη, ή αλήθεια είναι ότι έγράφη και γράφεται από πολλούς — κυρίως εις τās εφημερίδας — και όμως δεν ευχαριστεί κανένα. Είναι ή ίδια ιστορία — αν όχι εις όλα της τα σημεία, άλλ' εις τα περισσότερα — και σημαντικότερα — του Κοραή. Το πείραμα έγινε και άπέτυχε. Διότι οι μόν της λογίσις παραδόσεως και οι διδάσκαλοι την άδισαν προς την κατασκευή της καθαρουόσεως, οι δε ριζοσπάται την άπερριψαν άμέσως και ξεηκολούθησαν να γράφουν την δημοτικήν. Αί ιδέαί του κ. Ραμά είναι βεβαίως αξία πολλής συζητήσεως. Αλλά πολύ φοβούμαι ότι ή συζήτησις, και τό πείραμα ακόμη, εις ούδέν θα καταλήξουν. Διαιτί όμως να επιχειρηθι ή διαμόρφωσις και καλλιέργεια (πως γίνη και γραπτή γλώσσα) του προφορικού λόγου, ο όποιος σύγκεται από πολλάτά στοιχεία, και να μη επιζητηθι ή καλλιέργεια της λαϊκής γλώσεως, που δεν έχει τό πολυσύνθετον της συγκροτήσεως; Μήπως τό άπλούστερον δεν είναι πάντοτε και τό φαικώτερον;

Ο κ. Ραμάς έθεσε τό ζήτημά του με μέθοδον αυτού δεν ήμπορεί να τό αρνηθι κανείς. Και διά τούτο αί γλωσσικά του ιδέαί δεν ήμπορούν ν' άρίσσουν αδιάφορον καθένα, που όνειρεύεται την αληθινήν εκπαιδευτικήν αναμόρφωσιν.

Γ. Ν. Κατζιδάκι, «Νεοελληνικά Μελέται»

Ο άκούρατος εργάτης εις την έξερεύνησιν της δημοτικής γλώσεως με τό νέον εβδομηκοντασέλιδον βιβλίον του «Νεοελληνικά μελέται» δημοσιεύει παρα-



τηρήσεις του επί της ετυμολογίας μερικόν νεοελληνικών λέξεων και άλλας επί διαφόρων μεταβολών των φωνηέντων της νέας μας γλώσσης. Τάς συντόμους ταύτας μελέτας του κ. Χατζιδάκι διακρίνει η γνωστή επιστημονική βαθύτης και η επιμέλεια περί την εθεσίον της αληθείας. Τάς τελευταίας σελίδας του βιβλίου κατέχει απάντησις του εις τόν καθηγητήν κ. Γρ. Βερναρδάκη, όστις συνεχίζει τόν αγώνα επί της γραφής της λέξεως καλύτερος. Ο κ. Χατζιδάκι υποστηρίζει ότι η όρθη γραφή είναι καλύτερος ό κ. Βερναρδάκης θέλει καλύτερος. Και καθείς φέρει τά επιστημονικά του επιχειρήματα. Άλλα μετά την άσυμφωνίαν αυτήν των γλωσσολόγων μας εις τήν γραφήν των διαφόρων λέξεων δέν δικαιούται κανείς να σύχεται με όλην του την καρδίαν και καθημερινώς, όπως επέλεθη συμφωνία και γίνη παραδεκτόν ν' άποκοινηθί ή όρθογραφία μας διά να ήξυρώμεν τέλος πάντων πώς να γράφωμεν κάθε λέξιν;

ΗΑ. Π. Β.

### ΘΕΡΙΝΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

**ΕΛΘΕ** σχεδόν ή θερινή θεατρική περίοδος, χαρακτηριζομένη και αυτή από την επικρότησιν των επιθεωρήσεων και των έργων των έσπερημένων οίσις όλησ άείας. Αί κλίσεις του κοινού ποτέ βέβαια δέν υπήρξαν αξιοσημείωτοι και έκ των άσυχολομένων με τό θεάτρον εύδοκίμωσαν μόνον όσοι ήταν πλησιέστεροι πρός αυτάς. Ιδίως άρέσκειται εις τάς εύκόλους άστειότητας και εις ένα έλαφρόν οινόδηποτε τραγουδι διά τό είδος αυτό δέν είναι δύσκολον γελά καθ' όλον τό καλοκαίρι και επιμελείται τήν χώνευσιν τον ύστερα από τήν νάρκην και τήν ναυγέλιαν του χειμῶνος, είναι σάν ένας βάρβαρος πρίγκηπας, πού γυρνά και διασκεδάζει εις τήν Εθρώπιαν. Και όπως είναι φυσικόν, άρέσκειται μάλλον εις τάς γυναίκας του θεάτρον άπ' εδῶ εξηγείται διατί έχομεν δοξασμένας πρωταγωνιστριάς και δημοφιλείς και δέν έχομεν δημοφιλείς πρωταγωνιστάς; άσχετα με τό υποκριτικό των τάλαντων τό κοινόν είναι ένθουσιασμένον μαζί τους; αυτές οι μεθυστικές κυρίες δέν ξέρουν μόνον να τραγουδούν, άλλα και με πόση χάρη σηκώνουν τά ρούχα τους, πόσο θελκτικά τινάζουν τό πόδι τους στόν αέρα! Αι' αυτό και ή κίνησις ή θεατρική ζωηρού εις τό τέλος της περιόδου, όποτε δίδονται κατά σειράν αι εύεργετικά των γυναικῶν του θεάτρον μέσα εις τάς θορυβώδεις πανηγύρεις και τάς έπενσημίας του άστικού πλήθους περνάει ό κόσμος των δανδήδων της Άνατολής και με άσιακικήν γενναϊότητα γεμίζει τήν σκηνήν άνθη και πόλυτμα δάρα. Τίποτε περισσότερο άπ' αυτό δέν θα ήμπορούσε κανείς να αναφέρη διά τήν θεατρικήν κίνησιν. Άλλά αυτό βέβαια δέν είναι τέχνη. Από τήν εποχήν πού άπεσούθη από τήν Νέαν Σκηνήν ό Κ. Χρηστομάνος και από τήν εποχήν της δράσεως του κ. Οικονόμου εις τό Βασιλικόν, μίαν εποχήν πολιτισμού του έλληνικού θεάτρον, πού τήν διεκρίνει λεπτόν γούστο και άνώτερη πνευματικότης από των έργων, της διδασκαλίας και του παιξίματος των ήθοποιών, έως εις τό γοβάκι της τελευταίας θεατρίνας και έως εις τήν μορφήν του θεατρικού προγράμματος; από τήν εποχήν αυτήν άνέκυψε και έπλημμύρισεν έως εις τους δρομούς της πόλεως, έως εις τά προγράμματα του θεάτρον, ένα κάμα βαρβαρότητος πού κοντεύει να εξαφανισή κάθε ίχνος της προσπαθείας των μοναδικών αυτών διδασκάλων της θεατρικής τέχνης εν Έλλάδι. Αι πρωταγωνιστριά, αλίτνες γέγονον διετυχημένα διάσων, μεταβαλον τό θεάτρον εις όικον έμπορίου, ίνα έπαρκούν εις τάς ανάγκας τάς όποιás εδημιούργησαν

δι' εαυτάς και δέν κάρνουν καμίαν θυσίαν πλέον διά τήν τέχνην άπ' ότου αυτά διενθύνουν θεάτρον, κάθε προσπάθεια εις τό θεάτρον έλειπεν. Όλα του παρελθόντος έβρουκολάμισαν, έργα και ιδέες και γούστο και παιξίμο εις όλα και αυτά αι δύο πρωταγωνιστριά της έλληνικής σκηνής, τά πνευματικά τέκνα των δύο διδασκάλων, βλέπει κανείς, ότι όσο περισσότερο άπομακρόνονται από τήν εποχήν της χειραφέσιας των, τόσο όλιγότερον πλέον παρουσιάζουν τό πνεύμα και τά αγαθά της διδασκαλίας πού έλαβον. Ούτω επανέρχονται εις τήν σκηνήν, όλιγον κατ' όλιγον τά ξεφωνητά του παρελθόντος, αι άμετροι και άυπολόγιστοι κινήσεις, τό άνυχολόγητον και ή άκαλαισθησία και άπαιδευσία των ήθοποιών της άλλοτε. Και θα μείνουν άξέχαστον παρελθόν εις τόν νουν των όλιγων πιστών αι πνευματικά έσπέραι της Νέας Σκηνης και αι ένδοξοι νύκτες του Βασιλικού Θεάτρον, ως μία άληθινή και γενναία κίνησις πρός άναγέννησιν του έλληνικού θεάτρον.

Διά τούτο όφείλει να εξαρθή αντίθετως ή ύπεροχος προσωπική του κ. Οικονόμου εν τή συγχρόνῳ θεατρική τέχνη και να σημειωθούν, ως μία όσας και μία εύτυχία, αι όλίγα παραστάσεις τάς όποιás έδωκε κατά τό θερος. Να ειπή κανείς ότι ή ελληνική σκηνή δέν έγνωρισε τόν δμοίον του δέν θα είναι άρεκτόν οι τύποι τους όποιους εδημιούργησε του Όσβάλδου, Ούλριχ Μπρόντελ, Ράινκ, Κράμπτον, Φρίτσην, Μπόρμαν, Μπαρόνση, Μπρουργόφσκι, Ναρκισσου, Μεριστοφελους κ.τ.λ. θα παραμείνουν μοναδικοί όχι μόνον εις τήν Έλληνικήν σκηνήν άλλα θα ήδύναντο να συγκριθούν με τά άριστετερα παρόμοια εδημιουργήματα των μεγάλων καλλιτεχνών του Ευρωπαϊκού θεάτρον. Όμως μίαν τελευταίαν παράστασιν της Λουίζης Μύλλερ, του Άλλερ, όφείλει να τήν αναφέρη κανείς ως εξαίρετικόν δείγμα της μορφωτικής του δυνάμειος. έδιδετο ως εύεργετική της μαθητρίας του Άδου Τατιανής Βέλμου, ή όποία υπό τήν προστασίαν του έκαμνεν, ούτως ειπείν, τήν επίσημον εμφάνισιν της πρό του Άθηναϊκού κοινού. Ο ίδιος έπαίξε τόν Μύλλερ συνήθως, έως τώρα, έπαίξε τύπους έκ των νικημένων της ζωής τρόπον τινα, χαρακτηρισ τάς όποιους διεκρίνει άνωτέρα ακέψις, πνεύματα αγαθά πεσμένα, τά όποια ή ήτα τους τά κάμνει να σαρκάζουν με τόν έαυτόν τους και με τήν ζωήν; και αυτός ό Μεριστοφελής δέν είναι κατά βάθος παρά ένας τέτοιος τύπος; ενόμιζε κανείς ότι εις αυτούς τους τύπους είναι τό φόρτε του, ή ειδικότης του και ή αροτιμιάς του. Όμως εις τήν Λουίζαν διέπλεσεν ένα Μύλλερ ό όποιος και μόνος θα του άκοιούσε εις άλλον τόπον να τόν κάμη ένδοξον. Επί της σκηνης ήτο όλος ό θίασός του, ό όποιος τόν έβοηθούσε είναι ένας θίασος μικρός, τόν όποιον συνέτηξε και έμόργησεν έκ του μηδενος σχεδόν με αυτόν κάμνει τάς καλλιτεχνικάς του περιτλανήσεις εις τό έξωτερικό, όταν εις τάς περιόδους της μελαγχολίας του καταλαμβάνεται από τήν επιθυμίαν της μοναξιάς και με αυτόν ζή τήν ιδιότυπον και άφανή ζωήν εις τήν όποιαν κλίνει τό δύσθυμον πνεύμα του από τινος. Τι να ειπή κανείς διά τό άρμονισμόν παιξίμων των νέων αυτών, πρωτοπαίρων σχεδόν εις τους μεγάλους αυτούς ρόλους; τί να ειπή διά τήν θερμότητα και τό πάθος με τό όποιον ήγαυισθησαν κοντά εις τόν μεγάλον τους διδάσκαλον; Η όλη παράστασις διεψήχθη εις χαμηλούς τόνους και έκαμνεν έντελώς ιδιάζουσαν έντάπητον, γεωμετρικῶς όπας ήτο εις όλην τήν τεχνικήν της; ήτο ως να έπαίξαν μάλλον εις ένα σαλόνη; έξηφανίζετο από τήν σκέρψιν τους τό κοινόν και ένκοιούτο ως να έλειπε πραγματικά και ως αυτό να ήσαν οι πραγματικοί ήρωες ενός πραγματικού δρά-

ματος, τό όποιον έντελώς κατά σύμπτωσιν έβλέπομεν άόρατοι. Αυτό είναι όλον τό ύφος της σχολής του κ. Οικονόμου και ή άρχή του είναι, «τό πῶ ή ύπόκρισις». Μία ύπόκρισις ρεαλίζουσα με τά πάθη της βαθείας ανθρώπινα, και με τήν ψυχολογίαν της τόσο λεπτήν και μελετημένην και εις τά έλάχιστα, ώστε να καταντά επιστημονικόν δοκουμένο. Είναι αυτό τό γνήσιον ύφος της ρωσσονορθηνικής θεατρικής Σχολής, τό όποιον ένέπνευσεν εις τόν Στρίντμπεργ τήν ιδέα του ιδιότυπου μικρού θεάτρον του. Και είναι αι ιδέαι τάς όποιás συστηματικά ύπεστήριξεν εις τήν Γαλλίαν πρώτος ό Άντουάν πολεμών τήν παράδοσιν της Γαλλικής κωμωδίας; έξέλιξις των ιδεών αυτών, τραβηγμένα εις τά άκρα, δύναται να θεωρηθί, άπ' ενός τό θεάτρον π. χ. πού παιζει τά έργα του Σαίξπειρου χωρίς σκηνοθεσίας, άλλα μέσα εις ένα σημερινόν σαλόνη με κοστούμια των Σαίξπειρικῶν ήρώων και άπ' άλλου τό άλλο θεάτρον εις τό όποιον παίζουν έργα χωρίς σκηνας και χωρίς κοστούμια; όπου παιζουν τόν Μεριστοφελή π. χ. με φράσον, κατά τόν τρόπον πού τραγουδούν σ' ένα σαλόνη τήν Κάμεν με συνθησμένη τουαλέτα. Ητο σάν μάσειρά επιδείξωσιν ύποκριτικής δεξιοτεχνίας. Διά τόν λόγον αυτόν ειχον αφαιρέθη από τό έργον όλας τάς φράσεις τάς ύπερβολικάς, τάς ύπερλυρικός του Άλλερ, αι όποια δέν θα έσομβιβάζοντο με τό σημερινόν αίσθημα του θεατοῦ και με τήν φυσικότητα και τόν ρεαλισμόν του παιξίματος; τό διάβημα είναι λίαν τολμηρόν βεβαίως, διότι δίδεται εις τόν ύποκριτήν μεγάλη έλευθερία ενεργείας και όλα εξαρθούνται πλέον από τήν προσωπικήν του ικανότητα. Άλλά προκείμενον διά τόν κ. Οικονόμου τό έγχείρημα, όχι μόνον δέν είναι δύσκολον, άλλα τοῦ δίδεται ούτω εύκαιρία να διαπλάττη ρόλους οι όποιοι είναι καθαρά δημιουργία. Έπαινος έπίσης όφείλεται και εις τήν πρωταγωνιστοῦσαν τού θιάσου ή όποία κατόρθωσε να παιξί με θερμότητα και τρυφερότητα και να διαπλάσση μίαν Λουίζαν πολύ καθητικήν, παρά τήν ισχυρήν φωνήν της μικρά, ως ήτο, μέσα εις τό παρθενικόν φόρεμά της. Άλλά τί ύψηλαί τάσεις μέσα εις όλην αυτήν τήν προσπάθειαν, και πόσον ύπερβάλλουν εις τέχνην και πνευματικότητα όλον τόν άλλον θεατρικόν έξτραχλησμόν.

ΑΒΓ.

### ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Τό Σαλόνη του Φθινοπώρου

**ΜΟΛΙΣ** έφθασε τό Φθινοπώρον και άμέσως άνοιξε τό Σαλόνη του διά να φιλοξενήσιν εις τό Γκραν-Παλαί τήν Ζωγραφικήν, τήν Γλυπτικήν, τήν Διακοσμητικήν. Και τό Φθινοπώρον βεβαίως δέν έμεινε δυσχεροποιημένον από τις Κυρίες πού εκάλεσε, άφου καθεμιά έπρόσθυμοποιήθη να φέρη μαζί της ό,τι καλύτερον ή τουλάχιστον πλέον ένδιαφέρον παρήγαγε τελευταία.

Οι «Άγριοι»—οι τολμηρότεροι δηλαδή νεωτερισται— άγνώστους του σνήθους. Άλλοτε έχαλοδσαν κόσμο με τόν impressionisme, έφέτος όνομάζονται cubistes= κυβισται και δοξάζουν νέον θεόν τόν cubisme=τόν κυβισμόν. Έκατολάβαινε τίποτε; Όχι. Δουπόν άκοιούσε τί σημαίνουν αυτές οι περιέργες λέξεις, τάς όποιás τό λεξικόν του Larousse δέν έπρόφρασεν άκόμη να σημειώσῃ. Cubisme παράγεται φυσικά από τό cube=κυβός, και εκφράζει τήν νέαν τάσιν των ζωγράφων να βασιζούν όλας τάς μορφάς επί γεωμετρικών σχημάτων. Κατά τήν νέαν αισθητικήν κάθε μορφή ήμπορει και πρέπει να αναλυται εις τά στοιχειώδη γεωμετρικά σχήματα. Δηλαδή; ή Γεωμετρία ή όποία έως τώρα κατεί-

νέτο ξηρά, ξηρά εις τήν εύραση του τετραγώνου της ύποτεινούσης και των δύο άλλων πλευρών, και εις άλλα παρόμοια ζητήματα, έπήγε χρώματα, πινέλα και παλέτα και τό έρριξε στήν ζωγραφική. Έτοι λεγόμενα τά πράγματα — και δυστυχώς δέν εινε δυνατόν να λεχθούν άλλοιώς — παρουσιάζουν τους cubistes ως θορυβοποιούς παραδοξολόγους. Έν τούτοις τίποτε δέν θα ήτο άδικώτερον από ένα τοιούτου είδους χαρακτηρισμόν. Έάν διατυπώνουν άσχημα τάς θεωρίας των, εδημιούργησαν όμως έργα αξιοσημείωτα και αυτό εινε τό σπουδαιότερον, άφου ένας ζωγράφος καθήκον έχει μάλλον να ζωγραφίση παρά να γράφῃ.

Άρχηγός της σχολής των κυβιστών είναι ό Πικασό, νέος ζωγράφος, ό όποιος άκόμη ήδη να κυριεύη τό Παρίσι. Πώς συνέλαβε τήν ιδέα της γεωμετρικής ζωγραφικής; Η παράδοσις, ή όποία άπέδωσε εις τό πέσιμο ενός μήλου τήν θεωρίαν του Νεύτωνος και εις τήν οπασμωδικήν κίνησιν ενός ψόφιου βατράχου τήν ανακάλυψιν του δυναμικού ήλεκτρισμού, εύρήμα φυσικά εύκαιρία να εισή τό δικό της και διά τήν γέννησιν της σχολής των κυβιστών. Είς ένα cabaret της Μονμάρτης, στόν «Lapin Agile» ό Πικασό, τιμών διά της γνωριμίας του τόν φημισμένον cabaretier Ered, άπεφάσισε να ζωγραφίση κάτι, όταν άκόμη ήτο άνωστός, εις τόν αξιοσημείωτον τοίχον της γραφικής ταβέρνας. Άλλά ό τοίχος δέν ήτον έμάλος και έχωριζετο εις γεωμετρικά σχήματα. Ο Πικασό έσκόρπωσε ένα Άγκελίνον, ή δε έντύπασις, άντι να διασπάται από τήν κατάτμησιν της συνολικής μορφής, έξώηθεσε καταπληκτικά. Τό τυχαίον αυτό γεγονός άνήγαγε ό Πικασό εις σύστημα και έτσι εγεννήθη ό κυβισμός, ό όποιος έως τώρα τουλάχιστον φαίνεται καλορίζκος.

Είς τό Σαλόνη του φθινοπώρου δέν ύπάρχουν μόνον «Άγριοι». Μία αίθουσα παραδείγματος χάριν εινα άφιερωμένη εις τόν Πισαρό, του όποιου εκτίθεται πλανοία συλλογή μοναδικών eaux-fortes. Άλλη αίθουσα περιλαμβάνει όλόκληρον σχεδόν τό έργον του Henry de Groux. Ο Φλαμανδός αυτός καλλιτέχνης ειχε τόσον άπουροθη από τήν κοσμικήν κίνησιν, ώστε πολλοί τόν έθεωρούσαν νεκρόν. Άποτραβηγμένος εις ένα έρημικόν εργαστήριον, έπραγματοποίησε συγκεντρωμένος εις τόν έαυτόν του έμπνεύσει μεγάλαυδεις. Γλυπτής και ζωγράφος συγχρόνως, εκθέτει προσωπογραφίας, συνθέσεις, τοπία, προτομάς, άνδριάντας. Υπερόχη ή αύστηρά και μελαγχολική φυσιογνωμία του Δάνκη. Σεμνά, τραγικά συμβολική ή φυγή του Τολστόί από τήν ζωήν πρός τόν θάνατον.

Ο κ. Gsell-Maury προσπαθεί να αναζωογονήσῃ τήν τέχνην της τοιχογραφίας. Τό fresco ειχε παραμεληθί πολύ τά τελευταία χρόνια. Όλίγοι έπιχειροῦν να φιξάρουν εις τοίχους τάς ζωγραφικάς των συλλήψεις. Άλλά ίδού σημερον ό κ. Gsell-Maury άποσιώδεται εις τήν τοιχογραφίαν, ενῶ ό Rodin, ό μέγας Rodin έτοιμάζεται να διοκομήσῃ τους τοίχους του σεμναρίου του Saint-Sulpice, όπου θα μετακομισθί προσεχώς τό μουσειον του Λουξεμβούργου. Δέν έχω τήν ιδέα ότι δέν υπάξουν ποτέ πολλοί τοιχογράφοι. Οι σημερινοί καλλιτέχνην έσυνήθισαν να ρεπουσούρον τά έργα των και ή τοιχογραφία δέν επιδέχεται διορθώσεις. Ιδού μία δυσκολία. Άλλά εκτός αυτής, υπάρχει και άλλη πολύ σπουδαιότερα. Η τοιχογραφία, τέχνη διάμεσος μεταξύ ζωγραφικής και γλυπτικής, άπαιτεί από τόν καλλιτέχνην να έχη άντίληψιν άπ' ενός μεν της γλυπτικής μορφής; άπ' άλλου δέ τό δάρον του χρώματος. Διότι εάν προκειται ή τοιχογραφία να εινε άπλώς ζωγραφική εις τόν τοίχο δέν έχει κανένα λόγον ύπαρξέως.

Είς τό Σαλόνη του φθινοπώρου τό θεάτρον των

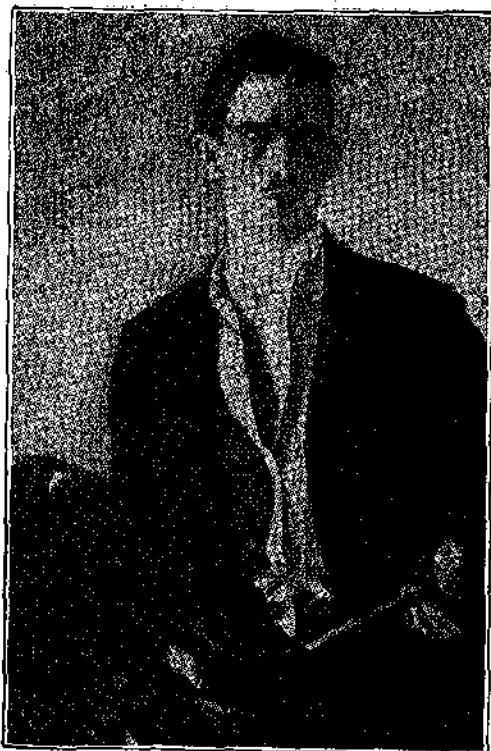
Τεχνών» εκθέτει — εις μικρόν φυσικά — τούς σκηνοικούς διακόσμους διαφόρων δραματικών έργων, σχεδιασμένους από γνωστούς ζωγράφους. Ο D'Espragnat, ο Dehomas, ο Dresa παρουσιάζουν με τέχνη μοναδική διατάγματα φτωχικά και μαγικά παλάτια. Και αλήθεια, τί διαφορά εις την σημερινήν αισθητικήν του σκηνοικού διακόσμου. Άλλοτε οί σκηνοθέται, και ο Άντουάν περισσότερο από τούς άλλους, επέδιωκαν τόν αυστηρόν ρεαλισμόν του σκηνοικού διακόσμου. Η κρεβατοκάμαρα έπρεπε να είνε απολύτως και απλώς μια πραγματική κρεβατοκάμαρα. Σήμερα εις τὰ προσδευτικά θέατρα, όπως τὸ «Théâtre des Arts», ή σκηνοθεσία έγενε πλέον αυθαίρετη εκ πρώτης αντιλήψεως, αλλά είνε στενωτέρα συνδεδεμένη με τὸ πνεύμα του έργου. Η δουλική αντιγραφή των διακόσμων μέσα εις τούς οποίους κινούμεθα ως οντα πραγματικά δεν έχει πέρασι πλέον. Αφού τὸ δραματικόν έργον δεν είνε πιστή αναπαράστασις τής ζωής, κατά τήν αὐτήν αναλογίαν και ὁ διάκοσμος πρέπει να είνε καλλιτεχνική δημιουργία.

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

### ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟΝ

#### Ζωγραφική κίνησις

Ο ζωγραφικός και γενικά ὁ καλλιτεχνικός κόσμος τής Γερμανίας ήτο τούς τελευταίους μήνας εις ζωηράν αναστάτωσιν, προκληθείσαν από έν φυλλάδιον του ζωγράφου Βίννεν, που έκυκλοφόρησε ως διαμαρτυρία των Γερμανών ζωγράφων εναντίον τής επιδρομής τής ξένης τέχνης εις τὸ γερμανικόν έδαφος. Καί πράγματι τὰ τελευταία έτη, όχι μόνον τὰ ιδιωτικά καλλιτεχνικά πρατήρια ήνοιξαν πλατύτερα τὰς πύλας εις τήν αλλοδαπήν τέχνην και ιδίως εις τήν γαλλικήν, αλλά και δημόσια πινακοθήκαι ήρχισαν να ήπουν να συμπληρώσουν τὸ κενόν τής παντελούς σχεδόν εις αὐτάς άπουσίας των μεγάλων Γάλλων ζωγράφων τής τελευταίας εποχής. Οἷτοι ή Πινακοθήκη του Μανχάιμ ήγήρασε ένα Μανέ αντί 110,000 φρ. και άλλα 300,000 φρ. έπληρώθησαν άλλοι δια κάποιαις εικόνας του βάν Γκόγγ. Εις τὸν θαυμασμόν αυτών πρόσ τούς ξένους ζωγράφους έν μέρος των Γερμανών είδε ένα κίνδυνον τής γνησίας έθνικης τέχνης και ήνώθη με τήν διαμαρτυρίαν του Βίννεν. Έμποροι καλλιτεχνικῶν έργων, ως ὁ Κασσίερ του Βερολίνου, τεχνοκράται, ως ὁ Μάιερ Γκράιερ, ὁ συγγραφεὺς τής «Έξελίξεως τής νεωτέρας ζωγραφικῆς», καλλιτέχνη τής περιωπής του Αίμπερμαν και τὸ Κορίντ κατηγορήθησαν δια τήν υποστήριξιν που κάμνουν εις τὸ αλλοδαπὸν και δια τὸν άπερίφραστον θαυμασμόν των προς τούς μεγάλους Γάλλους έμπρεσσιονιστάς, ή γερμανική βαθύτης, ή γερμανική φαντασία και τὸ γερμανικόν αισθημα. Αντετάχθησαν εναντίον τής γαλλικῆς ελαφρότητας και επικολαιότητος, ὁ Ρέτελ, ὁ Μέντσελ, ὁ Λάιπλ, ὁ Μπίλκιν και ὁ Μαρέ έπεδείχθησαν ως ὄνη πρότυπα απέναντι τής άρρώστης τέχνης των βάν Γκόγγ και των Σεζάν και Πισσαρό, περιοδικά κ' έφημερίδες, ζωγράφοι και τεχνοκράται διεσπάρησαν τὰ βέλη των, ὁ σύνδεσμος των εν τῷ γίνεσθαι ζωγράφων του Μοναχου υιοθέτησε τήν διαμαρτυρίαν του Βίννεν και τὸ περιοδικόν του συνδέσμου αὐτοῦ εκίνησε άληθινήν σταυροφορίαν εναντίον τής δλεθρίας γαλλικῆς έπικρασίας. Εν τούτοις όχι μόνον διαφαίνεται μεταξύ των γραμμῶν, αλλά και δημολογείται καθαρά ότι ὁ αγὼν είνε καθαρά οικονομικός. Εις τήν διαμαρτυρίαν του Βίννεν σημειώνεται, ότι ένῳ ή εισαγωγή εικόνων εις τήν Γερμανίαν υπερβαίνει τὰ 20 εκατομ. φρ.,



Ο ζωγράφος Α. Βαϊσνέρμπερ

ή έξαγωγή μόλις φθάνει τὰ 12. Καί έτσι εξηγείται ὁ πολὺς θόρυβος και ὁ ιερὸς φανατισμός. Ο άνωτέρω αναφερθεὺς σύνδεσμος των νέων ζωγράφων του Μοναχου είνε νεοσύστατος άκόμη και ή έφετινή έκθεσις που διοργάνωσε άνευ κριτῶν είνε μόλις ή δευτέρα. Οί εν τῷ γίνεσθαι αὐτοὶ καλλιτέχνη, όπως ονομάζονται μόνον των, άνακατημένοι με τήν συντηρητικότητα των αγωνοδικῶν τής Σετσεσιόν, άπεφάσισαν να σπάσουν τὰ δεσμά, και οἷτοι ίδρυσαν τήν «Ελευθέραν έκθεσιν». Μερικοὶ καλοὶ, σημαντικοὶ ζωγράφοι, όπως λ. χ. ὁ Φελδμπίουερ, έλαβαν μέρος εις τήν επικρίσην και φυσικά ὅσον άφορὰ τήν άνάπτυξιν τής ατομικῆς καλλιτεχνικῆς ελευθερίας, μόνον ως πρόσδος δύναται να χαρακτηρισθῆ αὐτή. Ο έπισκέπτης ὅμως τής έκθέσεως παρα τὰ ὀλίγα μετρημένα καλά έργα, που θά ήμπορούσαν να κρεμασθοῦν εις κάθε καλήν έκθεσιν, βλέπει με λύπην του τὰ πλέον ὀδυνηρά ζωγραφικά φαινόμενα. Απο τὸν έκτραχισμόν έδω εις παντοειδεις εκζητήσεις και τήν επιδίωξιν εντυπώσεως πέφτει εκεί εις τήν βαρυσότεραν άκαλαισθησίαν. Καί τὸ αισθημα τής άνίας είνε τόσον, ὡστε έρωτῆ κανεις διατί να ζωγραφίξῃ ἄλος αὐτός ὁ κόσμος ενόσω δεν έννόησε άκόμη τί σημαίνει τέχνη. Καί ὅσον και αν είνε φίλος τής ελευθερίας, άκουσίως του γεννάται ή επιθυμία τῶν κριτῶν. Αλλά και αὶ έκθέσεις τής Σετσεσιόν και του Γκλάς Παλάστ, ὅσον και αν, ιδίως ή πρώτη, ιστανται εις άπειρώς άνωτερον καλλιτεχνικόν επίπεδον από τήν ελευθέραν, δεν προσέφεραν έφέντας τίποτε τὸ εξαρετικόν δια τὸν αυστηρόν κριτήν. Οἷτοι οί κρατεῖοντες τής Σετσεσιόν, ὁ Αίμπερμαν, ὁ Κέλλερ, ὁ Στούς, ὁ

πολὺς Τούγελ, ὁ έξοχος προσωπογράφος Σαμπέργερ, ὁ τοπιογράφος Χάιεκ, οἷτοι οι νεώτεροι άξιοὶ άπαδοὶ τής παρουσίας των κατ' ενώτερον και εις τὸ Γκλάς Παλάστ μόνη ή ζωσις ή ὀμάς ή λεγομένη Scholle κατορθώνει να έλκύσῃ τὸ ενδιαφέρον. Εις τὸ διαμέρισμά της άπαντῆ κανεις τούς κατ' έξοχὴν χρωματιστίας (coloristes) του Μοναχου, τὸν Λέο Πούτς, τὸν Φρίτς Έρλερ, τὸν Πύτνερ, τὸν Άίχλερ, τὸν Αίφερ, που ὅλοι τούς ακολουθοῦν τήν ιδίαν τεχνικήν κ' έχουν τήν αὐτήν σχεδόν αντίληψιν χρωματισμοῦ. Εκτός αυτών ενδιαφερόμενα είνε επίσης μια μεγάλη συλλογή έργων του πρό έτων άποθανόντος τοπιογράφου Βαλλρόιτσερ.

Μετ' ὀλίγας ήμέρας κλείουν τὰς πύλας των αὶ θεριναὶ αὐτὰ έκθέσεις και άρχίζει να συγκεντρώνεται τὸ ενδιαφέρον μόνον εις τὰ διάφορα ιδιωτικά καλλιτεχνικά σαλόν. Εν εξ αυτών, τὸ του Μπράκλ, έξέθεσεν ήδη αὐτὸν τὸν μήνα μίαν συλλογήν έργων ενός εκ των νέων ζωγράφων του Μοναχου, του Αίβέρτου Βαϊσνέρμπερ. Απο έτών ήδη είνε γνωστός ὁ Βαϊσνέρμπερ και αὶ πρώται άπαρχαί του είχαν χαιρετισθῆ με μεγάλας προσδοκίας. Έξέθετε πάντοτε εις τήν Σετσεσιόν και συνεργάζετο εις τήν Jugend, τὸ γνωστόν καλλιτεχνικόν περιοδικόν. Έταξείδευσ κ' έπούδασε στο Παρίσι, έπηρέασθη από τὸν εφήμερον και παιγνιώδη παρισινόν συρμόν και πολλοὶ ήταν μέχρι χθές άκόμη οί άπογοητευμένοι από τήν εξέλιξιν του αὐτήν. Εις τήν έκθεσιν του ὀμως τώρα, τήν πρώτην συνολικήν εμφάνισιν που κάμνει, παρουσιάζεται με δλην τήν πρωτογενή ὀρηξιν του, τόσον δυνατός και συναρπαστικός, ὡσαν έξαρνα από τήν κούκλαν τής χθές νάνεπήδσε ένας γίγας. Δύο προσωπογραφίαί του περασμένων έτων, άληθινά άριστουργήματα εις σκοτεινοὺς τόνους, ενεργοῦν ως άποκάλυψις, ὡσε να μην ήμπορῆ να τὰ λησμονήσῃ ὁ θεατής. Η νέα του ὀμως εξέλιξις φέρεται προς τὸ φῶς. Έγενε χρωματιστῆς λεπτός, ἄλλος. Οί τόνοι του είνε διαφανείς, ως να πλέουν εις τὸ χρώμα. Εις τὸ «Μαρτύριον του Άγ. Σεβαστιανού», μίαν από τὰς νεωτάτας έργουσίας, τὸ σῶμα είνε άπαρμύλλου ὀρειότητος, κρεμασμένον μόνον εις τὸ δάσος μεταξύ μεγάλων κορμῶν δένδρων μ' ένα κυανόν πανι στο δεξιόν πλευράν. Έπειτα πάλιν ή εικόνα μίας άραπίνας καθισμένης γυμνῆς και καπνίζούσης, με βάθος μίαν πρασινοκόκκινην ζωηρά άνθοποιόκλιτον κουρτίαν! Ένα κίτρινον ὄφρασμα δεξιά επάνω στο κάθισμα κάμνει τόσον μεγάλην χρωματιστικήν έντύπωσιν με τήν λάμψιν του παρα τὸ μελαπρόν σῶμα. Καί τὸ γυμνόν τής άλλης άραπίνας και τὸ άλλο γυναικειον γυμνόν με τὸ κόκκινον βάθος και τὸ «Θερινόν άπόγευμα» και τὸ άπεριγρόπτως ζωντανόν και συναρπαστικόν πορτραίτο του Μάξ Αλμπε, του γνωστοῦ συγγραφεὺς τής «Νιότης», είνε εικόνας που είνε κινῶν να ιδῆ ὀμοίως των τὸ Μοναχον και ὀμιλοῦν ότι ή άνύψωσις του επιπέδου τής γερμανικῆς ζωγραφικῆς θά γίνῃ μόνον με θετικήν έξησιασιν και όχι με θόρυβον και έθνικιστικῆς κραυγῆς και άποκλεισμόν του ξένου.

ΘΑΝΟΣ ΒΑΕΚΑΣ

Μοναχον, Οκτώβριος 1911

### Η ΜΟΔΑ

Ας συγκαταλεχθῆ λοιπὸν μεταξύ των Καλῶν Τεχνῶν. Σήμερα ή γραμμή, ὁ συνδυασμός των άποχρώσεων — γιατί πειὰ δεν έχουν τὰ ὀρισμένα χρώματα στις καλλιτεχνικῆς άμφιέσεις — ή άρμονία των πτυχῶν κ' άκόμα τὸ ταίριασμα των ὄφραμάτων είνε σκέψις σχεδιαστών με λεπτήν αντίληψιν και είνε πέτυγμα φαντασίας ζωγράφων με καλαισθησίαν και με βα-



Βυζαντινὸν φόρεμα δια βράδυ. Φωτογρ. Έκ. Συνδοκῶλου



Από τα τελευταία κτενίσματα  
Φωτογρ. Έκ. Ζανθοπούλου

θειάν αλοθητική. Ένα φόρεμα σύμφωνα με την συνολική έκφραση της γυναίκας δεν εινε πειά ξερον ραπτρίας αλλά ξερον καλλιτεχνικός. Κι' αν θέλωμεν νά κάμε μακρύτερα, τὸ ντύσιμο εινε ένα μεγάλο γνώρισμα και μιὰ κτυπητή εκδήλωση του ίδιου ανθρώπου. Και μαζί με τὸ ντύσιμο, τὸ βήμα, ἡ κίνησις, — ἡ σκιαγραφία πού βλέπομεν να περνά εκεί κάτω ἀλλή εινε πολυσύνθετη, καλόγραμμη κι' εὐγενική σάν κάτι ἀπὸ ονειρο εινε ἀσχημη σάν ένας ἀφυχος ογκος.

Έτσι όταν σκεφθῆ κανείς, βρίσκει ἀπαραίτητον νά εἰπῆ κάτι σχετικόν με τὴν εὐμορφὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων πού ἤλθαν νά ἀντικαταστήσουν εἰς τὸ σῶμα τῆς γυναίκας τὰ φύλλα τῆς σικῆς. Τὸ καλὸν εινε ὅτι σήμερα τὸ δερμα τῆς μόδας ἔπεσε σὲ χέρια καλλιτεχνῶν πού ζεῦρον κατὰ ποιούς δρόμους νά τὸ διευθύνουν. Ἡ φαντασία θέλει τώρα ἀνθῆ μετὰξιν και ἀστρα ἀπὸ βελούδα γλυκίσχωμα και κεντήματα ἀπὸ παχύ ἀτημέλητον μετὰξιν με πτερὰ πουλιῶν, και σὺννεφα και κύματα και καρπούς γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς γυναίκας. Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ θέλει με τῆς φυσικώτερες οικίε και με τὸ ἀπλούστερον σχέδιον. Έτσι ἡ γυναίκα μεταβάλλεται σὲ μάγισσα, σὲ νεράιδα, σὲ νόμψη τῶν δασῶν και τῶν ποταμιῶν. Και τὸ ἐξωτερικόν ερχεται νά συμπληρώσῃ και νά ἐκφράσῃ τὸ ἐσωτερικόν τῆς, νά δυναμώσῃ τὸ σελαγισμό τῆς, νά κάμῃ πειὸ ἐπιβλητικόν τὸν ἐξακοντισμὸν τῆς ψυχῆς τῆς — κάθε ἐξακοντισμὸν τῶν πάθους και τῆς ιδέας τῆς. Ὡστε νά ἐννοηθῆ, ν' ἀγαπηθῆ πλατύτερα, κι' αὐτὴ πάλι νά αἰσθανθῆ βαρύτερα τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Αὐτὰ εινε τὰ καλά τῆς «μόδας» πού δὲν εινε ἄλλο παρὰ ἡ ἐμφάνισις. Ὑστερα ἀπὸ χρόνια, όταν θά σβῆσουν και οἱ τελευταῖοι παρεξηγητὰ τῆς ἀριστοτεχνικῆς ἐμφανίσεως, ἡ τέχνη αὐτὴ θά ἐπιβληθῆ ὡς καλλιτεχνική. Θά λέγουν: «Ὁ διάσημος ζωγράφος τῶν πτερωτῶν ἀμφιέσεων ἀπέθανε. Θάκολοιθῆ τὴν κηδείαν του ὅλη ἡ ἀριστοκρατία. Ἡ βασίλισσα R... θρηνητὴ τὴν ἀπώλειαν του πειὸ ἀγαπητοῦ καλλιτέχνου τῆς». Και ποιός ξέρει ἂν κάθε νυκτερινὸ σαλόνι δὲν θά μετα-

βάλλεται τότε εἰς μαγικὴν σκηνὴν τοῦ βουνοῦ, νά εἰποῦμε, πού θά συνομιλοῦν γυναίκες ντυμένες σάν λευκολούλουδα. Ὡς πού νά ξαναέλθωμεν στὰ φύλλα τῆς σικῆς — τὸ ἀπλὸν ἐνδυμα πού ὑφαίνει ἀκούραστα τὸ ἀλληλοπάτημα τῆς νύχτας και τῆς ἡμέρας εἰς τὸν ἀργαλειὸν τῆς φύσεως — και νά ἠσυχάσωμεν πειὰ ἐκεῖ.

Απὸ τὰ ὠραιότερα φορέματα αὐτῆς τῆς χρονίης εινε τὰ βυζαντινά. Θά τὰ φοροῦν τῆς νύχτες μέσα στὰ φῶτα, ἀπὸ θαμβὰ μετὰξιν σὲ βαθεῖα πεθαμένα χρώματα, ἢ ἀπὸ ἐλαφρὰ διαφανῆ — πάλι βαθύχρωμα — σιεπασμένα με ἐλαφρὲς μουσελίνας.

Γιὰ ἀπογευματινές, tailleurs directoire βελουδένια εἰτε τσάχινια γυαλιστερά με πολὺτιμες γούνες.

Γιὰ τὸν δρόμον, πάλι tailleurs ἀπὸ χονδρὰ ἄγρια ὑφάσματα σιολισμένα ἐλαφρὰ με στενές μαύρες tresses.

Καπέλλα μεγάλα plats στρωμένα με πτερὰ ὡσάν πούπουλα — σ' ὅλον τὸν γύρον — εἰτε μικρὰ πολὺ χωστά, ὡστε νά σχηματίζεται πυκνὴ σκιὰ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια, κι' ὅλα ἀπὸ βελούδα και γούνες.

Γόβες ἀπὸ θαμβὰ δέρματα κι' ἀπὸ βελούδα με πόρτες χροσές ἐπάνω σὲ κλισιαρισμένη μαύρη μουσελίνα.

Κτενίσματα ἀτημέλητα εἰς ἀναλινές πλεξίδες γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι. Ένα βελούδο μαῦρο τῆς σφίγγις σάν στεφάνι και πιάνεται με πόρτην πού συμφωνεῖ εἰς τὸν χαρακτήρα με τὴν ἀφίσαν. Τὸ κεφάλι εἰσι φαίνεται ὑπέροχο — όταν συντελεθῇ και τὸ φῶς τῶν χαρακτηριστικῶν — λές και τὸ ἀεράκι τῆς χάριτος τοῦ ἀνακάτευσε τὰ πλούσια στυλινὰ κόματα.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

### ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὸ περιοδικὸν «αἱ Μοῦσαι», ἐδημοσιεύθησαν, ὡς ἐγράψαμεν, ἀνεκδοτοὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ποιητοῦ Τουλίου Τυπάλδου. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Χιώτην ἀπὸ τῆν Φλωρεντίαν, ἀπὸ χρονολογίαν 4 Ἰουλίου 1877, ὁ Τυπάλδος γράφει και τὰ ἑξῆς: «Καθὼς ἀφορῶ τὴν βιογραφίαν μου, ἐπίτηρῶ με νά σὲ ὑποβάλω μίαν φιλικὴν και ἐμπιστευτικωτάτην παρατήρησιν. Ἐνθυμῆσαι βεβαίως ὅτι πρὸ τινος καιροῦ σ' ἐρώτησα ποιὰς ἄλλας βιογραφίας ἐπαγγελιοῦν θά εἰσάξῃς εἰς τὴν ιστορίαν σου — και ἡ ἐρώτησίς μου αὐτὴ δὲν ἦτον ἄσκοπος ὑποπεύθην ὅτι ἤθελε σὲ σφῶρον νά δημοσιεύσῃς και βιογραφίας γυναικῶν τινων, δηλαδὴ νά γράψῃς παραμύθια και ἐμάντησα — πρόσθε — παρεκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων ἢ λεγόμενες προκομμένες ἄλλο δὲν κάμνον παρὰ νά θέτουν τὸ ὄνομά τιν εἰς ἕξά και οὐδεμιὰς ἀξίας συγγράμματα: διότι ὡς ἐννοεῖται σὸδεῖς χαρίζεις ἀξία λόγου συνθέματα. Δύναται τις νά προσφέρῃ εἰς μίαν Κυρίαν μίαν ἀνθοδόσημν, ἀλλ' οὐχὶ νά κηλιδώσῃ χάριν αὐτῆς τὸ σοβαρότερον ξερον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὴν ιστορίαν. Ἴδου, φίλε μου Χιώτη, φιλικῶς και ἐμπιστευτικῶς ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ἐδίδασα νά σὲ πέμψω τὴν βιογραφίαν μου. Διὰ πολλὰ αἰτία δὲν ἤθελα νά σὲ ὀμλήσω περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνόμισα φιλικὸν καθήκον νά σ' ἐκφράσω ἐλευθέρως τὴν γνώμην μου, σὺ δὲ κάμε ὡπως θέλῃς: ὁποσοδήποτε ὅσα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου σὲ γράφω πρέπει νά μείνουν θαμμένα μετὰξιν μας».

Τὴν ὠραίαν παράδοσιν, ὅτι ἡ περιφημία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰαίρα Φρόνη ἐσώθη ἀπὸ τὴν κατάδικην εἰς θάνατον δι' ἐγκλημά τῆς ἱερόσυλον, με τὸ ἐπιχείρημα τοῦ συνηγόρου τῆς Ὑπερίδου νά γυμνώσῃ αὐτὴν και νά θαμβώσῃ τοὺς δικαστάς τῆς με τὸ κάλλος τοῦ σώματός τῆς, ερχεται ὁ κ. Πάυλ Ζιράρ ν' ἀποδείξῃ ψευδῆ με τὸ βιβλίον του «Ὁ Ὑπερίδης

και ἡ δίκη τῆς Φρόνης». Ὁ κ. Ζιράρ λέγει, ὅτι αἱ περισσοθεῖσαι μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δὲν εἶναι ἀρκεταὶ διὰ νά μᾶς βεβαιώσουν τὴν γυμνωσιν αὐτῆν, και προσπαθεῖ με διάφορα ἄλλα ἐπιχειρήματα ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀντίθετον. Ἀλλὰ ὁ κ. Ζιράρ δὲν πειθεῖ καθόλου ὅτι ἔχει δίκαιον εἰς τοὺς ἰσχυρισμούς του και δι' αὐτὸ ἡ παράδοσις θά μένῃ πάντοτε, ὡς μία ἀκόμη ἀπόδειξις πόσον ἐλάτρευον τὸ κάλλος οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Οἱ κριτικοὶ και ὁ τύπος ἐν γενεῖ ὑπεδέχθησαν κακῶς τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Ζιράρ.

Εἰς τὸ θέατρον «Βαριετέ» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπαίχθη ἐπὶ πολλὰς ἐσπέρας με ἀληθινὴν κομποπλημμύραν τὸ δράμα τοῦ τούρκου Λορῆ βῆ «Ἡ Ἄλσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Οἱ Τούρκοι θεαταὶ ἐχειροκρότου με τὴν αὐτὴν ζαηρότητα, όταν ἐνεφανίζοντο εἰς τὴν σκηνήν, και τὸν Σουλτάνον Μωάμεθ τὸν Πορθητὴν και τὸν τελευταῖον Ἕλληνα Ἀυτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνον, τοῦ ὁποίου ὁ Τούρκος συγγραφεὺς ἔφηρε τὸν ἡρωισμὸν και τὴν φιλοπατίαν.

Ὁ Δ' Ἀνοντζιὸ ἐξ αἰτίας τῆς ἐκστρατείας τῆς κατορίας τὸν εἰς τὴν Τοιολίτιδα ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἐσπερινὸν Ταχυδρόμον» τοῦ Μιλάνου ἕνα θαυμάσιον ἔπος, ἀπὸ 50 τρισίγα ἑνδεκασάλλαβα. Τὸ ἔπος αὐτὸ, γεμῆτο λυρισμὸν, ὀρμηὴν και περιγραφήσ, πού ἐνθυμίζον ὅλην τὴν περασμένην Ἰταλικὴν δόξαν, εἶναι ἕνα πολεμικὸν θούριον και προτροπὴ νά κρητήσῃ ἡ Ἰταλία τὸν πόλεμόν τῆς ἕως ὅτου κρητήσῃ τελεωτικῶς.

Τὸ νέον βιβλίον τοῦ πρώην προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Ρουζβέλτ «Ὁ νέος ἔθνηκισμός» εἶναι συλλογὴ πολιτικῶν τὸν λόγων, πού ἔβρασανε πρὸ ἐνὸς ἀκριβῶς ἔτους ἐνώπιον λαϊκῶν συναθροίσεων. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ βλέπει κανεὶς καθαρώς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τοῦ μέλλοντος.

Τὸ ἀσφαλέςτερον μέσον διὰ νά γνωρίσῃ κανεὶς καλύτερα τὸν Γερμανὸν Ἀυτοκράτορα Γουλιέλμον Β' ἦτο νά συναθροίσῃ ὅλους τοὺς λόγους του. Και τούτο ἔκαμεν ὁ Γάλλος κ. Ἰούλιος Ἀρρέν, ὅπως ἐξέδοκα τελευταίως ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γουλιέλμος ὁ Β', τί λέγει, τί σκεπτεται». Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὑπάρχουν οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ὁ Κάιζερ εἶπε διὰ τὸν Γερμανικὸν στρατόν, διὰ τὸν σοσιαλισμὸν, τὸν γερμανικὸν ἱμπεριαλισμὸν, τὸ γερμανικὸν ναυτικὸν και πρὸ πάντων διὰ τὰς σχέσεις του με τὴν Ἀγγλίαν και τὴν Γερμανίαν. Και ἐξ ὅλων αὐτῶν ἕνα συμπέρασμα ἐξάγεται: ὅτι ὁ Κάιζερ ἐκπιθυμεῖ νά εἶναι ἡ Γερμανία ἰσχυρὰ διὰ νά παραμένῃ σεβαστὸν τὸ ἐδαφικὸν καθέσως τῆς Εὐρώπης ἀμαχητὶ, ἐξ ἄλλου δὲ νά μὴ τολμήσῃ ποτὲ κανεὶς νά ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας και τοῦ ἐμπορίου τῆς, ἀποφεύγων πάντοτε τοὺς κινδύνους και τὰ ἔξοδα ἐνὸς πολέμου».

ΠΕΝΤΕ μεγάλαι φδοαὶ, ἀκολουθοῦμεναι ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν Λιτανειῶν διὰ τὸν νέον αἰῶνα εἶναι ὁ τίτλος τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πάυλ Κλωντέλ, τοῦ συγγραφέως τοῦ «Χρυσὸ Κεφαλαίου», τὸ ὅποιον ὁ Μάτερλινγ, όταν ἐξεδόθη πρὸ τινων ἐτῶν, ἐχαίρεται με σκανίους ἐπαίνους. Τὸ νέον βιβλίον τοῦ κ. Κλωντέλ — περὰ ποιήματα μάλλον — εἶναι μοναδικῶς πρωτότυπον, ἂν και κυριαρχῆ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐνὸς παρὰ πολὺ καθολικοῦ χριστιανοῦ, βιβλίον ἀληθινοῦ ποιη-

τοῦ. Και ὁμως μέσα εἰς τὸ τόσον μεγαλειὸν τῆς ἐμπνευσεῶς του, εἰς τὴν πρωτοτυπίαν του, εἰς τὴν γενναίαν και ὑψηλὴν φράσιν του ἀπαντῆ κανεὶς και τοὺς στίχους αὐτούς:

«Μένε κοντὰ μου, Κύριε, ἐπειδὴ σιμόνει τὸ βράδυ και μὴ μ' ἀφίνης».

«Μὴ με ἀφανίσῃς μαζί με τοὺς Βολταίρους και τοὺς Ρενάν και τοὺς Μισελὲ και τοὺς Οὐγὼ κι' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀτίμους!»

«Ἡ ψυχὴ τους βροῖκεται μαζί με τὰ ψάδια σαυλιὰ, τὰ βιβλία τους εἶναι ἀνακατωμένα με τὴν κοπριά».

«Πέθαναν, ἀλλὰ τὸ ὄνομά τους ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό τους εἶναι δηλητήριον και σαυλιὰ!»

Τὸ βιβλίον αὐτὸ πωλεῖται 40 φρ.

\*\*\*

Ἡ συλλογὴ τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τὸν Γκαίτε, πλουτίζεται διαρκῶς, χάρις εἰς τὴν προθυμίαν τῶν Γερμανῶν, ὅπως παραδῶσιν εἰς τὴν ἀθανάσιαν κάθε λείψανον τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνικου τῶν ποιητοῦ. Τελευταίως γηραιὰ δεσποῖνα τῆς Κολωνίας, ἡ Βελελμίνη Μπούφ — ἀνεψιὰ τῆς Καρλότας Κέστνερ, πού ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Γκαίτε ὡς ἡρώϊς τοῦ Βερθέρου του — ἐδώρησεν εἰς τὸ μουσεῖον Κέστνερ τοῦ Ἀνοβέρου κάμποσα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶχε προσφέρει ὁ ποιητὴς εἰς τὴν οἰκογενεῖαν Μπούφ, πού τότε ἐκατοικοῦσεν εἰς Βέτλαρ. Μεταξὺ τῶν δωρηθέντων ἀντικειμένων τὴν τιμητικὴν θέσιν κατέχει τὸ γαμήλιον δῶρον τοῦ Γκαίτε πρὸς τὴν Καρλότταν.

Εἰς τὸ ἀρχαῖον κοιμητήριον Ἰακώβου τῆς πόλεως Βάιμαρ, ὅπου ἐτάφη ὁ Σίλλερ, ἤρχισαν καθὼς λέγει κάποια Γερμανικὴ ἐφημερίς, κάπως μυστηριώδεις ἐργασίαι, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν πλήρη ἐκκαθῆσιν τῶν ὀστέων τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Σίλλερ τώρα ἀναπαύεται εἰς τὸν οἰκογενειακὸν πρηνηρικὸν τάφον τῆς Βάιμαρ, ἀλλ' ὅταν ἐγίγην ἡ ἀνοικομηδὴ τῶν λειψάνων ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον Ἰακώβου, ὁ σκελετός του δὲν ἐξετάθη καθ' ὀλοκληρίαν. Τὰ ὑπολειφθέντα λοιπὸν ὀστέα του θέλουν ν' ἀνεύρουν σήμερον και τὰς γενομένας πρὸς τούτο ἐργασίας παρακολουθεῖν με συγκίνησιν οἱ κάτοικοι τοῦ Βάιμαρ: πολλοὶ ἔξενο καθημερινῶς τρέχουν ἀπὸ δία τὰ μέρη διὰ νά παρίστανται εἰς τὰς ἐργασίας αὐτάς, τῶν ὁποίων τὴν διεύθυνσιν ἔχει ὁ καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης κ. Florier.

### ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ"

Α' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Δεκεμβρίου 1911. Θέμα: Τοπίον φθινοκαρρινόν.

Β' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Ἰανουαρίου 1912. Θέμα: Σκηνὴ ἀπὸ τὰς ἐορτάς τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Πρωτοχρονιάς.

Γ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 28 Φεβρουαρίου 1912. Θέμα: Τοπίον χειμωνιάτικο.

Δ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Μαρτίου 1912. Θέμα: Πορτραῖτο.

Τὴν προκήρυξιν τοῦ Διαγωνισμοῦ βλέπε εἰς τὸ τεύχος τῆς 15 Οκτωβρίου 1911.



Ο ΛΙΓΟΣ ΤΙΧΑ

Ακόμη ένας θάνατος εις τὰ ἑλληνικά γράμματα, τοῦ Κωνσταντίνου Χρηστομάνου. Διὰ τὸν ποιητὴν, ποῦ ἐκτάκτως ἐτίμησε τὰ «Παναθηναία» μετὰ τὴν συνεργασίαν τοῦ, δὴ γράψωμεν εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Τὸ τεῦχος τῆς 15 Ὀκτωβρίου καθυστέρησε ἐπὶ δύο ἑβδομάδας, διότι ἐβράδυνε τὸ χαρτί τῶν «Παναθηναίων» μετὰ τὰς καθάρσεις. Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μας.

Κατ' αἰτήσιν μερικῶν καλλιτεχνῶν παρατείνουμεν τὴν προθεσίαν διὰ τὸν διαγωνισμὸν τῆς προτομῆς τοῦ Σολωμοῦ ἕως τὰς 30 Νοεμβρίου.

Ἡ Ἀγγυκτὸς ἀποδίδει ἕνα ἀκόμη θησαυρὸν τοὺς «Ἰχθυεῖς» τοῦ Σοφοκλέους, μετὰ τοὺς παύρους ποὺ τόσον καλά μας διεφύλαξε.

Εἰς τὴν Βουλὴν ἠνέγρασαν μαλλιαρὸν τὸν νέον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ φίλατον συνεργάτην μας κ. Σίμον Μενάρδον. Τὸ ἐπίθετον κατατῆ τίτλος τιμητικὸς.

Ἡ Βρετάνη ἢ γαλλικὴ ἐπαρχία, ζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀπὸ τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν. Εἰς ἕνα πατριώτικόν μανιφέστο προκηρύττουν τὸν τέλειον χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ βρετανικοῦ ἔθνους: ἡ Βρετάνη εἰς τοὺς Βρετανούς.

Ὁ κ. Ροβέρτος Ρός, στενὸς φίλος τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ ἐφρόντισε ν' ἀνεγερθῆ μνημεῖον τοῦ ἀλησμόνητου

ποιητοῦ εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Πέτρου-Λαοζῆ τῶν Παρισίων. Τὸ μνημεῖον εἶναι ἔργον τοῦ γλύπτου Ἰακώβου Ἐμμοστῆν.

Τὸ ἐρχόμενον ἔτος εἰς τὴν Ἀγγλίαν θὰ ἐδραστῆ ἡ ἑκατονταετηρίς τῶν γενεθλίων τοῦ μυθιστοριογράφου Καρόλου Δίκενς.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεσίς 1910-1911 Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, Πρυτανεῖα Ἐμμ. Ι. Ζολῶτα Ἀθήναι.

Βυζαντινὸν καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς Μέρος Β' Δ. Κ. Ἐσσελιγγ μετὰφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Ἀθήναι, Σύλλογος Ἀρσλίων Βιβλίων δρ. 0.60.

Τραγοῦδια, Τῶν Χριστιδῶν. Πόλη, Τυπογραφεῖον ἡ Ἀνατολή φρ. 2.

Κριτικὴς χρονολογίας Ἐπιτομὴς Δεκάλογος τῶν μετὰ Θεοφάνη Α. Ἀθήναι, Βιβλιοπωλεῖον «Ἐστίας» δρ. 0,50.

Le Monde Encyclopédie Mensuelle Illustrée. Sommaire du 1<sup>er</sup> Octobre:

Un grand maître de la sculpture italienne. — Pour les émigrants, à bord des transatlantiques. — La question de l'opium. — Le canal de Panama et les Etats Unis. — Les Maoris de la Nouvelle Zelande à l'époque actuelle. — Le mystère de Zymbabiwe. — Une éducatrice qui accomplit des prodiges. — Le pape et la paix. — La femme et la race. — Incendies des forêts. — Les chiens parlants. — Formose: les sauvages et la colonisation japonaise. — La conquête de la lande. — Le présent par rapport à l'avenir. — Oscar wilde à Paris.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ



Ἐκατὸν εἰκοστὴν ἑκατομμύρια περίσπασμα εὐρίσκω... Καὶ μετὰ τὴν χρεῖαν τοῦ ἐνὸς μόνον ὀφθαλμοῦ... Βεβαίως θὰ εἶναι διαλάσων ὅταν ἔχω καὶ τοὺς δύο ὀφθαλμούς ἐν χρεῖσιν... — Ἀθήναι

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ  
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 50,000,000 — ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 10,480,000  
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Διευθύνων τὴν λειτουργίαν  
Ἀθηνῶν

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

- ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ: Ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Σύρα, Καλάμαις, Τριπόλει, Βόλω, Λαρίσσει, Ἀργι- νῶ καὶ Κορδίσσει.
- ΕΝ ΚΡΗΤῃ: Ἐν Χανίοις, Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμνῳ.
- ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ: Ἐν Κων/πόλει (Ἰσμα ἐν Γαλατῇ μετὰ Πρακτορείου ἐν Σταμπούλ), Ἀμισσῶ, Τραπεζοῦντι, Κερασσοῦντι, Πάφω, Σμύρῃ, Χίῳ, Μερσίνη, Ἀδάνοις, Ταρσῶ, Θεσσαλονίκη, Σέρραϊς, Καβάλλα, Σάνθη, Δεδεαγάις καὶ Ἰωαννίνοις.
- ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῳ: Ἐν Ἀλεξανδρείῃ, (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Midan), Καῖρῳ, (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Mousky), Ζαγαζικίῳ, Μανσούρα, Μι-Γιάρα, Τάντῳ, καὶ Μπενι-Σουέφ.
- ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ (N<sup>o</sup> 22 Fenchurch Street), ΕΝ ΑΜΒΟΥΡΓῳ (Domhof, Mönckeberg Strasse 18, ΕΝ ΔΕΜΙΣΣῳ (Κύπρον), ἐν ΑΙΜΕΝΙ-ΒΑΘΕΟΣ (Σάμου), ΕΝ ΧΑΡΤΟΥΜ καὶ ἐν ΑΙΜΕΝΙ ΣΟΥΛΑΝ (Σουδάν).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1911

Διαθέσιμα:	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	
Ἐν τῷ Ταμείῳ καὶ παρ' ἐγχωρίους Τραπεζαῖς	Δρ. 9,637,237.37	Δρ. 31,556,252.69
Παρὰ Τραπεζῶν ἐν Ἐξωτερῇ καὶ Σίματα ἐν χαρτοφιλιακίῳ	» 21,919,015.32	
Προεξοφλήσεις καὶ Προκαταβολαὶ Ἐγγραμματίων	» 44,670,287.77	
Ἐγγυημένοι λογαριασμοί:		
ἐπὶ ἐνεχρῶν χρεωγράφων	» 67,469,731.10	» 158,487,121.49
δι' ἔμπορ. καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων	» 80,576,201.38	
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	» 10,441,189.01	
Τρέχοντες ἴσμοι χρεωστικοί	» 41,734,174.16	
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν Δανείων, Διμενικῶν Ταμείων καὶ Ἀνονύμων Ἐταιριῶν	» 21,847,984.49	
Χρεώγραφα καὶ τοκομερίδια	» 10,179,078.05	
Συμμετοχαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις.	» 5,362,088.60	
Ἐποκαταστήματα	» 5,169,751.21	
Κτήματα Τραπεζῆς	» 4,861,385.46	
Ἐγκαταστάσεις, ἔπιπλα, χρηματοκιβώτια κτλ.	» 1,232,103.28	
	Δρ. 325,100,227.23	
	<b>ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ</b>	
Κεφάλαιον Ἐταιρικόν	Δρ. 50,000,000.—	
Κεφάλαιον τακτικῶν Ἀποθεματικῶν	» 5,480,000.—	
Ἀποθεματικὸν Προνοίας	» 5,000,000.—	
Καταθέσεις ὄψεως	Δρ. 54,916,810.90	» 158,208,365.76
» προθεσμίας	» 54,474,841.05	
» πολυετεῖς καὶ μετὰ προειδοποίησιν	» 30,130,695.55	
Ταμειυτήριον	» 18,686,018.26	
Τρέχοντες ἴσμοι πιστωτικοί	» 30,453,032.52	
Ἐξωτερικοὶ ἴσμοι	» 50,448,836.25	
Προσωφικοὶ ἴσμοι καὶ διάφορα	» 25,509,992.70	
	Δρ. 325,100,227.23	

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς  
Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ

Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς  
Φ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ πᾶσαν τραπεζικὴν ἐργασίαν, ἥτι: Προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν, Προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἔμπορευμάτων, Εἰσπράξεις τοκομεριδίων παντὸς εἴδους χρεωγράφων, φορητικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματίων ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, Ἐκτελεῖ χρημα- τιστικὰς ἐντολάς, Ἐκδίδει ἐπιταγὰς, πιστωτικὰς ἐπιστολάς καὶ τηλεγραφικὰς ἐντολάς πληρωμῶν ἐν τε τῇ ἐσω- τερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ. Ἀνοίγει τρέχοντες ἴσμοὺς ἠγγυημένους, Δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων καὶ ἐνοικίῃσι διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διαστάσεων ὑπὸ ὄρους λίαν ἐνδοικῶς διὰ τὸ κοινόν.

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια, εἰς χρυσὸν καὶ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπὸ ὄρους λίαν ἐνδοικῶς.

Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις εἶναι ἀποδοτέαι εἰς δ νόμισμα ἐνηργηθήσων, αἱ δὲ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ὁμοίως ἀποδίδονται δι' ἐπιταγῶν (chèques) τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἀναποκριτῶν τῆς. Οἱ θεοδουλεμέ- νοι τόκοι πληρώνονται καθ' ἑξαμηνίαν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους. Ταμειυτήριον μετ' ἰδιαιτέραν ὑποεσίαν λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην.



Ἐπιφύλαξι ἐγγραφῶν 20 Ἀδούτου  
μαθημάτων 15 Σεπτεμβρίου

III Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1911-1912



# ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, (ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΝΙΓΓΟΣ)

ΣΧΟΛΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ, ΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΓΕΩΡΓΙΚΗ, ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΚΗ

Ἡρὸς ἐπίσχυσιν τῶν τεχνικῶν σπουδῶν  
τὰ διδασκτὰ ἠλαττώθησαν εἰς τὸ 1/8 ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους

Γίνονται δεκταὶ καὶ μαθηταὶ

## ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΜΑΚΡΗ Τ. ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΚΑΙ Δ. Φ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τὸ «Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον» εἶναι σχολεῖον μόνον ἐξωτερικῶν μαθητῶν παρέχον ἐκπαίδευσιν ἀρίστην καὶ βᾶσιμον.

Τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου εἶναι πάντα αὐτοτελῆ καὶ τελείως ἀνεπτυγμένα.

Τὸ Ἐκπαιδευτήριον λειτουργεῖ ἐντὸς δύο κτιρίων. Ἐκ τούτων τὸ ἕν εἶναι τὸ κυρίως Διδακτήριον, νεόδμητον εἰδικοῦ σχεδίου κτιρίων, τὸ δὲ ἕτερον περιλαμβάνει τὴν Βιβλιοθήκην, τὸ Ἀναγνωστήριον καὶ τὸ Ἐργαστήριον αὐτοῦ.

Τὸ «Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον» τιμᾶται ἰδιαζόντως ὑπὸ τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν καὶ ὀρθὴν κατὰ πάντα διάταξιν τὸ δὲ διὰ τὴν ἀνυπέρβλητον καθαριότητα καὶ παραδειγματικὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ἐκτενέστεραι πληροφορίαι ἐν ὁδῷ Ἱπποκράτους 5 παρὰ τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου ἀπέναντι τῆς Βιβλιοθήκης.

### ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

**Κ**ΑΘΕ συνδρομητῆς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὁποῖος ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ ἀρχαίων βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρου καταλόγου.

Τὰ βιβλία ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρ. τελῶν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ἢ ἀποστέλλομεν ὅτι δήποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῆ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἐτησίαν ἐγγραφήν.

Κάθε συνδρομητῆς μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγωγόστην, διατεθειμένον νὰ υποστηρῆ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ἄς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράφῃ εἰς τὰ «Παναθηναία». Ὅτι ζητοῦμεν ἀπὸ τοῦς συνδρομητῆς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἕναν χαριστὰ. ΜΕΓΙΣΤΗ ὁμως θὰ ἦναι ἢ ἐκ τοῦ συνόλου ἐπίσχυσιν τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἢ ἐξ αὐτῆς πρὸδος καὶ βελτιώσεως τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡρὸς δρ. 1 ἕκαστον

- Ν. Ἐπισκοπόπουλος: Ἐρημὸς ψυχῆς, δρᾶμα.
- Κώστας Λαδόπουλος: Χαμένη εὐτυχία, δρᾶμα.
- Σπύρος Μελάς: Ὁ Γυῖος τοῦ Ἰσίου, δρᾶμα.
- Κίμων Μεγαλήδης: Σάν Ζωή καὶ σάν Παραμύθι. Τραγῳδία.
- Α. Μαυροῦδῃ: Μελάχρα, δρᾶμα.
- Παντελὴ Χόρν: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
- Παῦλος Νιρβάνας: Ἀρχιτεκτων Μάρθας, δρᾶμα. Τέχνη καὶ Φρονοπάθεια. Παγὰ Λαλέουσα, ποιήματα. Τὸ Χελιδόνι, δρᾶμα. Μαρία Πενταγυῖτισσα, δρᾶμα. Τραγῳδία τοῦ Σπιτιοῦ.
- Γ. Στρατηγῆς: Λεβένωμα «Παναθηναίων» 20 καλλιτεχν. εἰκόνες.

- \* Ἄγις Θέστος: Δημοτικὰ Τραγῳδία, εἰκονογραφημένα Δρ. 3.
- Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 13ος Δρ. 4.
- Μυθιστορήματα καὶ Δηγήματα—Ἐκδ. Παναθην. > 4.